16 ศ

อศ
ป2670อ
ฉ.3

อนุสรณ์คำนึงในวาระฉลอง รอบร้อยปีเกิด

หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

1. สนับสนุนการอนุรักษ์ฟื้นฟูและเผยแพร่ดนตรีไทยทั้งในและนอกประเทศ เพื่อส่งเสริมคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย
2. สนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับการดนตรีไทย เพื่อส่งเสริมการวางมาตรฐานและหลักเกณฑ์ให้เปรียบเทียบได้กับดนตรีสากล
3. ส่งเสริมการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการ ซึ่งเป็นผลงานเกี่ยวกับการดนตรีไทยทุกรูปแบบ เพื่อให้เป็นหลักฐานในการศึกษา ค้นคว้า วิจัยต่อไป
4. ส่งเสริมการเชิดชูเกียรติผู้ที่มีผลงานดีเด่นในศิลปที่เกี่ยวกับดนตรีไทย เพื่อเป็นกำลังใจและเป็นตัวอย่างอันดีในการสร้างสรรค์ศิลปอันมีคุณค่าสมกับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติสืบไป
5. ให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูลแก่นักดนตรีไทย ผู้ที่กำลังศึกษาและผู้ที่สนใจจะศึกษาดนตรีไทยตามภาวะและโอกาสอันควร เพื่อเป็นการส่งเสริมพื้นฐานในการพัฒนาศิลปและวิชาการดนตรีไทย
6. จัดดำเนินการหรือร่วมมือกับองค์การกุศลอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมหรือกิจการอันเป็นการส่งเสริมวัตถุประสงค์ของมูลนิธิฯ เพื่อการกุศลและเพื่อสาธารณประโยชน์
7. ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด.

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961116378

มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
47 ถนนเศรษฐศิริ สามเสนใน พญาไท กทม.4
โทร. 2791509

สม 20 126 37
เลขทะเบียน 00598.3
เลขหมู่ ๑๗
ป๗๔๐

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

อนุสรณ์ดำนึงในวาระฉลองรอบร้อยปีเกิด

ของ

หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และ กรมศิลปากร

จัดมหกรรมบูชา ณ วัดบวรนิเวศวิหารและโรงละคอนแห่งชาติ

5-9 สิงหาคม 2524

ขอขอบคุณที่ร่วมจัดงาน บูชาครูดนตรีไทย ครั้งที่ ๑
ในโอกาสครบ ๑๐๐ ปี หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
๖ สิงหาคม ๒๕๒๔

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

"ดนตรีไทยนี้เล่นแล้วติดจริง ๆ สบโอกาสเมื่อไรก็ต้องไปฟัง แต่ก่อนอธิบายได้ว่าชอบเพราะคตินิยม หลัง ๆ นี้ชอบเพราะฟังแล้วสนุกตื่นเต้น มีทุกรส"

พระราชหัตถเลขาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

ด้วยดวงจิตสถิตแนบแทบพระบาท ไทยเป็นทาสน้ำพระทัยในทุกที่
พระสยามบรมราชกุมารี ขอเจ้าฟ้ามหาจักรีทรงพระเจริญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม
ข้าพระพุทธเจ้ามูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ
(ศร ศิลปบรรเลง)

บูชาครู

สิริวงศ์สิริ ไตรรัตน์ กระพือจิตร
บังคมไท เทวฤทธิ์ ทุกทิศา
ประชุมพร้อม น้อมสมณ์ชี ตั้งสัจจา
บูชา ครูทุกคน ดนตรีไทย
ขอถวาย เพลงร้อง ทำนองเสนาะ
ดนตรีเพราะ คู่ชาติ พิลาสโลม
หลายแหล่งร่วม รวมร้อย สร้อยสายใจ
ต่างมาลัย กราบบาทครู ผู้อาจารย์

จากวันนั้น จนวันนี้ ร้อยปีแล้ว
เพลงการ ยังหวานแว่ว ไปทุกที่
ดั่งสรกอง ฟ้องฟ้า ไม่ร้างลี้
ดูงดงาม นพรัตน์ อร่ามเรือง
ปวงข้าฯ บูชาครู หลวงประดิษฐ์ฯ
ผู้ประดิษฐ์ ลวงสเปนไทย ให้ฉ่ำเลื่อง
ถึงร้อยปี ดนตรีไทย ไพร่บ่เรือง
แต่ฟุ้งเฟื่อง ในใจศิษย์ เป็นนิจเอย.

พุทธศิริหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (สร สิลปบรรเลง)
(สุรชัย เสรีอำประดับ ประพันธ์)

ไหว้ครูดนตรีไทย

สุรชัย เครือประดับ

"ครู" ตามรูปศัพท์ ท่านแปลว่า ผู้มีความหนักแน่น ผู้ควรแก่ศิษย์เคารพ และผู้สั่งสอน หรือดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุ เคยแปลไว้ว่า ครู คือ "มัคคุเทศก์ทางวิญญาณ" หรือ "ผู้นำทางวิญญาณ" (Spiritual Guide)

ว่าโดยเฉพาะในคัมภีร์สัตตกนิบาต อังคุตตรนิกาย สมเด็จพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นบรมครูแห่งพุทธศาสนิกชนทั้งปวง ได้ตรัสแสดงองค์คุณแห่งความเป็นครูไว้ทั้งเหตุและผลว่า

ปิโย ครุ ภาวินีโย
วัตตา จ วจนักขโม
คัมภีรัญจ กถัง กัตตา
โนจัฏฐาเน นิโยชเย.

เหตุเพราะ

(1) **ภาวินีโย** เพราะปฏิบัติการสอน ทำให้ศิษย์ได้รู้สิ่งที่ยังไม่รู้ ได้เข้าใจสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ เป็นเหตุให้คลายความสงสัยปลดเปลื้องซึ่งอวิชชา คือความไม่รู้เสียได้

(2) **วจนักขโม** เพราะอดทนต่อถ้อยคำซึ่งได้แก่ ทั้งคำซักไซร้ไล่เลียงและคำติฉินนินทาตลอดจนคำวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นานา

(3) **คัมภีรัญจ กถัง กัตตา** เพราะพูดจาลึกซึ้ง ขยายความให้ลุ่มลึกโดยไม่ปิดบังอำพรางจนศิษย์เข้าใจแจ่มแจ้งทั่วถึง

(4) **โน จัฏฐาเน นิโยชเย** เพราะไม่ชักชวนศิษย์ไปในทางเสียหาย มีแต่ชักชวนไปสู่ทิศทางแห่งปัญญา และความรู้แจ้งเห็นจริง เมื่อศิษย์ก้าวพลาดเห็นชั่วเป็นดี ก็พยายามชี้แจงแนะนำให้เปลี่ยนจิตเปลี่ยนใจด้วยเมตตาธรรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพราะเหตุที่ "ครู" มีคุณลักษณะดังกล่าว เป็นผลให้ครูเป็นผู้ที่ควรแก่

(1) **ครุ** ควรแก่การยกย่อง ยกย่องไว้ในฐานะเป็นปูชนียบุคคลซึ่งหาได้ยาก เหมาะที่ศิษย์จะแสดง กตเวที คือ ตอบแทนพระคุณของท่านในกาลทุกเมื่อ

(2) **ปิโย** ควรแก่ความเป็นที่รัก เป็นที่รักแห่งศิษย์ทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งมาสู่สำนักและได้รับวิชาความรู้จนเกิดภูมิปัญญาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสะดวกสบาย

เพราะเหตุนี้ การศึกษาอบรมไม่ว่าจะแขนงใด ครูจึงอยู่ในฐานะเป็นบุพพการีผู้มีอุปการคุณก่อน ควรที่ศิษย์ทั้งหลายจะแสดงปฏิการะ คือ ตอบแทนคุณและระลึกถึงคุณของท่านทุกครั้งที่โอกาสอำนวย ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์จึงเป็นความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ไม่น้อยไปกว่าความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ดังที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเคยทรงแสดงไว้ใน "สิงคาลกสูตร" ซึ่งปรากฏ ณ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค แล้วว่า

ดูก่อน คฤหบดีบุตร อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา

ศิษย์จึงบำรุงด้วยสถาน 5 อย่าง

ด้วยการลุกขึ้นยืน (คือให้ความเคารพนับถือ) อย่างหนึ่ง

ด้วยเข้าไปคอยรับใช้ (ช่วยเหลือกิจการงานของครู) อย่างหนึ่ง

ด้วยการเชื่อฟัง (คำสั่งสอนของท่าน) อย่างหนึ่ง

ด้วยการบำเรอ (คือปรนนิบัติท่านในเวลาเจ็บป่วย) อย่างหนึ่ง

ด้วยการเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพยิ่ง (คือตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง) อย่างหนึ่ง

ดูก่อน คฤหบดีบุตร อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา

ศิษย์บำรุงด้วยสถาน 5 อย่างนี้แล้ว

ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน 5 อย่าง

คือแนะนำดี (ได้แก่สอนแต่วิชาการที่ดีมีประโยชน์) อย่างหนึ่ง

ให้เรียนดี (คือสอนให้เข้าใจได้โดยง่าย) อย่างหนึ่ง

บอกศิลปวิทยาด้วยดีในศิลปวิทยาทั้งหมด (คือสอนให้เข้าใจแจ่มแจ้งไม่ปิดบังซ่อนเร้นในวิชาความรู้นั้น ๆ) อย่างหนึ่ง

ยกย่องให้ปรากฏในหมู่เพื่อนฝูง (คือยกย่องสรรเสริญศิษย์ที่ดีแก่สังคม) อย่างหนึ่ง

ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย (คือช่วยเหลือป้องกันเพื่อให้ศิษย์ได้รับแต่ความสะดวกสบาย) อย่างหนึ่ง

ดูก่อน คฤหบดีบุตร อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา

ศิษย์บำรุงด้วยสถาน 5 อย่าง เหล่านี้แล้ว

ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน 5 อย่าง เหล่านี้.

เพราะเหตุที่ครูโดยแท้ มีคุณชาติแห่งความเป็นผู้มีเมตตาคุณ, ปัญญาคุณ และ บริสุทธิคุณ ดังนี้ ครูจึงจัดเป็นปูชนียบุคคลผู้ควรแก่การบูชาทั้งด้วยปฏิบัติบูชา และอามิสบูชา ในกาลทุกเมื่อ

ว่าโดยเฉพาะ ในด้านศิลปดนตรีไทยครู

ย่อมเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของผู้บรรเลงและขับร้องทั้งมวล ก่อนการบรรเลงทุกครั้ง นักดนตรีไทยจะต้องไหว้ครู เพราะครูเป็นผู้ที่มีคุณชาติแห่งความเป็นผู้ที่ควรแก่การกราบไหว้ การได้ระลึกถึง ตลอดจนได้แสดงคารวะ ทั้งด้วยปฏิบัติบูชา และอามิสบูชา ย่อมเป็นอุดมมงคล แม้เมื่อสิ้นสุดการบรรเลง นักดนตรีไทยก็จะต้องไหว้ครู เพราะครูคือผู้ประสิทธิ์ประสาทสรรพวิชาทั้งมวลด้วยเมตตาคุณ ครูคือกำลังใจที่ช่วยให้การบรรเลง และขับร้องสำเร็จลงด้วยดี ครูจึงเป็นผู้ที่ควรแก่การกราบไหว้เมื่อมาถึง และกราบลาเมื่อจะจากไป บรรพบุรุษของเรา สอนให้ศิษย์ดื่มด่ำในรสแห่งพระคุณของครูอย่างยากที่จะหาชนชาติใดสอนได้เหมือน เพราะการเคารพครูและความเป็นผู้รู้จักพระคุณของครูย่อมพาศิษย์ขึ้นสู่ความเป็น "คนดี" ดังประณามคาถาซึ่งมีมา ณ พระคัมภีร์สุโพธาลังการ ว่า

กินเตหิ ปาทสุสสูสา
เยสๆ นัตถิ ครูนิห
เย ตัปปาทรโชกิณณา
เตว สาธู วิเวกิโน

แปลความว่า การบำเรอบาทแห่งครูทั้งหลาย มิได้มีแก่ชนเหล่าใดในโลกนี้ จะประโยชน์อะไรด้วยชนเหล่านั้น ชนเหล่าใดเกลือกกลั้วแล้วด้วยละอองธุลีบาทแห่งครูเหล่านั้น ชนเหล่านั้นแลเป็นคนดี สงบเสงี่ยมเจียมตน.

การไหว้ครูดนตรี นับเป็นกิจพิธีสำคัญซึ่งศิลปินดนตรีไทยรับช่วงถือเป็นหลักปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณกาล หากจะแบ่งออกเป็นแต่ละช่วงแต่ละตอนแล้วอาจแบ่งระยะแห่งการไหว้ครูออกได้ดังนี้

(1) **ไหว้ครูเมื่อเริ่มหัดดนตรี** แม้จะเป็นกิจพิธีเล็ก ๆ แต่ก็นับเป็นหลักสำคัญที่ถือเป็นหลักปฏิบัติมาแต่โบราณ โดยผู้ที่จะเริ่มหัดดนตรีนำดอกไม้ธูปเทียน, เงินกำนนจำนวน 6 บาท, ขันล้างหน้า และผ้าขาวขนาดกว้างยาวพอเย็บสบงถวายพระได้ ไปแสดงคารวะต่อครูซึ่งตนจะไปฝากเนื้อฝากตัวเรียนดนตรีด้วย การไหว้ครูในระยะนี้ แต่เดิมท่านนิยมกระทำเฉพาะในวันพฤหัสบดีเท่านั้น แต่ปัจจุบันท่านไม่สู้เคร่งครัดในเรื่องวันเวลาเท่าใดนัก

การประกอบพิธีไหว้ครูในระยะนี้ ก็เป็นไปอย่างง่าย ๆ กล่าวคือ เมื่อนักเรียนนำดอกไม้ธูปเทียนตลอดจนบริวารมอบแด่ครูซึ่งตนจะไปเรียนดนตรีด้วยแล้ว ครูก็จะนำดอกไม้ธูปเทียนทั้งนั้นจุดบูชาพระรัตนตรัย ตลอดจนดุริยเทพ และบูรพาจารย์ซึ่งเป็นที่เคารพในหมู่ศิลปินดนตรีไทยทั้งมวล พร้อมทั้งถวายบริวาร อันได้แก่เงินกำนน ขันล้างหน้า และผ้าขาว บูชาครู (บริวารเหล่านี้ครูมักถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ ในพระบวรพุทธศาสนาต่อไป) ต่อจากนั้น จึงกล่าวคาถานำบูชาครูให้ศิษย์ซึ่งจะมาฝากเนื้อฝากตัว ว่าตามแล้วจึงจับมือศิษย์บรรเลงเครื่องดนตรีที่ตั้งใจจะมาเรียนสักสองสามประโยคพอเป็นพิธี ถ้าเป็นศิษย์ขับร้อง ก็จะต่อเพลงให้สักสองสามวรรคเป็นปฐม นับเป็นเสร็จพิธี

(2) **ไหว้ครูเมื่อจะขอต่อเพลงชั้นสูง** เพลงไทยนั้น ท่านแบ่งไว้เป็นเพลงชั้นธรรมดาพวกหนึ่ง และเพลงชั้นสูงอีกพวกหนึ่ง เพลงชั้นธรรมดานั้น เมื่อศิษย์ฝากเนื้อฝากตัวเรียบร้อยดังกล่าวไว้ในข้อ (1) แล้ว ครูก็จะต่อเพลงเหล่านั้นให้เรื่อยไป จนกระทั่งศิษย์พอกพูนฝีไม้ลายมือถึงขั้นที่จะรับทอดเพลงชั้นสูงได้ ระยะนี้ ครูจะต้องให้ศิษย์ประกอบพิธีไหว้ครูอีกครั้งหนึ่ง จึงจะต่อเพลงดังกล่าวให้ เช่น ไหว้ครูเมื่อจะต่อเดี่ยวเพลงกราวใน, เพลงทยอยเดี่ยว หรือเพลงองค์พระพิราพ เป็นต้น

การประกอบพิธีไหว้ครูในระยะนี้ มีลักษณาการเช่นเดียวกับการไหว้ครูดังกล่าวไว้ในข้อ (1) นั่นเอง จะผิดกันบ้างก็เฉพาะรายละเอียดบางอย่าง เช่น ถ้าจะขอต่อเพลงทยอยเดี่ยว ศิษย์จะต้องเปลี่ยนเงินค่ากำนนจาก 6 เป็น 100 บาท ฯลฯ ว่าโดยเฉพาะการขอต่อเพลงองค์พระพิราพ ยิ่งต้องมีรายละเอียดปลีกย่อยอื่น ๆ อีก ดังจะนำมากล่าวพอเป็นสังเขป ต่อไปนี้

เพลงองค์พระพิราพนับเป็นเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงสุดของไทย โบราณาจารย์ร้อยกรองไว้ใช้บรรเลงประกอบกิริยาการของ "พิราพ" อสูรเทพชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายอสูร การขอต่อเพลงองค์นี้ ผู้ขอต่อจะต้องประกอบพิธีไหว้ครูเป็นพิธีใหญ่ กล่าวคือ นอกจากจะต้องนำดอกไม้ธูปเทียน และบริการ ไปบูชาครูแล้ว ผู้ขอต่อยังจะต้องจัดเครื่องสังเวยบูชาเฉพาะองค์พระพิราพอีก 1 ที่ พร้อมทั้งทำบุญถวายแด่พระภิกษุในพระบวรพุทธศาสนาเป็นประการที่สุด นอกจากนั้นผู้ขอต่อยังจะต้องมีคุณลักษณะอื่น ๆ ประกอบอีก คือ

(1) ผู้ขอต่อเป็นผู้ที่ควรบวชเรียนมาแล้ว

(2) ถ้ายังมิได้บวชเรียน ก็ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี

(3) ถ้าผู้ขอต่อขาดคุณลักษณะทั้ง 2 ข้อดังกล่าว จะขอต่อได้ก็ต่อเมื่อ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ต่อ แม้วัน, เวลา และสถานที่ ที่ครูจะต่อเพลงองค์พระพิราพให้แก่ศิษย์ ท่านก็กำหนดไว้เฉพาะในวันพฤหัสบดีและจะต้องต่อกันในวังหรือในวัด เท่านั้น

(3) **พิธีไหว้ครูประจำปี** โดยปรกติแล้วทุกสำนักดนตรี ย่อมจะจัดพิธีไหว้ครูขึ้นเป็นประจำปีละครั้ง การไหว้ครูประจำปีนี้มักจัดเป็นพิธีใหญ่ มีทั้งส่วนที่เนื่องด้วยพิธีสงฆ์ และพิธีไหว้ครู โดยครูจะบอกกล่าวบรรดาศิษยานุศิษย์ทั้งเก่าและใหม่ให้มาร่วมพิธีอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากัน

กิจพิธีครั้งนี้ นอกจากครูผู้ใหญ่ซึ่งเป็นประธานในพิธีจะกล่าวนำบูชาครูทั้งฝ่ายเทพ, อสูร และมนุษย์ แล้ว ท่านยังจัดให้มีการ "ครอบ" แก่ศิษย์ในสำนักของตนเป็นประจำซึ่งทั้งนี้ก็จะจบลงด้วยพิธีสงฆ์เป็นที่สุดเช่นกัน.

หมายเหตุของผู้เขียน

ข้าพเจ้าตั้งใจเขียนเรื่องนี้เพื่อบูชาพระคุณแห่ง คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นการเฉพาะ เพราะทั้งความรัก, ความชอบ และความรู้ทางดนตรีไทยที่แตกแขนงมากขึ้น ๆ เป็นลำดับ ล้วนเกิดแต่การได้เป็นศิษย์ของครูที่ดี เพราะ คุณครูจันทนา พิจิตรกุลการ ครูผู้ฝึกฝนศิลปะการขับร้องให้แก่ข้าพเจ้าเป็นศิษย์ของคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ กุสุมรสต่าง ๆ ที่ทำให้ดนตรีไทยกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตข้าพเจ้า ล้วนเนื่องกับคุณครูผู้ทรงพระคุณทั้ง 2 ท่าน ซึ่งมีองค์คุณแห่งความเป็นครูตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่แจกแจงแสดงไว้ในบทความข้างต้น.

การไหว้ครู สำหรับดุริยางค์ไทย

หลวงประดิษฐไพเราะ

(ผู้เขียนเรื่องนี้ เป็นอาจารย์เครื่องดีดสีตีเป่าที่ขึ้นชื่อลือนามอยู่ในยุคนี้ และเรื่องนี้เป็นเริ่มแรกของเรื่องที่จะมีต่อไปและท่านได้เริ่มแรกด้วยการไหว้ครูก่อน แล้วคราวต่อไปท่านผู้อ่านจะได้พบเรื่องที่กล่าวถึงศิลปของดุริยางค์)-

การไหว้ครูเป็นประเพณีของนักดนตรีไทยมาตั้งแต่ครั้งโบราณ จนกระทั่งทุกวันนี้ เพราะเหตุถือกันว่า เครื่องดนตรีทุกชนิดมีครู การที่จะบรรเลงเป็นเพลงก็ต้องร่ำเรียนจากครู แม้ว่าจะมิได้มีครูเที่ยวจดจำเอามาก็เรียกว่า ครูพักลักจำเช่นเดียวกับมีครูเหมือนกัน

การเรียนดนตรีแต่ก่อนไม่มีโรงเรียนเช่นเดียวนี้ เมื่อผู้ใดจะเรียน ต้องมีดอกไม้ธูปเทียนเงินกำนน ไปคำนับครู และถ้าครูเห็นว่าผู้นั้นมีอุปนิสสัย ก็สอนให้โดยมิได้คิดเงินทองสิ่งของอย่างใดอีก ผู้ที่เชี่ยวชาญในการดนตรี มีหลายคนได้สั่งสอนสานุศิษย์ไว้มาก ๆ ครั้นท่านครูเหล่านั้นล่วงลับไป บรรดาศิษย์คิดถึงบุญคุณของครู เมื่อมีโอกาสมาประชุมพร้อมกันเข้าจึงพร้อมใจกันกระทำการสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงครูและคุณความดีของครู โดยที่ครูล่วงลับไปแล้ว ไม่มีโอกาสแสดงความกตัญญูนั้น ๆ ได้ จึงทำเป็นพิธีบวงสรวงขึ้น เรียกวิธีไหว้ครู คือ สรรเสริญคุณของครู และขอศีลพรจากครูอีกด้วย

พิธีไหว้ครูมิใช่เพิ่งเริ่มมีขึ้น ได้มีผู้นับถือและกระทำสืบต่อ ๆ กันมานานแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ก็ได้ทรงทำพิธีไหว้ครูมาแล้ว ครูใหญ่ ๆ ของดนตรี สมมุติว่าเป็นเทพยดา คือพระวิศณุกรรม กล่าวว่าเป็นผู้สร้างสรรค์ดนตรีต่าง ๆ พระปัญจสิงขรณ์ เป็นครูในทางเครื่องดีดสี ปรฆรคนธรรพ เป็นครูตะโพนซึ่งถือกันว่าเป็นบรมครู พระสัพพาศรี เป็นครูระนาด พระนาคพิภพ เป็นครูฆ้อง พระศรีลมชาย (บางทีก็เรียกพระศรีลมเฉื่อย) เป็นครูปี่และเครื่องเป่าต่าง ๆ พระศรีสนั่นเป็นครูกลอง

เครื่องใช้ในการทำพิธีไหว้ครูมี หัวหมูเป็ด ไก่ ทั้งดิบและสุก ขนมต้มแดงต้มขาว กันหลาว หูช้าง บายศรี กล้วยสุก มะพร้าวอ่อน เหล้า ผลไม้ต่าง ๆ ข้าวตอกดอกไม้ ธูปเทียน กระแจะสำหรับเจิม ผ้าสีชมภูเล็ก ๆ เรียกว่าผ้าหน้าโขนไว้สำหรับผูกทำขวัญเครื่อง ก่อนเริ่มพิธีต้องบูชาพระพุทธเจ้าก่อน แล้วจึงว่าคาถาอัญเชิญพระอิศวร พระนารายณ์ และพระครูทั้งหลายที่ได้ออกนามมาแล้ว กับครูอื่น ๆ ที่ล่วงลับไปมาประชุม เพื่อแสดงความเคารพ และขอศีลขอพรให้เป็นศิริมงคล ผู้ที่เป็นประธานในการไหว้ครู ต้องเป็นผู้รอบรู้ในดนตรี ซึ่งคนทั้งหลายยกย่อง ต้องเป็นผู้ที่ได้รับประสิทธิ์ประสาทให้เป็นผู้ทำพิธีนั้นได้จากครูต่อ ๆ กันมา มิใช่ทำได้ทุกคน

ผู้ที่เป็นหัวหน้า หรืออาจารย์ในการดนตรีควรจะกระทำการไหว้ครูทุกปี ปีละ 1 ครั้งในวันพฤหัสบดี เดือนใดก็ได้แล้วแต่ความสะดวก เพื่อเป็นการเคารพระลึกถึงครูที่ล่วงลับไปแล้ว และยังเป็นการสมานสามัคคีในหมู่นักดนตรีด้วยกัน ให้ได้มีโอกาสมาพบปะกัน รู้จักว่าเป็นศิษย์ครูเดียวกันอีกด้วย ถ้าศิษย์คนใดประมาทพลาดพลั้งล่วงเกินครูด้วยกาย วาจา ใจก็ดี ได้ถือโอกาสไหว้ครูนี้ ขอขมาโทษต่อครู ซึ่งครูก็อภัยให้ นอกจากนี้ควรมีการเลี้ยงพระสวดมนต์บังสกุล แผ่ส่วนกุศลไปยังครูที่ล่วงลับไปแล้ว

เท่าที่สังเกตมาเป็นส่วนมาก เห็นว่าผู้ที่ได้ทำพิธีไหว้ครูอยู่ทุกปีไม่ขาด มักจะมีความเจริญในอาชีพทางดนตรี ดีกว่าผู้ที่ไม่เคยเข้าพิธีไหว้ครูเลย ที่

เรื่อง "การไหว้ครู สำหรับดุริยางค์ไทย" เป็นงานประพันธ์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เคยลงพิมพ์ในวารสารศิลปากร เล่มที่ 1 ตอนที่ 1 พุทธศักราช 2478. 9.

ได้รับเอกสารเก่าจาก คุณประพันธ์ สุคนธะชาติ

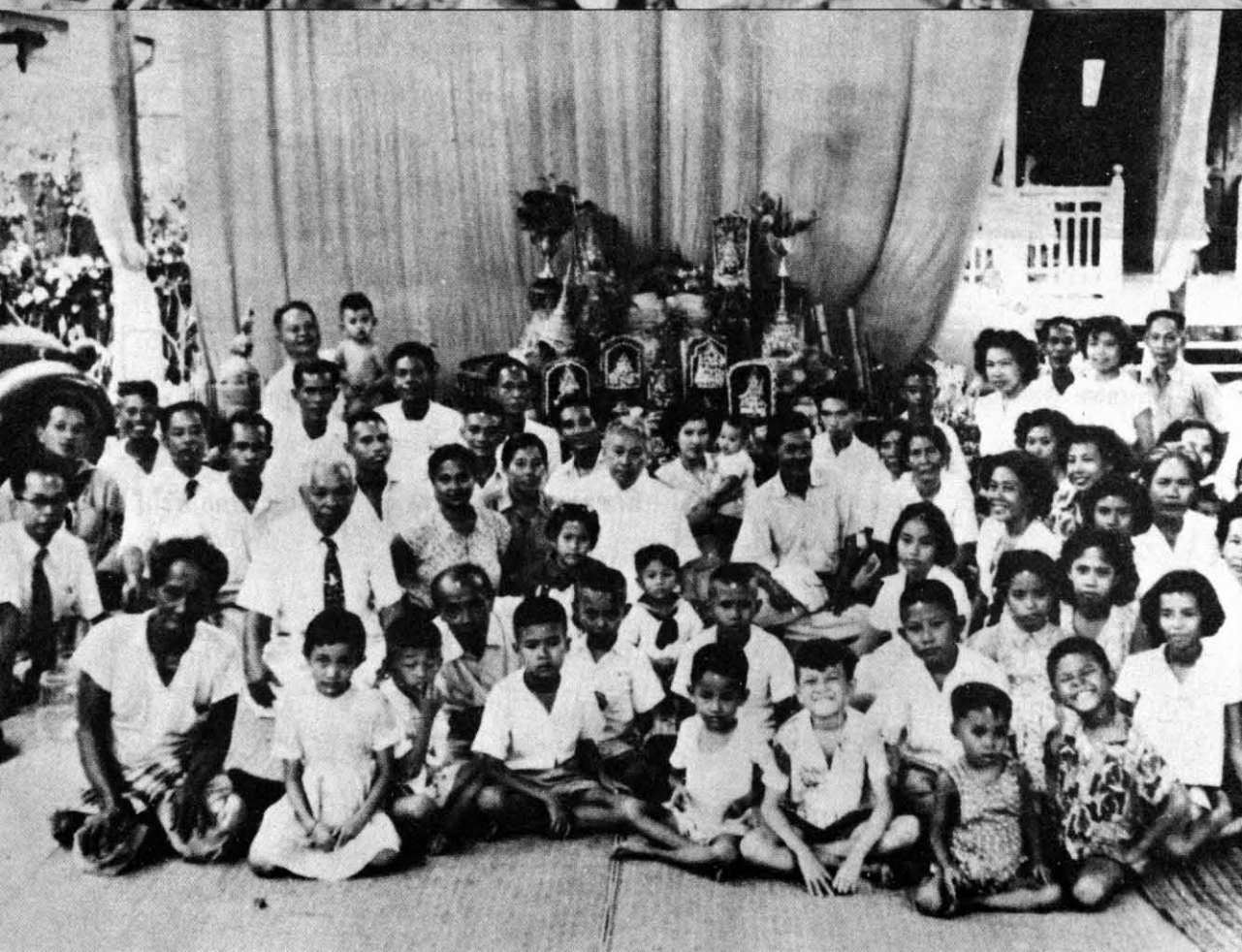

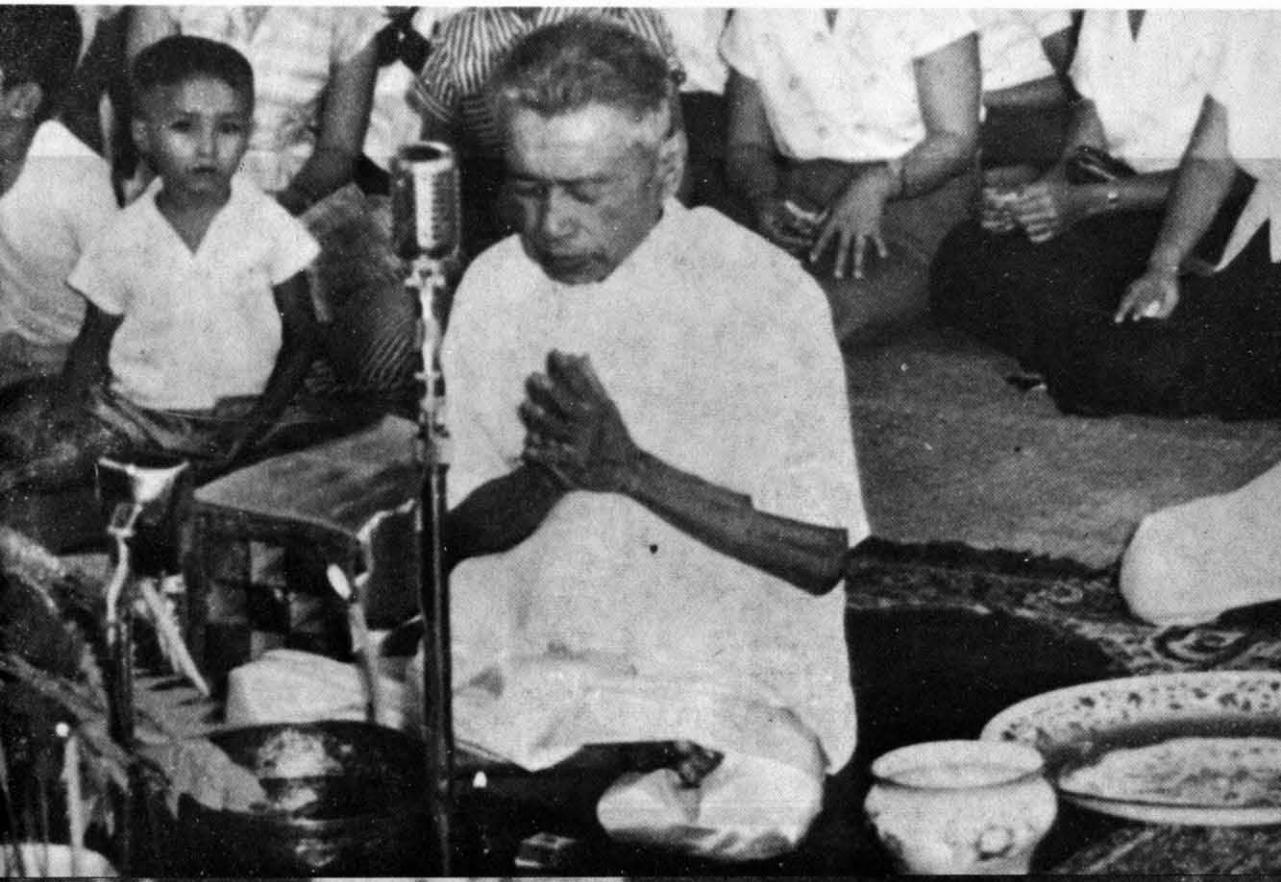

การไหว้ครู

หลวงประดิษฐไพเราะ

การไหว้ครูดนตรีของไทย ถือเป็นประเพณีมาแต่โบราณ ท่านที่เป็นบรมครูได้ตั้งเป็นตำราไว้เพื่อผู้ที่จะเป็นนักดนตรีในรุ่นหลังจะได้ปฏิบัติตาม เหตุที่จะเกิดพิธีไหว้ครูขึ้นก็เพราะพวกนักดนตรีเชื่อว่าเครื่องดนตรีไทยทุกสิ่ง เช่น ตะโพน ระนาด ฆ้อง ฯลฯ มีครูประจำอยู่ และเชื่อว่าพระวิษณุกรรม เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทให้เกิดขึ้น ต้องทำการเคารพบูชาอยู่เสมอจึงจะเป็นความเจริญแก่ตนเอง ไทยเราถือมั่นในความกตัญญูกตเวที ผู้ที่มีอุปการคุณแก่ตนรองมาจากบิดามารดาก็คือครูบาอาจารย์ผู้ให้ความเจริญในวิชาการต่าง ๆ ฉะนั้นการเคารพนับถือครูนั้นถือกันเคร่งครัดมั่นคงมาก จะเห็นได้ว่าศิษย์รุ่นเก่า ๆ ในสมัยโบราณเคารพนับถือครู จงรักภักดีเป็นอย่างยิ่งทั้งต่อหน้าและลับหลัง ถ้าได้ทำให้ครูโกรธเคืองแล้วจะต้องเดือดร้อนหาทางที่จะทำให้ครูหายโกรธด้วยวิธีต่าง ๆ เป็นต้นว่าขอขมาอภัยโทษที่ได้ล่วงเกินหรือประมาทพลาดพลั้งไปด้วยกายวจีใจ แม้ว่าครูล่วงลับไปแล้ว ความเคารพนับถือยังไม่เสื่อมคลาย เมื่อระลึกถึงครูก็ทำบุญทำทานไป แต่เชื่อกันแน่นแฟ้นว่าครูนั้นถึงล่วงลับไปแล้วก็ยังไม่ศูนย์ไป ความจำได้หมายรู้ยังคงอยู่ ฉะนั้นจึงมีการเส้นสรวง ทำพิธีบูชาครูเช่นเดียวกับบูชาเทวดาตามพิธีไสยศาสตร์ การ

ไหว้ครูนอกจากเป็นเครื่องแสดงความจงรักภักดีแล้ว ยังเป็นการขอขมาโทษที่ได้ประมาทไปโดยเจตนาหรือมิโดยเจตนา และถือว่าครูได้อภัยในความผิดนั้น ๆ แล้ว การไหว้ครูตามแบบของไทยมีอยู่ 3 ภาค

ภาคที่ 1 เป็นการไหว้ครูอย่างง่ายไม่ต้องมีพิธีรีตอง ใช้สำหรับผู้เริ่มหัดดนตรี ผู้ที่จะฝากตัวเป็นศิษย์หาดอกไม้ธูปเทียนมาเป็นเครื่องคำนับครู (เช่นเดียวกับผู้ที่จะบวชนำดอกไม้ธูปเทียนไปให้อุปัชฌาย์) ครูก็นำธูปเทียนนั้นจุดบูชาครูที่สมมุติว่าเป็นเทวดา โดยว่าคาถาให้ศิษย์ว่าตาม แล้วก็จับมือศิษย์ให้ตีเครื่องดนตรีตามที่ประสงค์จะหัดนั้น การหัดเรียนใช้เริ่มต้นด้วยวันพฤหัสบดี หรือวันอาทิตย์ซึ่งถือว่าเป็นครู การที่ได้จุดธูปเทียนบูชาครูเทวดาก็เพื่อจะขอให้มีความเฉลียวฉลาดในวิชาที่จะเรียน และเป็นการปฏิญาณตนว่าจะเป็นศิษย์ที่ดี มีความเคารพครูผู้ฝึกสอนอยู่ทุกเมื่อ

เมื่อศิษย์ได้หัดเพลงต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ จนครูเห็นว่ามีฝีมือพอที่จะออกงานได้ดีแล้ว ก็จะต้องทำพิธีไหว้ครูภาคที่ 2 ต่อไป ภาคนี้ใช้ฉะเพาะผู้ที่เป็นดนตรีแล้ว พิธีตอนนี้มากกว่าภาคหนึ่ง คือศิษย์จะต้องหาเครื่องกระยาบวดสังเวย เพื่อเส้นสรวงครูเทวดาด้วย เครื่องสังเวยที่จะต้องใช้มี

1. ศีรษะสุกร 1 ศีรษะ
2. เป็ดสุกทั้งตัว
3. ไก่สุกทั้งตัว
4. บายศรีปากชาม 1 คู่
5. ขนมต้มแดง ต้มขาว กันหลาว หูช้าง
6. กล้วยสุก มะพร้าวอ่อน และผลไม้ต่างๆ
7. สำรับ คาว หวาน
8. เหล้า
9. ข้าวตอกดอกไม้ ธูปเทียน กระแจะ
10. ผ้าขาว ขันล้างหน้า และขันทำน้ำมนตร์ครู
11. ผ้าสีชมพู ทำเป็นผ้าหน้าโขน
12. เงินกำนน 6 บาท

ของเหล่านี้ต้องเตรียมให้เสร็จก่อน 3 โมงเช้า เวลาจะไหว้ครูต้องจัดตั้งเครื่องดนตรีให้เรียบร้อย ปูผ้าขาวตั้งเครื่องสังเวยต่าง ๆ และครูผู้ที่จะประกอบพิธีไหว้ครูก็จะได้ทำน้ำมนตร์ครู และแจกธูปเทียนให้แก่ศิษย์ บูชาคุณพระพุทธเจ้าตามแต่จะอธิษฐาน แล้วจึงบูชาครูตามคาถาซึ่งครูจะได้บอกนำให้ คาถาในพิธีนี้มีหลายแบบ มีอ่านโองการเชิญพระอิศวร พระนารายณ์ พระวิษณุกรรม เชิญพระฤาษี และเทวดา ทั้ง 9 องค์ เชิญพระประคนธรรพซึ่งเป็นบรมครูใหญ่และครูที่ประจำ ระนาด ฆ้อง กลอง ตะโพน ปี่ มาประชุมพร้อมกันขอศีลขอพรและขอขมาอภัยที่ได้ผิดประมาทพลาดพลั้งด้วยกายวจีใจ เสร็จจากการขอศีลขอพรแล้ว ก็ถวายเครื่องสังเวยที่เตรียมไว้ โดยมีคาถากำกับอีก เมื่อจะลาเครื่องสังเวยก็ต้องมีคาถา และต้องแบ่งเครื่องสังเวยใส่ยอดตองนำไปให้แก่พาหนะของครูที่อยู่ตามบันไดของทิศต่าง ๆ อีก ครูผู้อ่านโองการโปรยข้าวตอกดอกไม้และประพรมน้ำมนตร์ตามเครื่องดนตรี เจิมกระแจะและผูกผ้าหน้าโขนใหม่ และต้องประพรมน้ำมนตร์และเจิมหน้าให้

แก่ศิษย์ด้วย เวลาเจิมหน้าก็มีคาถาอีกต่างหาก เป็นเสร็จพิธี (พิธีนี้ศิษย์จะรวมกันหลายคน หาเครื่องสัยเวยรวมไหว้พร้อมกันทีเดียวก็ได้)

ภาคที่ 3 เป็นพิธีขั้นสุดท้าย คือการครอบ พิธีนี้ทำเฉพาะตัวผู้ที่เรียนเพลงชั้นสูงและผู้ที่ต้องการจะเป็นผู้ฝึกสอนศิษย์ต่อไป เป็นพิธีขอกรรม-สิทธิ์ต่อครู ผู้ที่จะขอครอบต้องจัดหาเครื่องสัง-เวยเหมือนพิธีภาคที่ 2 และทำพิธีเหมือนกันแต่ในตอนท้ายพิธีครูจะเรียกศิษย์มาทำพิธีครอบ คือให้ศิษย์ถือเครื่องดนตรีทุกชนิดที่ทำได้เข้ามาหาครู ศิษย์กราบลง 3 ครั้ง ครูว่าคาถาบูชาครู เทวดาให้ศิษย์ว่าตาม ครูส่งเครื่องดนตรีเหล่านั้นให้แก่ศิษย์ และให้พรให้ศิษย์นั้นเจริญรุ่งเรือง เป็นครูผู้อื่นได้ต่อไป ผู้ที่จะได้รับครอบนี้ต้องเป็นผู้มีอายุอันสมควร (ไม่ต่ำกว่า 25 ปี) พอที่จะสั่งสอนผู้อื่นได้ ครูจึงจะครอบได้ ถ้าผู้นั้นต้องการจะเป็นหัวหน้าในการประกอบพิธีไหว้ครู ก็จะต้องท่องตำราไหว้ครูจนขึ้นใจและขอกรรม-สิทธิ์ต่อครู ครูก็จะประสิทธิ์ประสาทให้ แต่ศิษย์นั้นจะต้องถือมั่นไว้ว่า ตราบใดที่ครูของตนยังมีชีวิตอยู่สามารถจะไปทำการไหว้ครูตามที่ต่าง ๆ ได้ ศิษย์นั้นจะจะไม่ยอมทำพิธีไหว้ครูให้แก่ผู้อื่น ต้องให้ครูของตนเป็นผู้ประกอบพิธีนั้น เว้นไว้แต่ครูจะอนุญาตให้ตนทำแทนจึงจะประกอบพิธีนั้นได้

การไหว้ครู อาจมีบางท่านเห็นเป็นการเชื่ออย่างเหลวไหล แต่พวกนักดนตรีทุกคนทราบดีถึงผลของการไหว้ครู เพราะ 1. เป็นการประกันความยึดมั่นในความเคารพจงรักภักดีต่อครู ได้ผลในการอบรมจรรยาอย่างมาก ศิษย์ที่ดีจะไม่กล้าทรยศต่อครูของตนเลย 2. เป็นการขออภัยโทษในระหว่างครูกับศิษย์ แม้ว่าจะมีข้อผิดพ้องหมองใจ ก็เป็นอันให้อภัยซึ่งกันและกัน เมื่อศิษย์ผู้นั้นมาทำการเคารพในพิธีไหว้ครู 3. เป็นการสมานสามัคคีในระหว่างเพื่อนศิษย์ด้วยกัน 4. ปลุกความเชื่อมั่น มีจิตต์ใจเข้มแข็งเชื่อภูมิความรู้และความสามารถของตน ฯลฯ

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การไหว้ครูดนตรีไทยสำหรับนักดนตรีจึงไม่ควรละเว้น ถ้าปฏิบัติได้เพียงปีละครั้ง ก็จะทำให้ผู้ปฏิบัตินั้นมีความสบายใจ มีความเจริญรุ่งเรืองในการงานของตนเป็นที่นิยมนับถือของคนทั้งหลาย

หมายเหตุ คาถาประกอบพิธีไหว้ครูไม่ได้นำมากล่าว เพราะท่านอธิบดีกรมศิลปากรกำลังดำริจะแก้ไข ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งคงจะได้พิมพ์ในภายหลัง

ประดิษฐ์ไพเราะ
5/12/82

เรื่อง "การไหว้ครู" เป็นงานประพันธ์ของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เคยลงพิมพ์ใน "ปกิณณกสังคีต" ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพ คุณหญิงภูมิเสวิน (เอื้อน จิตตเสวี) และนางจำนงค์ จิตตเสวี ณ วัดสังเวชวิศยาราม วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2482.

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961116378

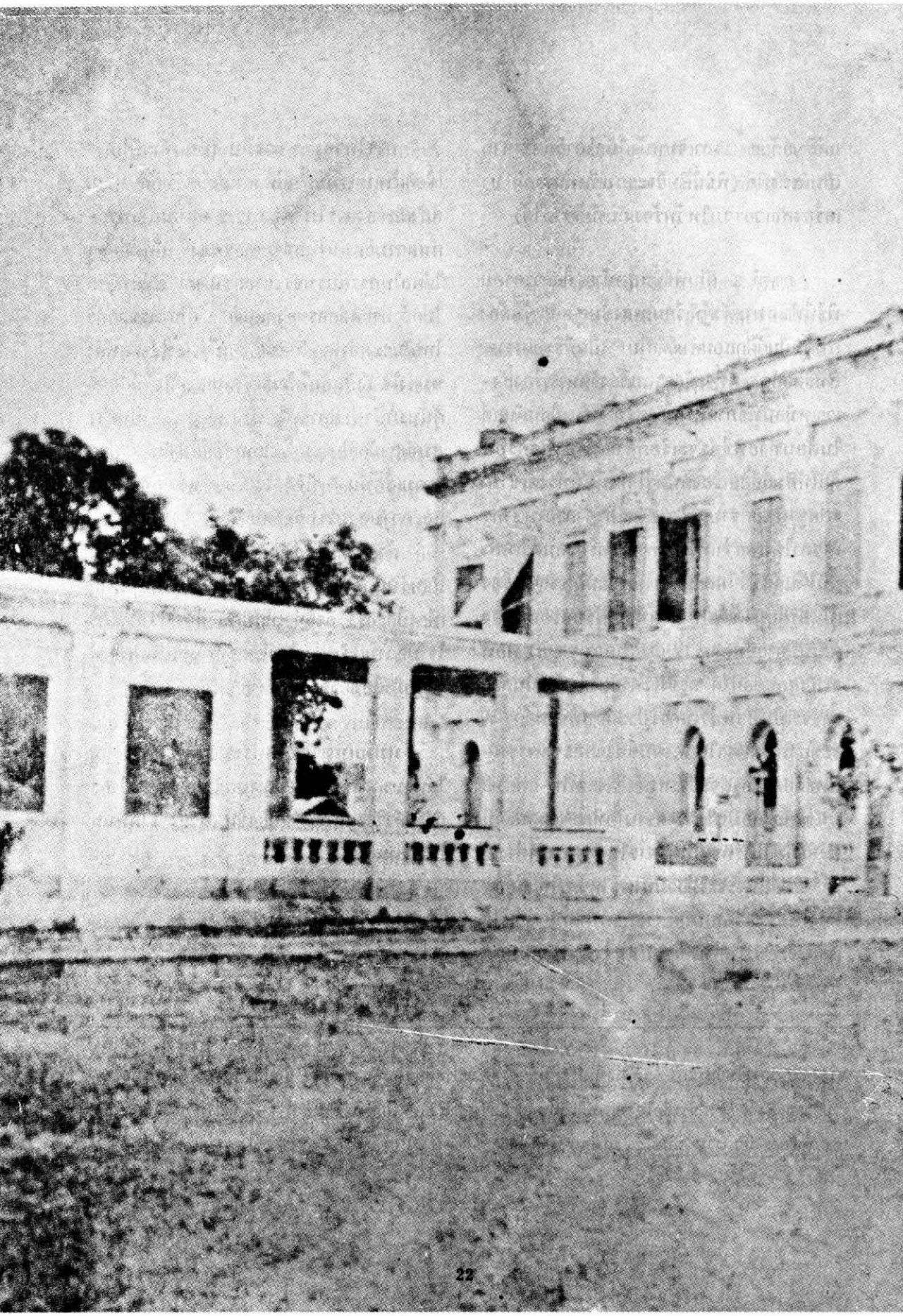

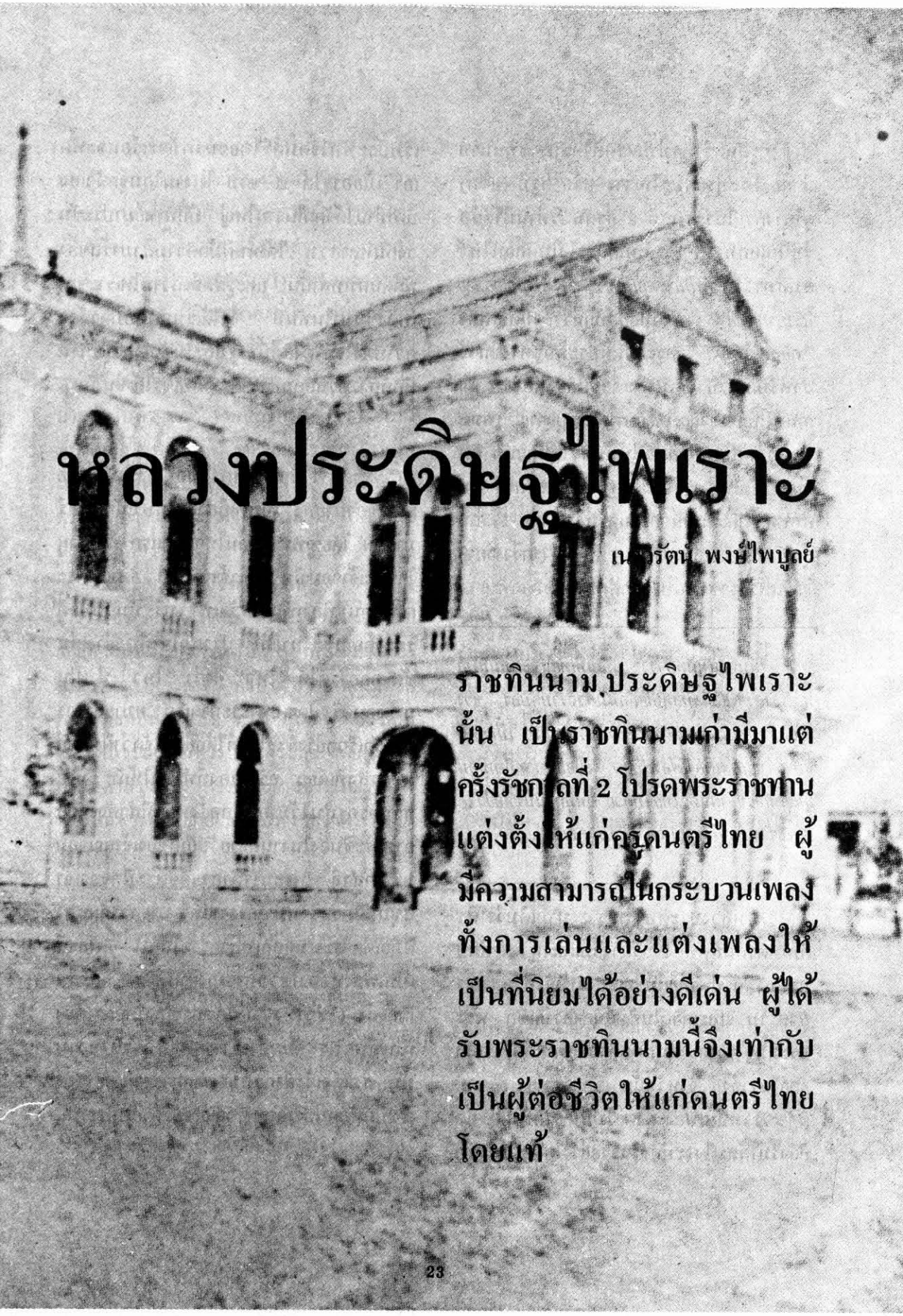

หลวงประดิษฐ์ไพเราะ

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

ราชทินนาม ประดิษฐไพเราะ นั้น เป็นราชทินนามเก่ามีมาแต่ครั้งรัชกาลที่ 2 โปรดพระราชทานแต่งตั้งให้แก่ครูดนตรีไทย ผู้มีความสามารถในกระบวนเพลง ทั้งการเล่นและแต่งเพลงให้เป็นที่นิยมได้อย่างดีเด่น ผู้ได้รับพระราชทินนามนี้จึงเท่ากับเป็นผู้ต่อชีวิตให้แก่ดนตรีไทยโดยแท้

ครูดนตรีไทยท่านแรกที่ได้รับราชทินนามนี้ คือ พระประดิษฐไพเราะ หรือ ครูมี (แขก) ดุริยางกูร ในรัชกาลที่ 2 ครูดนตรีท่านนี้ได้ชื่อว่าเป็นเอกทางปี่ ถึงกับมีกล่าวไว้ในกลอนไหว้ครูเสภาว่า *"ครูมีแขกคนนี้เขาดีครัน เป่าทยอยลอยลั่นบรรเลงลือ"* เพลงทยอยที่กล่าวถึงนี้คือเพลง "ทยอยเดี่ยว" ซึ่งครูมีเป็นผู้ประดิษฐ์ทางขึ้นไว้สำหรับเดี่ยวปี่ ตกมาถึงเดี่ยวนี้ก็ยังพอจะหาฟังเพลงนี้ให้เป็นขวัญหูได้อยู่บ้างหากมีบุญพอ เพราะทุกวันนี้ผู้เล่นเพลงนี้ มีให้นับตัวได้น้อยนัก คนต่อมาได้เป็นที่พระประดิษฐไพเราะเช่นกัน คือ ครูตาด ตาตะนันทน์ ครูดนตรีในรัชกาลที่ 5 ท่านสุดท้าย คือ หลวงประดิษฐไพเราะ (จางวางศร) ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ในรัชกาลที่ 6

ใครเคยสังเกตบ้างว่า ก่อนที่เทียนจะดับนั้นมักทอแสงสว่างสดใสที่สุดเสียก่อนแล้วจึงวูบดับลง ช่วงระยะที่หลวงประดิษฐไพเราะยังมีชีวิตอยู่นั้น เป็นยุคที่ดนตรีไทยกระเดื่องเฟื่องฟูที่สุด เมื่อสิ้นท่านก็เหมือนสิ้นยุคทองของดนตรีไทยไปด้วย จนทุกวันนี้ขออย่าได้เป็นอย่างเทียนเล่มนั้นเลย เจ้าประคุณ!

ครูหลวงประดิษฐไพเราะ นามเดิมว่า ศร เป็นบุตรคนสุดท้องของนางยิ้มและครูสิน ศิลปบรรเลง ครูปี่พาทย์ผู้มีชื่อเสียงแห่งจังหวัดสมุทรสงคราม และเคยเป็นศิษย์ของครูมีแขก พระประดิษฐไพเราะ มาก่อนด้วย ท่านเกิดที่ตำบลคลองดาวดึงส์ จังหวัดนั้น เมื่ออายุเพียง 5 ขวบ ก็ดีฉ้องวงเป็นเพลงได้โดยไม่มีใครหัดให้ แต่ก็ยังไม่ได้สนใจจะหัดจริงจังอย่างใด กระทั่งเริ่มประทับใจดนตรีไทยจนรักที่จะเรียนจะหัดเอา เมื่ออายุได้ 11 ขวบ ในงานโกนจุกตัวเอง บิดาท่านได้จัดเป็นงานใหญ่ มีปี่พาทย์มาประชันวงกันหลายวง ได้เห็นฝีมือความสามารถของนักดนตรีเหล่านั้น และรู้สึกถึงความไพเราะของเพลงขึ้นมาในทันที จึงได้เริ่มหัดกับบิดาด้วยความตั้งใจมาตั้งแต่นั้น และในชั่วเวลาไม่นานนักก็สามารถออกประชันวงกับเขาได้เช่นกัน

จากการได้ออกแสดงฝีมือนี้เองที่ทำให้ชื่อเสียงของนายศร เป็นที่เลื่องลือในหมู่นักดนตรีมากขึ้น โดยเฉพาะในงานใหญ่ครั้งแรก คือ งานโกนจุกเจ้าจอมเอิบ และเจ้าจอมอบ ธิดาเจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ จังหวัดเพชรบุรี นั้น ฝีมือดีระนาดเอกของนายศร ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด คือการตีได้ "ไหว" คำว่า "ไหว" นี้ เป็นภาษาดนตรี โดยเฉพาะระนาดเอก หมายถึงการตีได้รัวเร็วอย่างยิ่ง ใครตีได้อย่างนี้จัดว่าฝีมืออยู่ในขั้นสูงทีเดียว ครั้งนี้เองที่ทำชื่อให้กับ นายศรบุตรครูสินไว้มาก อีกครั้งหนึ่งที่สำคัญ คือ การประชันวงในงานคล้ายวันเกิดของเจ้าคุณจอมมารดาสำลี พระมารดาสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้าสุขุมาลมารศรี พระอัครราชเทวี นายศรได้แสดงฝีมือเดี่ยวระนาดเอกเพลงกราวในเถา เพลงนี้เป็นเพลงที่ต้องใช้วิธีบรรเลงยากมาก และกินเวลาถึง 1 ชั่วโมง นายศรบรรเลงได้อย่างดียิ่ง เป็นที่พอพระทัยของเจ้านายที่เสด็จมาในงานนั้น สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งเป็นนักดนตรีฝีพระหัตถ์เยี่ยม ถึงกับประทานรางวัล

เหตุการณ์สำคัญที่ชักนำให้นายศรได้เข้ามาอยู่ในวังบูรพาภิรมย์ คือ เมื่อสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เสด็จไปบัญชาการรับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสถ้ำเขางู จังหวัดราชบุรี สมเด็จเจ้าฟ้าฯ วังบูรพาองค์นี้ ได้ทรงทราบกิตติศัพท์ของนายศร จึงรับสั่งให้หาตัว เมื่อได้ทรงสดับฝีมือของนายศรแล้ว ทรงพอพระทัยมากถึงกับทรงขอตัวจากบิดาท่าน ให้เข้ามาเป็นมหาดเล็กในพระองค์ นายศรจึงได้เข้ามาเป็นมหาดเล็กจนได้เป็นจางวาง คือ เป็นใหญ่ในบรรดามหาดเล็ก อยู่ในวังบูรพาภิรมย์ ตั้งแต่เมื่อมีอายุได้เพียง 19 ปี

ระยะอยู่ในวังบูรพาภิรมย์นี้เอง ที่ชื่อของจางวางศร และวงดนตรีวังบูรพาภิรมย์เป็นที่ยกย่องกันทั่วไป ทั้งสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ก็โปรดทรงชุบเลี้ยงด้วยพระกรุณาเป็นอย่างยิ่ง ทรงอุปถัมภ์ให้อุปสมบท ณ วัดบวรนิเวศวิหาร 1 พรรษา โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ พร้อมทั้ง ทรงพระกรุณาจัดการแต่งงานให้กับน.ส. โชติ หุราพันธ์*ธิดาพันโทพระประมวลประมาณพล (พันธุ์ หุราพันธุ์) จางวางศรได้ตั้งใจปฏิบัติหน้าสนองพระกรุณา ด้วยความจงรักภักดีอย่างสุดความสามารถตลอดมา ความสามารถของจางวางศรนั้น ไม่จำเพาะเพียงฝีมือ การบรรเลงดนตรีไทยได้ทุกเครื่องมือเท่านั้น ท่านยังมีความสามารถในการประดิษฐ์เพลงขึ้นใหม่ ตลอดถึงการปรับปรุงเพลงที่มีอยู่แล้ว ขยายอัตราจังหวะขึ้นเป็นสามชั้น และทอนลงเป็นชั้นเดียว ที่เรียกว่าเพลงเถา ได้อีกด้วย การปรับปรุงเพลงประเภทนี้ ท่านได้ทำไว้ถึงร้อยกว่าเพลง และยังนิยมเล่นกันมาจนทุกวันนี้ มีเพลงลาวเสี่ยงเทียน เป็นต้น

สมัยนั้น การขับเสภาแล้วร้องส่งยังมีอยู่ ว่ากันว่าบางทีมีการลองภูมิกัน ในระหว่างคนขับเสภากับวงดนตรี คือ เมื่อถึงตอนจะร้องส่ง คนร้องขึ้นเสียงใด เมื่อจบแล้ว ดนตรีต้องรับเสียงนั้นให้ได้ โดยไม่เสียเพลงด้วย ครั้นท่อนสองจึงปรับให้ลงกัน และวงวังบูรพาฯ นั้นขึ้นชื่อว่าไม่เคยจนสักที ถึงกับเจ้านายบางพระองค์โปรดให้หาคนร้องเพลงที่วงวังบูรพาฯ ยังไม่ได้

---

* ภายหลังได้ยกย่อง น.ส. ฟู หุราพันธุ์ ธิดาคนสุดท้องของพันโทพระประมวลประมาณพล ขึ้นเป็นภรรยาอีกคนหนึ่ง มีบุตรธิดากับภรรยาทั้ง 2 รวมทั้งสิ้น 12 คนคือ
(1) เด็กหญิงสร้อยไข่มุกด์ ศิลปบรรเลง (ถึงแก่กรรม)
(2) เด็กหญิงศุกร์ดารา ศิลปบรรเลง (ถึงแก่กรรม)
(3) คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง
(4) นางมหาเทพกษัตรสมุท (บรรเลง สาคริก)
(5) เด็กชายศิลปสราวุธ ศิลปบรรเลง (ถึงแก่กรรม)
(6) นายประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง
(7) นางภัลลิกา ศิลปบรรเลง
(8) นางชัชวาลย์ จันทร์เรือง
(9) เด็กชายแดง ศิลปบรรเลง (ถึงแก่กรรม)
(10) นายขวัญชัย ศิลปบรรเลง (ถึงแก่กรรม)
(11) นาวาเอก (พิเศษ) สมชาย ศิลปบรรเลง
(12) นายสนั่น ศิลปบรรเลง

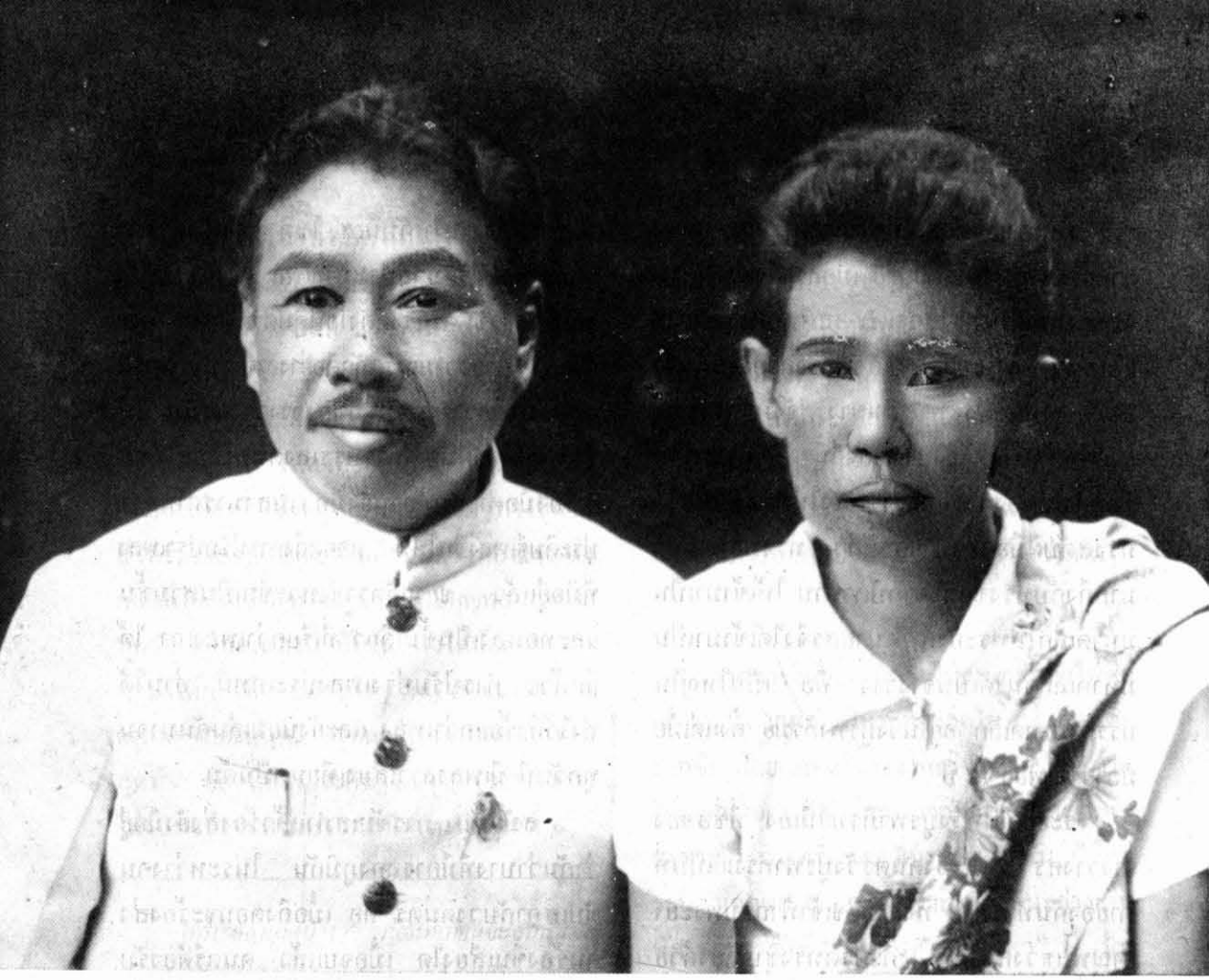

ต่อ แต่จางวางศรก็นำวงรับร้องเอาตัวรอดไปได้ทุกเพลงเสมอมา ครั้งหนึ่ง กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ซึ่งมักทรงจดเพลงมาจากบ้านนอกเมื่อเสด็จหัวเมือง แล้วนำมาร้องส่ง เพื่อจะให้จนแต่ไม่เป็นผลมาแล้ว คราวนี้ นำเอาเพลงคุณลุงคุณป้า ซึ่งมีถึง 10 จังหวะ มาร้องส่งวงวังบูรพาฯ ไม่ได้ต่อเพลงนี้ไว้ แต่ด้วยปฏิภาณอันเฉียบแหลมและเชาวน์ไวของจางวางศร ก็ยังเอาตัวรอดไว้ แม้จะมีขลุกขลักอยู่บ้าง กรมหลวงชุมพรฯ จะปรับเป็นแพ้ แต่สมเด็จวังบูรพาฯ ไม่ทรงยินยอม รับสั่งว่าจังหวะมากนัก เขาถูลู่ถูกังไปได้ก็นับว่าดีแล้ว เมื่อเลิกเล่นแล้ว จางวางศรถึงกับบ่นว่า ถ้าขืนเอาเพลงอย่างนี้มาร้องส่ง เราก็คงจนจนได้ เพลงนี้เองท่านได้จดจำไว้และเปลี่ยนเป็นทางต่าง ๆ ให้ชื่อใหม่ว่าอะแซ–หวุ่นกี้ ซึ่งยังคงเล่นกันอยู่จนทุกวันนี้

มีเรื่องที่เล่าถึงความสามารถของจางวางศรอีกเรื่องหนึ่ง คือ ในงานหนึ่ง จางวางศรตีระนาดอยู่ในวง พอโหมโรงตั้งสาธุการไปจนถึงเชิดปรากฏมีเสียงกลองทัดดังผิดปรกติ จางวางศรหันไปดู ก็เห็นว่าเป็นคนกลองฝีมือจากนอกวงเข้ามาตี และเริ่มรุกจังหวะอย่างขนาดใหญ่ ท่านหันมายิ้ม และพยักหน้าเป็นทีว่าสนุกละ แล้วท่านก็ตีเพลงเชิดอย่างสนุก เพลงเชิดนั้น เขา

สมเด็จฯ วังบูรพาทรงฉายพร้อมพระโอรสและพระธิดา

เรียกเป็นตัว ๆ ท่านปล่อยตัวเชิดไม่รู้กี่ตัวต่อกี่ตัว เชิดไม่จบ ไม่ซ้ำกันเลย และยังไม่ยอมลงเร็ว จนคนในวงเหงื่อหยด คนกลางยิ่งรุกยิ่งเร่ง ท่านก็ยิ่งหนี ยิ่งเร็ว ยิ่งไหว แต่ยังไม่ยอมลง จนที่สุดท่านหันมาดู เห็นคนกลองผู้นั้นเหงื่อท่วมตัว พยักหน้าขอลง ท่านจึงได้รัวลง พอลงไม้กลองสุดท้าย คนกลองก็ฟุบเป็นลมตรงหน้ากลองคู่นั้นเอง พอฟื้นขึ้นก็คลานเข้าไปกราบจางวางศร ท่านเข้ากอดแล้วบอกว่า *"ตั้งแต่ทำโหมโรงมา เพิ่งสนุกจริง ๆ วันนี้ คราวหน้ามาใหม่นะ"* แล้วทั้งคู่ก็เลยได้สนิทสนมกัน เพราะได้รู้มือกันนั่นเอง

เพลงที่ขึ้นชื่ออีกเพลง คือเพลงเขมรเลียบพระนคร เพลงนี้จางวางศรได้ประดิษฐ์ขึ้นจากเพลง เขมรเขาเขียว 2 ชั้น บรรเลงถวายล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 6 เมื่อเสด็จเลียบมณฑลนครศรีธรรมราช เป็นเพลงที่มีทำนองไพเราะ และเป็นที่นิยมกันอยู่จนทุกวันนี้เช่นกัน ในการบรรเลงคราวแรกนั้นเป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก โปรดเกล้าฯ พระราชทานเหรียญราชรุจิทอง รัชกาลที่ 5 และที่ 6 ของพระองค์เอง ทั้งนี้เพราะพระองค์เคยโปรดฝีมือดนตรีของจางวางศรตั้งแต่ครั้งยังทรงเป็นมกุฎราชกุมาร

จากการที่ท่านได้ประดิษฐ์เพลงอันไพเราะขึ้นมากมายนี้เอง เมื่อได้มีโอกาสบรรเลงถวายคราวหนึ่ง* จึงโปรดพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็นหลวงประดิษฐไพเราะ

---

* งานครั้งนี้ คืองานคล้ายวันเกิดของเจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล. ฟื้น พึ่งบุญ) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงฟังการบรรเลงของจางวางศร และพอพระราชหฤทัยอย่างยิ่ง

ตามเสด็จสมเด็จฯวังบูรพาไปชวา พ.ศ. ๒๔๕๑

ต่อมาถึงสมัยรัชกาลที่ 7 หลวงประดิษฐไพเราะ ได้รับราชการเป็นผู้ถวายวิชาดนตรีไทยแด่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ได้กราบบังคมทูลแนะนำวิธีการแต่งเพลงไทยตามหลักดุริยางค์ไทย จนทรงพระราชนิพนธ์เพลงได้ เพลงที่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ คือเพลงเขมรลอองค์ ราตรีประดับดาว และเพลงคลื่นกระทบฝั่ง

ในรัชกาลนี้เอง ที่หลวงประดิษฐไพเราะได้มีโอกาสไปต่างประเทศถึงสองครั้ง แต่ละครั้ง นอกจากจะได้ไปแสดงความสามารถทางดนตรี อันทำชื่อเสียงให้แก่ประเทศชาติแล้ว ท่าน

พระประดิษฐ์ไพเราะ (ครูมี นาฏ)

ครูสิน ศิลปบรรเลง

พระยาประสานดุริยศัพท์ (ครูแปลก ประสานศัพท์)

สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

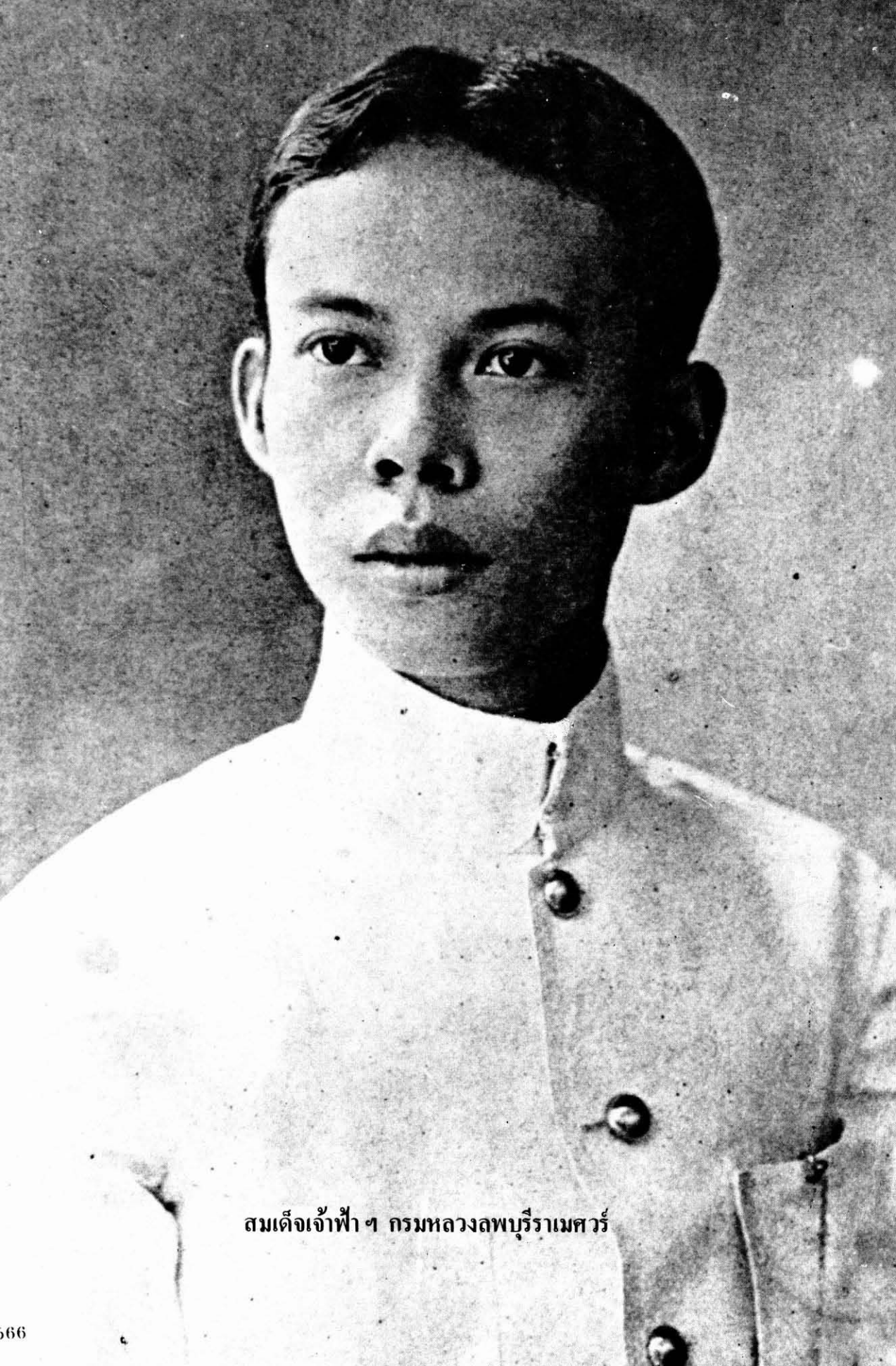

สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์

ภาพนี้ ท่านปิดทองสีทาก่อสร้าง
ปีมะเมีย ๒๕๐๐ เดือน ๘ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีมะเมีย
ฉัตรยอดพระเจดีย์ สมเด็จพระสังฆราชพระอริยวงศาคตญาณ
พระประมุขสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ทรงอนุญาตให้
ท่านอาจารย์ชอบ ปภัสสโร เดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีมะเมีย
ออกมา เดือนสิบสี่ พ.ศ. ๒๕๐๐ ออกไปที่ถ้ำเขาใหญ่
สัจจะพิสูจน์พ่อพี่อดีตวาสีโย
ไปตามเสด็จสู่อาคารชั่วคราวที่ปฏิบัติธรรม
กรุงเทพมหานคร ปีมะเมีย
ปี ๒๕๐๐ ไปตามเสด็จกลับว่า

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณโรรส

เหรียญราชรุจิทอง รัชกาลที่ 5 และ 6

เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา

การบรรเลงมโหรีในงานขึ้นพระตำหนักเปี่ยมสุข
ที่ศาลาเริง พระราชวังไกลกังวล

หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ตีระนาดเอก **พระองค์หญิงรำไพ**ทรงดีดจะเข้ **กรมหมื่นอนุพงษ์จักรพรรดิ์** ทรงยืนตีม้องราว **กรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์** ทรงซออู้ขนาดใหญ่ **พระองค์เจ้าดรุณไวยวัฒน์** ทรงสีซอด้วง **ม.จ.แป้น** ทรงขลุ่ย **พระประดับดุริยกิจ** และ **พระพาทย์บรรเลงรมย์** ตีกลองและตะโพน **หลวงไพเราะเสียงซอ** ตีระนาดทุ้ม **หลวงเสียงเสนาะกรรณ** ตีฉิ่ง และ**ครูท้วม ประสิทธิกุล** ขับร้อง.

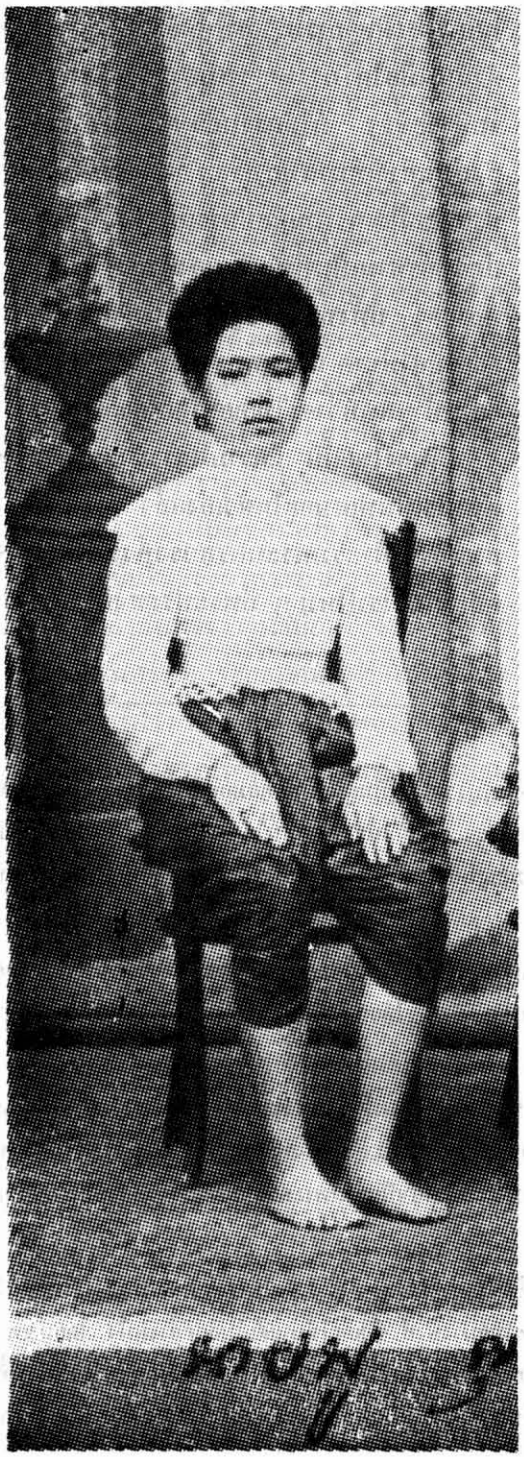

ยังได้นำเพลงใหม่ ๆ มาสู่ดนตรีไทยอีกเป็นอันมาก ครั้งแรกได้ตามเสด็จสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เสด็จประพาสชวาหรือประเทศอินโดนีเซีย หลวงประดิษฐไพเราะมีขลุ่ยงาไปเพียงเลาเดียวแต่ก็ได้แสดงฝีมือเพลงไทย เป็นที่พอใจของเจ้าผู้ครองนครมาก เมื่อทางชวามีการบรรเลงดนตรี ท่านก็ได้ลองไล่เสียงดูพอจับเสียงถูกท่านก็ร่วมวงบรรเลงกับเขาได้ทุกเพลง เป็นที่อัศจรรย์ยิ่งนัก ขากลับท่านได้นำเอาอังกะลุง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งของอินโดนีเซียมาด้วย และอังกะลุงก็ได้มีโอกาสบรรเลงอยู่ในเมืองไทยแพร่หลายมาจนบัดนี้ นอกจากนี้ ท่านยังจำเพลงชวามาด้วยหลายเพลงซึ่งยังเป็นที่นิยมกันอยู่ ในหมู่นักดนตรีไทยทุกวันนี้

อีกครั้งหนึ่ง เป็นการไปเขมร ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 7 และสมเด็จพระบรมราชินี เสด็จประพาสอินโดจีน เมื่อพ.ศ. 2473 โปรดเกล้าฯ ให้หลวงประดิษฐไพเราะตามเสด็จไปแสดงดนตรีไทยที่กัมพูชา เนื่องจากทรงเห็นว่าศิลปการดนตรี ของเขมรกับไทยนั้นเหมือนกัน เกือบจะกล่าวได้ว่าเขมรถอดแบบไปจากไทยทั้งเครื่องดนตรีและเพลง หลวงประดิษฐไพเราะตามไปทีหลังตามรับสั่งโดยขึ้นรถไฟไปลงที่อรัญประเทศ สองคนกับบุตรชาย (นายประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง) ซึ่งคอยเป็นล่ามและอุปัฏฐากได้เข้าเฝ้าที่นครวัดและไปพนมเปญ พระเจ้าศรีสวัสดิ์มณีวงศ์ทรงพอพระราชหฤทัยเป็นอันมาก ถึงกับทรงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ขอตัวหลวงประดิษฐไพเราะ ไว้ช่วยสอนเพลงไทยให้แก่ครูดนตรีในราชสำนักเขมร

เป็นเวลา 1 เดือน นับได้ว่าหลวงประดิษฐไพเราะได้เป็นครูในทางดนตรีของเขมรด้วย แม้จนทุกวันนี้ ตลอดเวลาที่สอนอยู่ในราชสำนักเขมรท่านเป็นที่รักใคร่และยกย่องของทุกคนตั้งแต่พระเจ้าแผ่นดินลงมา ถึงสามัญชนผู้รักดนตรีในโอกาสเดียวกันนี้ ท่านได้ศึกษาเพลงเขมรมาด้วยหลายเพลง บางเพลงก็นำมาประดิษฐ์ขึ้นเป็นเพลงเถาให้ชื่อว่า เพลงขะแมร์ต่าง ๆ เช่นนกเขาขะแมร์เป็นต้น*

หลวงประดิษฐไพเราะ ได้ประดิษฐ์เพลงใหม่ ๆ ขึ้นเนือง ๆ ท่านมีความเห็นว่าเพลงไทยจะวิวัฒนาการได้ จะต้องมีการประดิษฐ์เพลงให้มีเพิ่มขึ้น โดยรักษาหลักเดิม และใช้ศิลปะในการประดิษฐ์การบรรเลงให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปเสมอ ดังนั้น เมื่อได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณจนถึงวัยชรา ก็ได้กราบถวายบังคมลาออกมาสั่งสอนศิษย์ที่มาสมัครเรียน โดยมิได้หวังผลประโยชน์ใด ๆ บ้านศิลปบรรเลงครั้งนั้น เหมือนบ่อวิทยาทานเป็นที่พักพิงของศิษย์หามากหน้าหลายตา มีทั้งที่อาศัยอยู่กับท่าน และที่ไปมาอยู่เสมอไม่ขาด เสียงเพลงไทยกังวานขับกล่อมอยู่ในบ้านแทบว่าจะไม่เคยขาดเสียงเลย

เพลงไทยนั้น มีความไพเราะ และประณีตพิสดารเป็นพิเศษอยู่ในตัวเองแล้ว เมื่อครั้งสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตเสด็จกลับจากยุโรปใหม่ ๆ มีพระประสงค์จะเปลี่ยน

---

*อนึ่งย่อมเป็นที่ทราบดีว่า หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นผู้นำปี่พาทย์มอญมาใช้ประโคมศพ จนกลายเป็นประเพณีนิยมสืบมาจนปัจจุบัน ทั้งเป็นเหตุให้ท่านปรุงเพลงสำเนียงมอญขึ้นไว้มากต่อมาก แต่หากจะแบ่งระยะเวลาที่ปี่พาทย์มอญซึ่งไทยรับทอดจากสายวัฒนธรรมมอญโดยตรงเข้ามาแพร่หลายในประเทศไทยนั้น อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 อาจตั้งแต่ราวรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ระยะดังกล่าวปี่พาทย์มอญยังคงแพร่หลายอยู่เฉพาะในหมู่ชาวมอญซึ่งอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเท่านั้น โดยกำหนดหมายชื่อเรียกในยุคแรก ๆ ว่า "ปี่พาทย์รามัญ"

ระยะที่ 2 ปี่พาทย์มอญเริ่มเข้ามามีบทบาทในพิธีหลวงเป็นครั้งแรกเมื่อครั้งงานพระเมรุ สมเด็จพระเทพสิรินทราบรมราชินี แต่ครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยพระองค์ทรงพระราชดำริว่า สมเด็จพระเทพสิรินทราบรมราชินีทรงมีเชื้อมอญ จากนั้นจึงกลายเป็นประเพณีนิยมว่าถ้าเป็นงานพระศพหลวงแล้ว ต้องมีปี่พาทย์มอญร่วมประโคมด้วยอีกอย่างหนึ่ง

ระยะที่ 3 ในราวปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หลวงประดิษฐไพเราะ ศร ศิลปบรรเลง) เป็นผู้เริ่มใช้วงปี่พาทย์มอญประโคมศพโดยทั่วไป เพิ่มจากวงปี่พาทย์นางหงส์ ซึ่งเคยใช้มาแต่เดิมอีกอย่างหนึ่ง โดยนำเพลงมอญแท้ ๆ ซึ่งได้ศึกษาจากครูสุ่ม เจริญดนตรี มากมายหลายเพลงมาปรุงเป็นเพลงประโคม ก็ปรากฏว่าเป็นที่นิยมทั้งในหมู่ผู้ฟังและผู้บรรเลงโดยทั่วไป ปี่พาทย์มอญจึงเริ่มแพร่หลายไปทั่วทุกภาค และถือเป็นเครื่องประโคมสำหรับงานศพตั้งแต่นั้นมา

แปลงเครื่องดนตรีของเราให้มีเสียงเพิ่มขึ้นอีก 5 เสียงอย่างฝรั่ง ได้ทรงสั่งช่างชาวยุโรปมาทำถวาย และให้นั่งเก้าอี้เล่นได้ทรงทดลองทำเพลงลาวคำหอม และเพลงสั้นอื่น ๆ อีก โดยให้มีประสานเสียงแบบสากลแล้วบรรเลงให้ศาสตราจารย์ชาวยุโรป ซึ่งขณะนั้นสอนวงแตรอยู่ที่กองทหารฟัง เปรียบเทียบกับทางบรรเลงของไทยแท้ ๆ ปรากฏว่าฝรั่งฟังแล้วบอกว่า สู้ของไทยแท้ ๆ ไม่ได้เพราะได้ทำไว้ประณีตละเอียด สมควรแล้วไม่ควรใช้เสียงประสานแทรกเข้ามาให้เสียรสที่นักปราชญ์ของไทยคิดไว้เลย เจ้านายพระองค์นี้จึงทรงหันมาเล่นเพลงไทย และตั้งวงปี่พาทย์ขึ้นในวังของพระองค์ท่าน แต่นั้นมา และต่อมาถึงกับทรงวางระเบียบไว้ว่าดนตรีไทยวงวังบางขุนพรหม จะเล่นดนตรีฝรั่งไม่ได้ และเครื่องดนตรีฝรั่งก็ไม่ยอมให้เล่นเพลงไทยเพราะเพี้ยน และหูของคนไทยเวลานั้นทนฟังเสียงเพี้ยนไม่ไหว ผิดกับเวลานี้ คนไทยเราเกือบไม่รู้จักว่าเสียงเพี้ยนเป็นอย่างไร เสียงตรงเป็นอย่างไร

อัจฉริยภาพ ของหลวงประดิษฐไพเราะนั้นไม่เพียงแต่จะประดิษฐ์เพลงใหม่ ๆ ขึ้นเท่านั้น ท่านยังจำเพลงต่าง ๆ ไว้ได้ เป็นพันเพลงขึ้นไป แม้เมื่อชราแล้วท่านยังไปสอนอยู่ที่คุรุสภาถึง 5 ปี ก่อนจะล้มป่วยและถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2497 เมื่อครั้งละคอนเรื่อง ผกาวลี ของเสฐียรโกเศศแสดงถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ก่อนเสด็จสวรรคตเพียงไม่กี่วัน หลวงประดิษฐไพเราะได้ประดิษฐ์เพลงไทยประกอบละคอนเรื่องนั้น และเป็นผู้ถวายคำอธิบาย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเมื่อทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราช ประทับทอดพระเนตรอยู่ด้วย เป็นที่พอพระราชหฤทัยอย่างยิ่งล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 8 โปรดดนตรีไทย และทรงพระราชดำริ จะทรงศึกษาดนตรีไทยบ้าง แต่ก็มาด่วนเสด็จสวรรคตเสียก่อน

เมื่อสิ้นหลวงประดิษฐไพเราะ ก็เหมือนสิ้นประทีปอันโชติช่วงของดนตรีไทยไปหนึ่งดวง แต่เป็นดวงที่ใหญ่ที่สุดในระยะหลังแห่งกรุงรัตนโกสินทร์นี้ ที่ยังหลักอยู่ในปัจจุบันก็เห็นจะเป็น นายมนตรี ตราโมทซึ่งประดิษฐ์เพลงขึ้นใหม่ ๆ ไพเราะเหมาะสมโดยไม่ทิ้งหลักเดิมอยู่เสมอ ๆ ตามโอกาสอันควร เมื่อขาดการสนับสนุนและปิดประตูโอกาสของดนตรีไทยเสียแล้ว นักดนตรีไทยผู้มีฝีมือที่ยังเหลืออยู่ ก็ไม่รู้จะเล่นจะแต่งเพลงให้ใครฟัง

นอกจากฟังกันเองในวงแคบ ๆ หมดกำลังใจลงไปทุกวัน ๆ

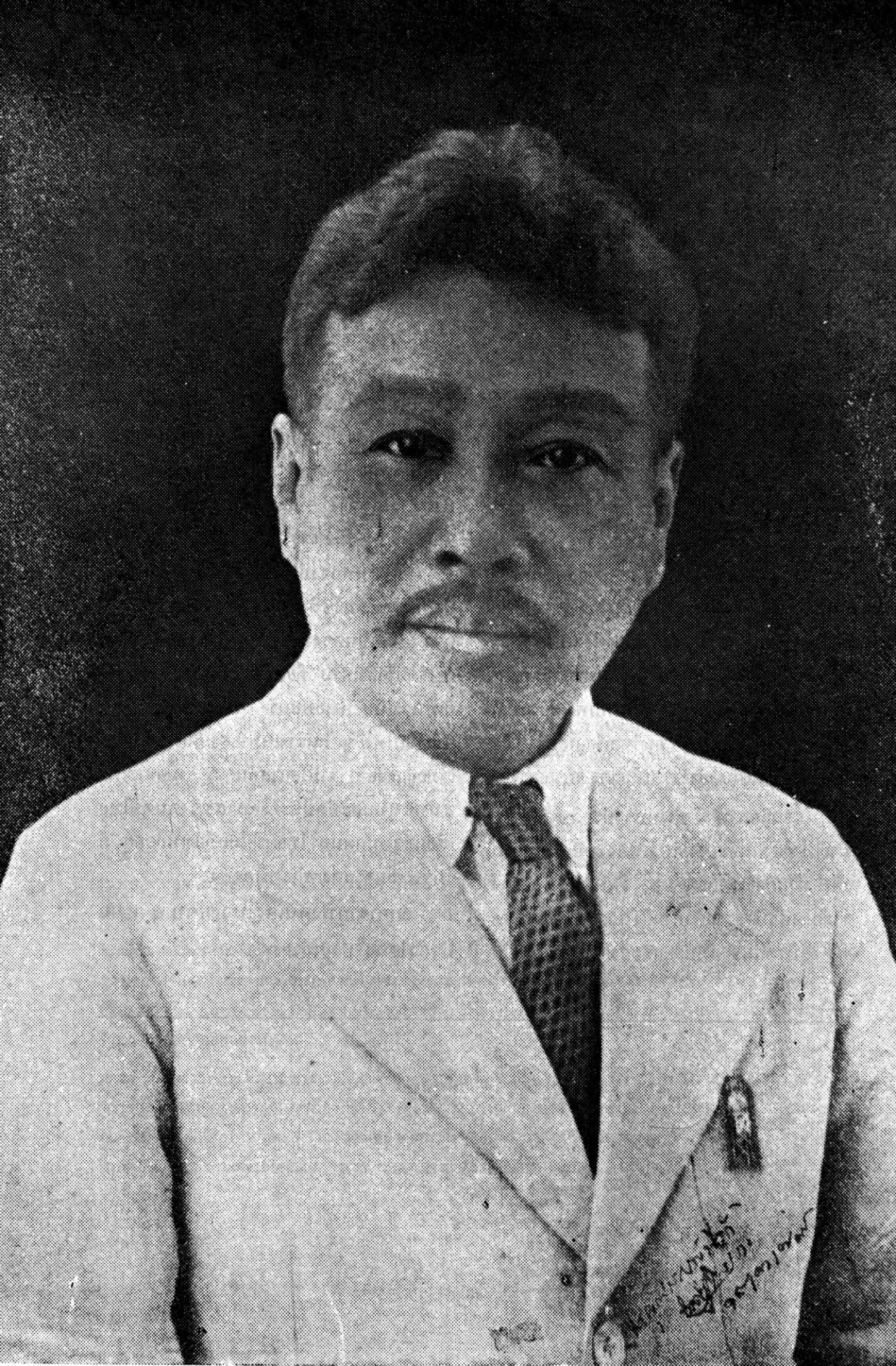

คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ กับข้าพเจ้า

มนตรี ตราโมท

คติของนักดนตรีไทย บุคคลที่จะเป็นครูและศิษย์กันนั้นอาจไม่เคยเห็นหน้าค่าตากันเลย ก็เป็นครูเป็นศิษย์กันได้ เพียงแต่เอาเพลงของท่านมาบรรเลง จดจำทำนองหรือเม็ดพรายตลอดจนวิธีการต่าง ๆ มาใช้ ก็นับว่าท่านได้เป็นครูแล้ว อย่างที่เรียกกันว่า "ครูพักลักจำ"

ข้าพเจ้าได้เป็นศิษย์ของ คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มาตั้งแต่เริ่มฝึกหัดปี่พาทย์มาได้เพียงปีกว่า ๆ ตั้งแต่อยู่ที่จังหวัดสุพรรณบุรี และท่านยังมีนามว่า "จางวางศร" เพราะข้าพเจ้าได้ใช้เพลง โอ้ลาว ซึ่งเป็นทางของท่าน กับ เพลงเชิดจีน ซึ่งเป็นทางของ "ครูสิน ศิลปบรรเลง" บิดาของท่าน แต่ท่านเป็นผู้นำออกเผยแพร่บรรเลงอยู่เสมอ

ครั้นเมื่อมาอยู่กรมมหรสพ ก็ยังได้ใช้เพลงของคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ บรรเลงอยู่เป็นประจำหลายเพลง เช่น เพลงเขมรเลียบนคร เขมรพวง และพราหมณ์ดีดน้ำเต้า เป็นต้น ข้าพเจ้าพยายามศึกษาในเม็ดพราย และ ทำนองเพลงต่าง ๆ ของท่าน เพื่อนำมาเป็นเครื่องประกอบสติปัญญาอยู่เสมอ เมื่ออยู่ในกรมมหรสพนานเข้า ก็ได้รู้จักนักดนตรีต่าง ๆ กว้างขวางออกไป ได้ร่วมบรรเลงปี่พาทย์กับคณะต่าง ๆ ตลอดจนวงของคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ ทำให้ได้รู้จักกับท่านได้พบกับท่านบ่อยขึ้น รู้สึกว่าท่านก็พอใจในข้าพเจ้าอยู่

เมื่อท่านได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงประดิษฐไพเราะแล้ว จึงมีงานที่ทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ท่านเข้าไปตีระนาดเอก ร่วมวงกับข้าราชการในกรมมหรสพบ่อยขึ้น และทุกครั้งที่ท่านต้องเข้าไปตีระนาดเอกถวาย ท่านก็จะต้องเลือกข้าพเจ้าเป็นผู้ตีระนาดทุ้มทุกครั้ง โดยปรกติการแสดงโขนละคอนมักจะมีร้องเพลงให้ปี่พาทย์รับเพลงละหลาย ๆ คำ คุณครูหลวงประดิษฐฯ ท่านเป็นผู้ที่ชอบเปลี่ยนทำนองบรรเลงรับเป็นทางต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ซ้ำกัน เวลาที่ท่านจะเปลี่ยนทำนองเที่ยวไหนเป็นทางอย่างไร ท่านก็จะกระซิบบอกข้าพเจ้าว่าเที่ยวนี้ทำอย่างนั้น ๆ เที่ยวนั้นทำอย่างนี้ ข้าพเจ้าก็บรรเลงสอดคล้องตามความประสงค์ของท่านได้ทันความต้องการ ท่านจึงพอใจที่จะให้ข้าพเจ้าตีระนาดทุ้มในเมื่อท่านตีระนาดเอกเสมอ

เมื่อต้น พ.ศ. 2468 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการแสดงโขนสมัคร ตอนปราบตาฑะกาสูร ณ โรงละคอนในพระราชวังสวนจิตรลดา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงเป็นพระวสิษฐฤาษีในการแสดงโขนสมัครครั้งนี้ โปรดเกล้าให้มีวงปี่พาทย์บรรเลงประกอบ 2 วง วงหนึ่งนั้นเป็นวงข้าหลวงเดิมเต็มทั้งวง มีพระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิต) ตีระนาดเอก อีกวงหนึ่งเป็นวงผสม โดยมีคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ ตีระนาดเอก เท่าที่ข้าพเจ้าจำได้ก็มี พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ตีฆ้องวงใหญ่ ข้าพเจ้าตีระนาดทุ้ม หม่อมประคม เพลงประสาน (ใจ นิตยผลิน) เป่าปี่ หม่อมนารทประสาทศัพท์ (ทัด โกศะรถ) ตีตะโพน หม่อมคนธรรพประสิทธิสาร (แตะ กาญจนผลิน) ตีกลองทัด นอกจากนี้ข้าพเจ้าจำไม่ได้ว่ามีใครบ้าง การบรรเลงปี่พาทย์ประกอบโขนคืนวันนี้สนุกมาก วงข้าหลวงเดิมนั้น บรรเลงตามแบบแผนอย่างเคร่งครัดเรียบร้อย ส่วนวงผสมซึ่งคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะตีระนาดนี้ ไม่ว่าเพลงใดที่มีบรรเลงหลายเที่ยวแล้ว จะต้องเปลี่ยนทางทุกเที่ยว ไม่ให้ซ้ำกันเลย ก่อนจะบรรเลงคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะจะกระซิบบอกข้าพเจ้าก่อนว่า เที่ยวนี้เอาอย่างนั้น เที่ยวนั้นเอาอย่างนี้ ซึ่งข้าพเจ้าก็ติดตามได้สอดคล้องต้องตามประสงค์ทุกเที่ยว จึงเป็นที่พอใจของท่านมาก

ครั้นสิ้นสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 7 ข้าราชการกรมปี่พาทย์และโขนหลวง โอนมาขึ้นกระทรวงวัง เจ้าพระยาวรพงศ์พิพัฒน์ (ม.ร.ว. เย็น อิศรเสนา) เสนาบดีกระทรวงวัง ให้จัดตั้งกรมปี่พาทย์หลวงขึ้นใหม่ รับสมัครเด็ก ๆ ทั้งนักดนตรี โขน ละคอน ชายหญิง ให้คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะเป็นผู้บังคับบัญชาฝ่ายดนตรีไทย ข้าพเจ้าจึงได้ใกล้ชิด ได้เป็นศิษย์ของท่านโดยเต็มตัวตั้งแต่บัดนั้น การต่อเพลงหรือปรับวง ท่านได้สอนและแนะนำอย่างอารมณ์ดีเสมอ ไม่เคยพบการดุว่าอย่างไรเลย ข้อนี้ข้าพเจ้าอาจผิดกว่าศิษย์ผู้อื่นไปบ้างก็ได้ เพราะเคยได้ยินศิษย์บางท่านได้เล่าว่า ท่านดุอย่างนั้นอย่างนี้ บางคนก็เคยถูกลงโทษแรง ๆ แต่ข้าพเจ้าไม่เคยพบเลย รู้สึกว่าท่านเชื่อความสามารถ และไว้วางใจข้าพเจ้ามาก เช่น การแสดงละคอนของคณะบ้านสามเสน ของเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ ซึ่งปี่พาทย์ที่บรรเลงเป็นวงของท่าน และท่านจะต้องตีระนาดเป็นประจำ ภายหลังท่านก็ได้มอบให้ข้าพเจ้าเป็นคนตีระนาดประกอบการแสดงละคอนคณะนี้แทนท่าน บางครั้งก็มอบให้ข้าพเจ้า

ควบคุมด้วยตลอดมาจนละคอนคณะนี้ได้โอนไปเป็นคณะบรรทมสินธุ์ ของพระยาอนิรุทธเทวา จึงหมดพันธะการบรรเลงประจำ เพราะวงปี่พาทย์ของเจ้าคุณอนิรุทธเทวาท่านมีอยู่แล้ว

เมื่อราว พ.ศ. 2470 ที่บ้านเก่าของท่านซึ่งตั้งอยู่ที่นอกกำแพงพระนคร ตรงหน้าวังบูรพาภิรมย์ ท่านบอกว่า จะแต่งเพลงเขมรเหลืองอย่างเพลงเรื่อง คือแบบที่เป็นท่อนใหญ่ (ไม่เหมือนกับแบบที่ร้องกันทั่วไป) บรรดาศิษย์ที่อยู่ใกล้ ๆ ก็เข้าประจำม้องบ้างทุ้มบ้างตามเรื่อง แล้วท่านก็เริ่มแต่ง และตีระนาดเอกต่อให้ศิษย์ทีละวรรค ท่านแต่งไปได้ประมาณ 2-3 จังหวะ ก็หันมาบอกข้าพเจ้า "บุญธรรมต่อทีซิ" ข้าพเจ้างงไปพักหนึ่ง แล้วจึงปฏิบัติตามคำสั่ง โดยแต่งเพลงเขมรเหลืองนั้นต่อจากที่ท่านแต่ง บอกทำนองให้แก่พวกที่ตีเครื่องดนตรีอยู่นั้นต่อไป บางตอนท่านก็เข้ามาแต่งต่อของท่านเองต่อจากที่ข้าพเจ้าแต่งไว้ และแล้วก็ส่งไม้ระนาดให้ข้าพเจ้าแต่งต่อจากของท่าน สลับกันอยู่อย่างนี้จนจบเพลง แล้วท่านก็ตั้งชื่อเพลงนี้ว่า "เพลงขอมทอง" ดังที่ปรากฏอยู่ในบัดนี้ ผู้ที่รับต่อครั้งนั้น ดูเหมือนจะเป็นนายทองต่อ (โองการ) กลิ่นชื่น กับนายใจ พึ่งพูนวุฒิ เป็นศิษย์รุ่นใหญ่ข้าพเจ้าเรียกว่า พี่ใจ

คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะท่านเป็นคนใจร้อน ทำสิ่งไรก็จะให้สำเร็จทันใจ อย่างเช่นเมื่อท่านไปประเทศเขมร ได้เพลงเขมรมาหลายเพลง ครั้นราว พ.ศ. 2476 คุณครูได้นำเพลงซึ่งได้มาจากเขมร ชื่อ "นกเขา" มาแต่งเป็นอัตรา 3 ชั้น และตัดลงเป็นชั้นเดียว เมื่อรวมบรรเลงกับของเก่าก็เป็นเพลงเถา ตั้งชื่อว่าเพลงนกเขาขะแมร์ ในตอนที่ท่านจะแต่งทำนองร้อง ท่านได้ขอให้ข้าพเจ้าช่วยแต่งบทร้องให้ท่าน ข้าพเจ้าจึงได้แต่งบทร้องให้ตามความ ประสงค์ของท่าน ดังที่ใช้ร้องกันอยู่โดยทั่วไป ปัจจุบันนี้ครั้งหนึ่งกำลังจะเริ่มงานพิธีสตมวารพระศพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดชที่วังบูรพา ในตอนกลางวัน ที่บ้านเก่าของท่าน (ดังกล่าวแล้ว) ท่านเรียกให้ข้าพเจ้าเข้าไปตีฆ้องวงใหญ่ แล้วท่านก็ต่อเดี่ยวเพลงลาวแพนทางฆ้องใหญ่ให้ข้าพเจ้า ท่านต่อให้ข้าพเจ้าไปเรื่อย ๆ จนจบในตอนบ่ายวันนั้นเอง แล้วท่านก็บอกข้าพเจ้าว่า จะให้ตีเดี่ยวในงานพระศพคืนวันนั้น ข้าพเจ้าหนักใจ แต่ก็ไม่รู้จะปฏิเสธท่านอย่างไร ไม่มีทางหลีกเลี่ยง ข้าพเจ้าท่องเดี่ยวลาวแพนนั้นจนเกือบค่ำจึงเลิก คืนวันนั้นในวังบูรพามีพิธีสตมวารพระศพ ตั้งวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ไว้ 2 วง สำหรับนักดนตรีที่เคยเป็นข้าในสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุ์ฯ จะได้บรรเลง ได้มีนักดนตรีทั้งรุ่นใหญ่รุ่นเล็กมากันเป็นอันมาก ต่างบรรเลงเพลงต่าง ๆ กัน ตามถนัด และในคืนวันนั้นเองคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะก็เรียกข้าพเจ้าให้เข้าไปตีเดี่ยวลาวแพนฆ้องใหญ่ ข้าพเจ้าพยายามที่จะตีเพียงไม่ให้ผิดเท่านั้น รสชาดความไพเราะนั้น เห็นจะหาลำบาก เพราะเพิ่งต่อจบไปเมื่อกลางวันนี้เอง ในที่สุดก็รอดตัวไปได้โดยไม่ผิด

เมื่อ พ.ศ. 2472 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเริ่มงานบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากล ที่วังวรดิศ ทางราชการให้ พระเจนดุริยางค์เป็นหัวหน้าฝ่ายจดโน้ต ให้หลวงประดิษฐไพเราะ เป็นหัวหน้าฝ่าย

บอกทำนองเพลง คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะก็ได้เลือกข้าพเจ้าไปเป็นผู้บอกทำนองระนาดทุ้มกับทุ้มเหล็ก ได้ดำเนินงานไปจนเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงเลิกไปโดยปริยาย

ข้าพเจ้าศึกษาการดนตรีกับคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะโดยท่านมิได้ชี้แจงบอกกล่าว หากแต่ท่านได้กระทำ ให้ข้าพเจ้าจดจำเอาเอง ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้วิทยาการจากท่านมาด้วยวิธีนี้

เมื่อข้าพเจ้าเริ่มเขียนอธิบายประวัติเพลงไทยในสูจิบัตรการบรรเลงดนตรีสำหรับประชาชน เพลงใดที่ข้าพเจ้าไม่ทราบ ก็ไต่ถามท่าน ซึ่งท่านก็บอกให้โดยละเอียด ทำให้ข้าพเจ้าเขียนอธิบายได้ถูกต้อง

เมื่อ พ.ศ. 2484 ทำพิธีไหว้ครูดนตรีไทยที่แผนกดุริยางค์ไทย กองการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าแผนกอยู่ ท่านได้มาเป็นประธานทำพิธีไหว้ครู และในครั้งนี้ท่านได้ครอบประสิทธิ์ประสาทให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ทำพิธีไหว้ครูต่อไป ซึ่งเป็นคนแรกที่ท่านได้ครอบประสิทธิ์ประสาทให้ นับเป็นกรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่แก่ข้าพเจ้า

เมื่อ พ.ศ. 2488 กรมศิลปากรได้ปรับปรุงละคอน เรื่อง มโนห์รา ออกแสดงให้ประชาชนชม ณ โรงละคอนศิลปากร การแสดงละคอนเรื่องนี้หนักไปทางละคอนโนรา ข้าพเจ้าเป็นผู้บรรจุ และปรับเพลงร้องและเพลงดนตรี ครั้งถึงตอนที่นางมโนห์ราจะต้องรำบูชายัญญ์ ข้าพเจ้านึกได้ถึงเพลงเร็ว สำเนียงแขกเพลงหนึ่ง ที่คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะได้แต่งไว้ สำหรับบรรเลงต่อในเพลงเรื่องแขกไทร ซึ่งศิษย์และใคร ๆ ได้เว้นว่างการบรรเลงมานานแล้ว เกือบจะไม่มีใครรู้จักข้าพเจ้าพิจารณาสำนวนเพลงนี้เห็นว่า สามารถเปลี่ยนเครื่องประกอบจังหวะมาเป็นโทนและกลองชาตรีได้ จังหวะและลีลาก็เหมาะที่จะรำในตอนนี้ ข้าพเจ้าจึงนำเพลงนี้ของท่านมาบรรจุให้นางมโนห์ราร่ำ ตั้งชื่อว่า เพลงแขกบูชายัญญ์ เพราะเดิมท่านมิได้ตั้งชื่อไว้ ก็เหมาะเจาะเป็นที่นิยมแพร่หลายต่อมาจนบัดนี้

และเมื่อ พ.ศ. 2500 กรมศิลปากรจัดละคอน (แบบปนชาตรี) เรื่อง รถเสน ออกแสดงอีก และข้าพเจ้าก็มีหน้าที่บรรจุและปรับเพลงร้องเพลงดนตรีเช่นเดิม ถึงตอนรถเสนเลือกจับม้า ข้าพเจ้าจึงนำเอาเพลงตอนท้ายของเพลงด้อมค่าย ของคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ ซึ่งท่านมิได้ตั้งชื่อไว้ มาบรรจุเป็นระบำม้า โดยเพิ่มเติมวรรคนำขึ้นต้น และตอนม้าสำคัญออกเพื่อให้เหมาะแก่การแสดง ตั้งชื่อว่าเพลงม้าโขยก ก็เป็นที่นิยมของผู้ชมแพร่หลายสืบมาจนบัดนี้

บัดนี้ครบ 100 ปี นับจากวันเกิดของท่าน บรรดาลูกหลานสานุศิษย์ได้ร่วมกันประกอบงานเฉลิมฉลอง ซึ่งเกียรติคุณของท่านจะยั่งยืนแพร่หลายสืบไปชั่วกาลนาน ไม่มีวันสิ้นสุด

โอดร้อน

ท่อน ๑ ว่าพลางหลั่งชลนัยน์น้ำตา
หน้าเพราะตามพักตร์หมอง ตาม
ดม ดังจะขาดสิ้นชีวา
หม่นหมอง เชิญเจ้างามทุกข์
ชะไรให้อาชา
๒ ทูลพลางนางกอดลูกกระชับ
ปลอบทาสิ้นหม่อมคร่ำครวญ
ว่า เจ้าเนื้ออ่อนนวล
ของเจ้าเอย อย่าให้
หม่นหมองทุกข์ตรมใจ
๓ จำที่ทองของทรงประหม่า
เหว พี่สิ้นบอกของหลวง
แม่จงเลย จะส่งที่ให้

หวังผัวเมีย

ท่อน ๔ ว่าพลางวางหน้ากลับ
หันสบหน้าอาชาไม่เชื่อ
เสีย ขุนแผนปลอบถ้า
ว่าปลอบเมีย หน้าเสียประกอบ
หวิดประหวั่นกลัว

วันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๓
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิจารณ์
เสด็จมาเที่ยว ได้ประทานวิทยุ
สีซอสามสาย แลประเคนทาน
ส่วนหรีดพร้อม ด้วย
ฝ่ายทหารภูมิรัตน์สิริ บร
มเหนือแท่นรัตน์จักร

ดาวเดือนเลือนลับคนตรง
๓ กลิ่นแสงรัตนาอินไทย
ฝีพายชาติบุตรศรีไลลอง
มาโดยสอดพิศแหม แสน
โศกศรีทองน้ำ จรโดยทุ่ม
กอดอินทร์ แต่ประโลมใจ
หนึ่งถึงตามสรวง อาจารย์
รอวอยู่อิ่มสี ต่อเลิศแล้ว
พระแก้วกัลยา เห็นจะพา
ให้หลงลม วังเวียง.

พญาขมิ้น

ท่อน ๑ - เสียดายกลางทางจะ
ลาลับ เมื่อไรหนอจะ
ได้กลับมาเห็นหน้า
ท่อน ๒ - เห็นเดือนตกลงเอีย
จะเลยลับ เสียดายนัก
พลางพี่ร้องตาวร
ท่อน ๓ - สุดเสียดอกจงจะ
ไร้ยินสิ้นเกษรไฟเสีย
แล้วเอย
กลาง
ท่อน ๑ - แม่นอยู่ได้กลับคืนนั้น
วิชัย สร้างสุริยันสุกใส
สิ้นไร [illegible]
ท่อน ๒ - เห็นเวลาค่ำแล้วนะ
(เจ้า) [illegible] ไม่ออกอ้อน

หลวงประดิษฐไพเราะ ครูของผม

ศจ. ดร. อุทิศ นาคสวัสดิ์

ครูของผมคือหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เวลาพบปะสนทนากัน หรือเวลาที่ท่านสั่งสอนศิลปวิทยาให้ผม ผมก็เรียกท่านว่า "คุณครู" แต่เวลาที่ผมเขียนถึงท่านผมจะใช้คำว่า "ท่านครู" แทน บางคนหาว่าผมยกย่องครูบาอาจารย์เสียจนเกินไปก็ช่าง เรื่องของคนที่จะคิดให้มันเหมือนกันทุกคนไปนั้น ย่อมเป็นได้ยาก สำหรับผม การที่เรียกว่า "ท่านครู" นั้นยังคิดว่าน้อยไป ควรจะมีคำอื่น ๆ ที่ดีกว่านี้เสียด้วยซ้ำ ส่วนคนอื่นจะนึกหมั่นไส้หรือจะอย่างไรก็ตามแต่ เราไม่ว่ากันเสียอย่างก็เป็นอันใช้ได้

การสอนดนตรีของท่านครู

สมัยเมื่อท่านครูยังมีชีวิตอยู่นั้น ได้มีลูกศิษย์ลูกหามาเรียนปี่พาทย์ที่บ้านของท่านกันมากมาย ทั้งนี้โดยอาศัยพักนอนอยู่ในบ้านท่านครูเสร็จ ส่วนอาหารการกินนั้นต่างคนต่างไปจัดการกันเอง ทุกคนเรียนฟรี ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน เมื่อมีคนมาหางานปี่พาทย์ ก็ช่วยกันไปบรรเลงกันคนละไม้ละมือ ท่านครูท่านก็จ่ายค่าเบี้ยเลี้ยงให้ สำหรับผมแล้ว ท่านครูจะใช้ไปไหนก็ได้ไม่ขัด และไม่เคยรับเงินจากท่านเลย มีแต่หามาให้ และตัวท่านเองก็รู้ค่าแห่งเกียรติยศของคน คือท่านจะไม่ใช้ผมไปใน "งานหา" แต่จะให้ไปใน "งานช่วย" ทุกชนิดเพราะท่านรู้ว่า "งานหา" มันไม่เหมาะแก่ข้าราชการเช่นผม

ในการสอนดนตรีนี้ ผมสังเกตได้ว่าท่านครูยึดหลักสำคัญไว้หลายประการ เช่น

1) **สอนให้เป็นวิทยาทาน** ทั้งเพื่อให้มีผลทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์อย่างแท้จริง ศิษย์ทุกคนจะมีความเคารพท่านอย่างแน่นแฟ้น และตัวท่านเองก็มีความเมตตาต่อศิษย์โดยทั่วหน้า ถึงแม้จะมีใครมาทำการให้ผิดพ้องหมองใจต่อท่าน ก็อาจแก้ไขได้โดยวันไหว้ครูก็เอาดอกไม้ธูปเทียนมาร่วมในพิธีและเข้าไปกราบขอเจิมหน้า ท่านก็จะให้อภัย และสั่งสอนให้กระทำความดีสืบไป

2) **ไม่มีการแบ่งชั้นว่าจะต้องเป็นชั้นนั้นชั้นนี้จึงจะสอนให้** บ้านนอกมาแต่ไหนก็ได้ขอแต่ให้ตั้งใจมาเรียนวิชาจริง ๆ และเรียนด้วยความเคารพแล้ว ท่านเป็นสอนให้ทั้งนั้น

3) **มีการอบรมจริยธรรมพร้อม ๆ กันไปกับการสอนดนตรี** คือเอาด้านกิริยามารยาทและอื่น ๆ บวกเข้าไปด้วย ครั้งหนึ่งมีครูจำรัส เป็นชาวอยุธยามาเรียนดนตรีกับท่าน ท่านก็สอนอะไรต่ออะไรให้เป็นหลายอย่าง ต่อมาอีกหลายปี ผมได้จ้างครูจำรัสมาสอนที่สโมสรดุริยางค์ไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันหนึ่งผมเห็นครูจำรัสเดินอยู่ ผมก็เรียกให้ขึ้นรถ รถนั้นเป็นรถประจำตำแหน่งของผม ครูจำรัสแกไม่ยอมขึ้น ผมผ่านที่ไรก็เรียกแกทุกที วันหนึ่งแกเสียไม่ได้ก็เปิดประตูรถขึ้นไปนั่งข้างคนขับอย่างสงบเสงี่ยมเจียมตัว ผมแปลกใจจึงถามแกว่าใครสอนให้ทำเช่นนี้หรือ ครูจำรัสบอกว่า คุณครู (หลวงประดิษฐไพเราะ) สอนว่า รถประจำตำแหน่งของท่านอย่าไปยุ่ง มิบังควรก็อย่าขึ้นไปนั่ง ถ้าท่านคะยั้นคะยอให้ขึ้นก็ให้นั่งคู่ไปกับคนขับ อย่าบังอาจไปนั่งเบาะหลังกับท่านเป็นอันขาด ผมฟังแล้วก็นึกในใจว่า ท่านครูของเรานี้ท่านช่างรอบคอบ สอนกระทั่งมารยาทในการนั่งรถไปกับผู้ใหญ่ จะไปหาครูอย่างนี้ง่าย ๆ ได้ที่ไหนอีก

4) **ท่านตั้งใจถ่ายทอดวิชาให้แก่ศิษย์โดยไม่ปิดบัง** ใครมีความสามารถเท่าใดก็ได้ไปตามความสามารถนั้นจนหมดสิ้น และถ้าใครประกอบไปด้วยคุณวุฒิ วัยวุฒิ และจริยวุฒิ ที่ท่านเห็นว่าสมบูรณ์พอแล้ว ท่านก็จะมอบความเป็นครูให้เป็นขั้น ๆ เริ่มแต่การมอบไม้มอบมือไปจนถึงกระทั่งการมอบโองการไหว้ครูให้ ดังนี้เป็นต้น

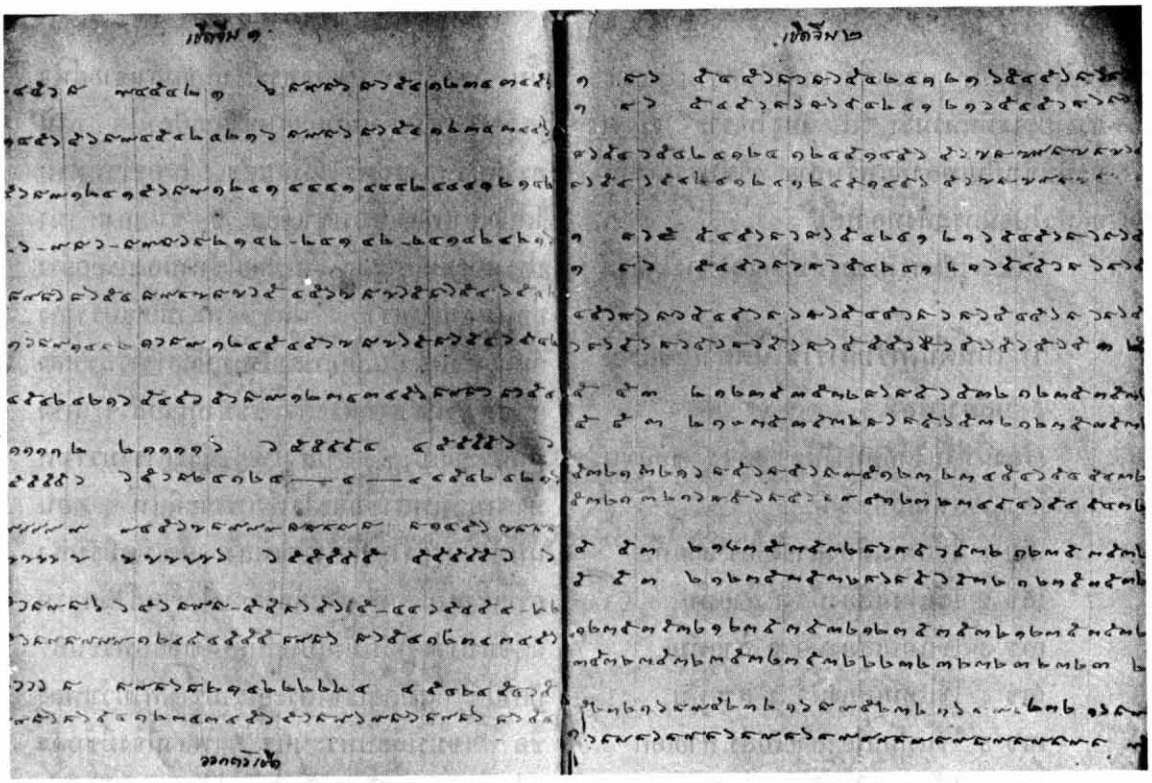

5) **ท่านมีความเมตตาต่อศิษย์** โดยเสมอหน้ากัน มีสิ่งใดที่พอจะช่วยได้ ท่านจะไม่ละเลยทีเดียว

6) **ศิษย์ที่มีความสามารถนั้น** ท่านจะยกย่องให้ปรากฏแก่บุคคลทั่วไป และหมั่นหาทางให้แสดงออกซึ่งความสามารถดังกล่าวนั้น เช่น ให้ไปแสดงในงานที่ออกหน้าออกตา ให้มีโอกาสเข้าประชันวงครั้งสำคัญ ๆ เหล่านี้เป็นต้น

7) **การสอนดนตรีนั้น ท่านสอนด้วยอิทธิบาทสี่** จริง ๆ คือถึงพร้อมด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสะ ฉะนั้นท่านจึงสอนด้วยความสดชื่นรื่นเริง ไม่เคยมีที่จะแสดงความไม่พอใจหรือความเหนื่อยหน่ายออกมาให้เห็น ท่านมีแต่ความเพียรพยายาม และคอยติดตามผลงานอยู่ทุกระยะ เช่น ถ้ามีการซ้อมดนตรีไปออกสังคีตศาลาอย่างนี้ ท่านก็อาจจะแต่งเพลงใหม่ หรือไม่ก็ปรับปรุงเพลงเก่า หาทางเครื่องแปลก ๆ ใหม่ ๆ มาใส่เข้า พอปรับเสร็จท่านก็จะลงไปพักผ่อน แต่ความจริงไปนั่งฟังอยู่ข้างล่าง คอยติดตามผลว่าที่ปรับไปนั้นมันดีสมใจไหม ถ้าเห็นว่าไม่ดีท่านก็ขึ้นไปปรับใหม่ ดังนี้เป็นต้น

ผลงานของท่านครู

ท่านครูได้ชื่อว่า เป็นนักดนตรีชั้นยอดของเมืองไทยที่ได้สร้างผลงานไว้มากที่สุด เพลงในลีลาต่าง ๆ ที่ท่านแต่งไว้ เฉพาะเพลงใหญ่ ๆ ก็มีถึง 100 กว่าเพลง ถ้าจะนับเพลงย่อย ๆ ต่าง ๆ เช่น เพลงทางเปลี่ยน เพลงทางเดี่ยว เพลงเบ็ดเตล็ด ฯลฯ รวมเข้าไปด้วยแล้ว ก็มากมาย

เหลือคณานับ และแต่ละเพลงก็มีความไพเราะสมกับราชทินนามว่า "ประดิษฐไพเราะ" จริง ๆ ฉะนั้นจึงเป็นเพลงที่แพร่หลาย ใช้บรรเลงกันอยู่ทั่วไปจนกระทั่งทุกวันนี้

ถ้าจะสรุปผลงานของท่านย่อ ๆ ก็คงได้ดังนี้

1) เป็นต้นตำรับการใช้โน้ตตัวเลขแทนเสียงเพลง

เรื่องนี้ท่านได้คิดทำโน้ตซอด้วง ซออู้ขึ้นโดยใช้ตัวเลขแทนเสียงดังนี้

เลข 1 ใช้แทนเสียงสายเปล่า สายทุ้ม
เลข 2 ใช้แทนเสียงนิ้ว 1 สายทุ้ม
เลข 3 ใช้แทนเสียงนิ้ว 2 สายทุ้ม
เลข 4 ใช้แทนเสียงนิ้ว 3 สายทุ้ม
เลข 5 ใช้แทนเสียงสายเปล่า สายเอก
เลข 6 ใช้แทนเสียงนิ้ว 1 สายเอก
เลข 7 ใช้แทนเสียงนิ้ว 2 สายเอก
เลข 8 ใช้แทนเสียงนิ้ว 3 สายเอก
เลข 9 ใช้แทนเสียงนิ้ว 4 สายเอก

ต่อมาได้มีผู้คิดดัดแปลงไปใช้เลข 0 ถึง 4 แทนสายเปล่า นิ้วชี้ นิ้วกลาง และนิ้วนาง ตามลำดับ แต่ก็ต้องถือว่าท่านครูเป็นต้นกำเนิดในเรื่องใช้โน้ตตัวเลขอยู่ดี

นอกจากโน้ตซอแล้ว ท่านยังใช้ตัวเลขทำเป็นโน้ตสำหรับระนาดและฆ้องวงอีกด้วย

2) เป็นผู้ให้กำเนิดเพลงประเภท "กรอ" ที่มีลีลาอันอ่อนหวานไพเราะ

เพลงไทยแต่เดิมนั้น เป็นเพลงที่บรรเลงเก็บไปเรื่อย ๆ ท่านครูเป็นผู้ที่ริเริ่มทำเพลงทางกรอขึ้นทั้งเพลง เมื่อ พ.ศ. 2458 โดยในปีนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลปักษ์ใต้ ท่านครูได้ปรับวงดนตรีไว้รับเสด็จ ในคราวนี้ท่านได้นำเอาเพลงเขมรเขาเขียว 2 ชั้นของเก่ามาประดิษฐ์ขึ้นเป็น 3 ชั้น โดยใช้ทำนองกรออย่างอ่อนหวานไพเราะ ผิดจากเพลงที่เคยบรรเลงกันอยู่ทั่วไป นับเป็นเพลงแรกที่มีลีลาการบรรเลงแบบนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงพอพระทัยมาก รับสั่งให้เจ้าพระยารามราฆพมาถามว่าเพลงชื่ออะไรฟังเพราะดีแท้ ๆ ตอนนั้นท่านครูยังไม่ได้ตั้งชื่อเพลง แต่เมื่อมีรับสั่งถามเช่นนั้น ก็จำเป็นต้องตอบ ท่านก็ได้ความคิดขึ้นมาว่า วันนั้นเป็นวันเสด็จเลียบพระนครปักษ์ใต้ ก็เลยตอบเข้าพระยารามราฆพไปว่าเพลงชื่อ "เขมรเลียบพระนคร" เพลงนี้จึงมีชื่อดังกล่าวมาจนกระทั่งทุกวันนี้ แต่นักดนตรีมักเรียกกันสั้น ๆ ว่า "เขมรเลียบ"

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงพอพระทัยในความสามารถของท่านครูมากได้พระราชทานรางวัลให้ถึง 1 ชั่ง (ซึ่งในสมัยนั้นเป็นเงินมิใช่น้อย ซื้อจักรยานอย่างดีที่สุดได้ 10 คัน ซื้อก๋วยเตี๋ยวกินได้ถึง 2600 กว่าชาม) แถมยังพระราชทานเหรียญราชรุจิทองให้อีกด้วย

เมื่อได้แต่งเพลงเขมรเลียบพระนครขึ้นแล้ว ต่อมาท่านครูก็ได้แต่งเพลงในลักษณะเดียวกันขึ้นอีกหลายเพลง เช่น เขมรพวง ลาวเสี่ยงเทียน (เถา) ฯลฯ เป็นต้น เพลงเหล่านี้ล้วนเป็นเพลงที่อยู่ในความนิยมของนักดนตรีทั้งสิ้น ภายหลังเมื่อเพลงประเภทนี้ได้รับความนิยมทั่วไปแล้ว นักแต่งเพลงอื่น ๆ ก็เลยเอาอย่าง ทำให้แพร่หลายขึ้นไปอีก ในขณะนี้เพลงที่มีลูกเก็บ

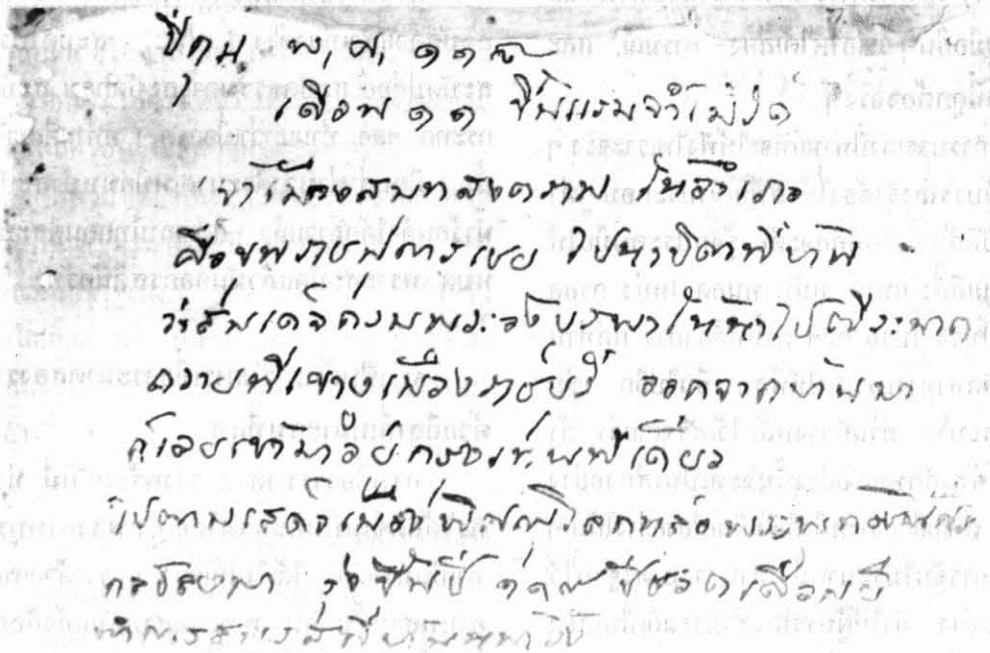

ล้วน ๆ อย่างโบราณ เด็ก ๆ ไม่ชอบฟัง เพราะฟังไม่ออก แต่ชอบฟังเพลงประเภทกรอ หรือเพลงครึ่งกรอครึ่งเก็บ (ที่เรียกว่าคาบลูกคาบดอก) เพราะมันฟังง่ายและไพเราะดี

3) เป็นต้นตำรับการเปลี่ยนแปลงเพลงเป็นทางต่าง ๆ

แต่เดิมนั้น เพลงหนึ่ง ๆ ก็มีอยู่ทางเดียว ถ้าร้อง 10 เที่ยว ก็รับอย่างเดียวกันทั้ง 10 เที่ยว ท่านครูเห็นว่ามันซ้ำซากน่าเบื่อหน่าย จึงได้ประดิษฐ์ทางรับให้มันแตกต่างกันออกไป บางเพลงยังแถมประดิษฐ์ทางร้องให้ต่างกันเสียอีกด้วย ไม่รู้ละ ถ้าร้อง 6 เที่ยว ก็รับไม่ซ้ำกันเลยทั้ง 6 เที่ยว แถมยังร้องต่างกันไปเสียอีกด้วย แต่พอฟังแล้วก็รู้ได้ทันทีว่ามันเป็นเพลงเดียวกัน ทั้งนี้เพราะลูกตกมันตรงกันนั่นเอง

ความสามารถในด้านนี้ของท่านได้แสดงออกเป็นที่ประจักษ์ ในเมื่อท่านมีโอกาสไปบรรเลงประกอบการแสดงโขนในงานเปิดประตูน้ำท่าหลวง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทำพิธีเปิดเมื่อ พ.ศ. 2462 ในงานนี้ท่านได้ทำทางเปลี่ยนของเพลงที่ใช้ร้องประกอบการแสดงแทบทุกเพลง เช่น เพลง พากย์โอ้, โอ้ชาตรี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯทรงพอพระราชหฤทัยมากและนี่เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีพระราชดำริจะตั้งท่านให้เป็นที่ "หลวงประดิษฐไพเราะ" ทั้ง ๆ ที่ท่านครูมิได้เป็นข้าราชการแต่ประการใด

4) เป็นต้นตำรับการจับไม้ระนาดและเครื่องมืออื่น ๆ เพื่อให้ได้เสียง, อารมณ์, และรสมือที่ถูกต้องจริง ๆ

การบรรเลงปี่พาทย์ที่จะให้ฟังไพเราะจริง ๆ นั้น ผู้บรรเลงจำต้องใช้รสมือเข้าประกอบ เท่าที่ปฏิบัติกันทั่วไปก็คือจะต้องรู้จักประคบมือให้เกิดเป็นเสียง แหนะ หนับ หนอด โหน่ง กรอด กรุบ โปร่ง โปรย ฯลฯ ตามที่ต้องการ แต่ท่านครูได้คิดหาทางบรรเลงให้พิสดารขึ้นไปอีก เช่น การตีระนาด ท่านก็วางหลักไว้เสร็จเลยว่า ถ้าจับไม้ตีในลักษณะอย่างนั้นจะตีเป็นเสียงอย่างนั้น ๆ ถ้าจับอีกอย่างหนึ่งก็ฟังเป็นเสียงอย่างโน้น ๆ

การจับไม้ระนาดนี้ ท่านวางมาตรฐานไว้หลายอย่าง ทำให้ผู้บรรเลงสามารถตีเป็นเสียงโต เสียงลึก เสียงแก้ว เสียงกรุบ เสียงธรรมดา เสียงใส ฯลฯ ในการนี้ท่านได้วางหลักในการใช้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ถ้าจับไม้ระนาดอย่างนั้นแล้ว จะต้องใช้กล้ามเนื้อที่ตรงส่วนนั้น ๆ เข้าประกอบ จึงจะได้เสียงอย่างนั้น ๆ สมปรารถนาดังนี้เป็นต้น

ผมได้นำหลักการใช้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ที่ท่านใช้กับการตีระนาดนี้ไปดัดแปลงใช้กับซอประเภทต่าง ๆ โดยเริ่มจากซอด้วงก่อน ได้ทดลองซอด้วงโดยพยายามใช้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ บังคับเพื่อให้สามารถเรียกเสียงและอารมณ์ต่าง ๆ ให้ได้ผลอย่างแท้จริง เช่น อารมณ์โกรธก็ต้องสีให้มันฟังโกรธจริง ๆ อารมณ์รักก็ต้องสีให้มันหวานฉ่ำปนกระจุ๋มกระจิ๋ม ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น ในที่สุดเมื่อปรับปรุงแล้วก็ได้เอาไปใช้กับการเดี่ยวซอด้วงเพลง "เชิดนอก" และ "กราวใน" (เถา) ปรากฏว่าได้ผลดีเยี่ยมด้วยกันทั้งคู่

ท่านครูเป็นคนแรกที่ตีระนาดโดยใช้มือสะบัดด้วยสำเนียงต่าง ๆ เช่น สะบัดโปรย สะบัดปล่อย สะบัดธรรมดา สะบัดกรุบ สะบัดกระทก ฯลฯ ท่านเล่าว่าเมื่อแรก ๆ ที่ท่านตีสะบัดนั้น มีคนว่าท่านว่าตีระนาดเหมือนหมาสะบัดน้ำร้อนดังได้กล่าวแล้ว แต่เวลานี้ทุกคนตีสะบัดหมด เพราะสะบัดแล้วมันออกรสดีนี่ครับ

5) เป็นต้นตำรับการเดี่ยวระนาดสองรางด้วยลีลาที่เหมาะสมที่สุด

การเดี่ยวระนาด 2 รางพร้อมกันนี้ ท่านครูได้คิดขึ้นเป็นคนแรกโดยเอาเพลงอาหนูมาทำเป็นทางเดี่ยว ได้เริ่มให้เดี่ยว 2 รางด้วยเพลงอาหนูสามชั้นก่อน พอหมดสามชั้นแล้วก็ออกสองชั้นโดยคราวนี้ใช้วงทั้งวงบรรเลงประกอบกับทางเดี่ยว อันนี้เป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาแต่ก่อน ทำให้ผู้ฟังเกิดความตื่นหูและตื่นตาตื่นใจเป็นอันมาก การเดี่ยวระนาด 2 รางนี้ ไม่ว่าเดี่ยวขึ้นที่ไหน ก็ได้รับความนิยมอย่างมากมายที่นั่น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีคนนำแบบอย่างไปใช้มากมาย และชักจะเดี่ยวมากรางขึ้นทุกที เท่าที่ทราบ ปะเหมาะเคราะห์ดีเอากันถึง 7 รางก็มี

6) เป็นคนแรกที่นำเพลงไทยเข้าไปเผยแพร่ในกรุงกัมพูชา

ในคราวที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินประพาสอินโดจีนนั้น ท่านครูได้ตามเสด็จด้วย เมื่อถึงเมืองเขมร ท่านครูได้ร่วมเล่นดนตรีกับวงปี่พาทย์ที่นั่นจนเป็นที่รู้จักกันดี เมื่อถึงเวลาเสด็จกลับ พระเจ้ามณีวงศ์ ได้ทรงขอตัวท่านครูเอาไว้ชั่วคราว เพื่อ

ให้สอนเพลงไทยให้แก่ข้าราชสำนักกัมพูชา ท่านครูก็เลยถือโอกาสเผยแพร่เพลงไทยเข้าไปในประเทศเขมรอย่างเป็นทางการ เพลงไทยจึงมีอิทธิพลครอบงำประเทศเขมรอยู่ทุกวันนี้

ในเวลาเดียวกัน ท่านครูก็ถือโอกาสจดโน้ตเพลงเขมรมาด้วยเป็นจำนวนมาก เช่น เพลงนกเขาขะแมร์ ศรีโสภณซองซา เคริว อังโกเล้ยด ฯลฯ เป็นต้น เพลงเหล่านี้ บางเพลงท่านก็เอามาทำเป็นเถา เช่นเพลง "นกเขาขะแมร์ (เถา)" เป็นต้น

7) เป็นคนแรกที่นำอังกะลุงของชวาเข้ามาเปลี่ยนแปลงใช้ในประเทศไทย

ในคราวที่ได้ตามเสด็จสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธ์ฯ ไปประเทศอินโดนีเซีย เมื่อ พ.ศ. 2451 นั้น ท่านได้นำเอาอังกะลุงพร้อมกับเพลงชวาหลายเพลงเข้ามาดัดแปลงใช้ในประเทศไทย โดยได้ดัดแปลงอังกะลุงจาก 5 เสียงให้เป็น 7 เสียง และได้สร้างใหม่ให้แข็งแรง เพื่อนักดนตรีคนเดียวจะได้เขย่าได้ 2 ลูก แทนที่จะเป็นเขย่าคนละลูกอย่างแต่ก่อน พร้อมกันนั้นท่านได้คิดหาวิธีการเล่นใหม่ให้เข้ากับเทคนิคของเพลงไทย เมื่อปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ได้นำออกแสดงเป็นครั้งแรกที่หน้าพระที่นั่งในงานกฐินพระราชทาน ณ วัดราชาธิราช จนกระทั่งอังกะลุงได้แพร่หลายไปทั่วประเทศอยู่ทุกวันนี้

ท่านครูเล่าให้ผมฟังว่า ท่านมีขลุ่ยงาติดตัวไปเลาหนึ่ง ใครเอาวงดนตรีอะไรมาเล่นถวายท่านก็แสดงร่วมไปกับเขาได้ทั้งนั้น และบรรเลงได้สนิทสนมเสียด้วย ยังความประหลาดใจให้แก่ผู้ที่ร่วมไปในขบวนเสด็จเป็นอันมาก และ

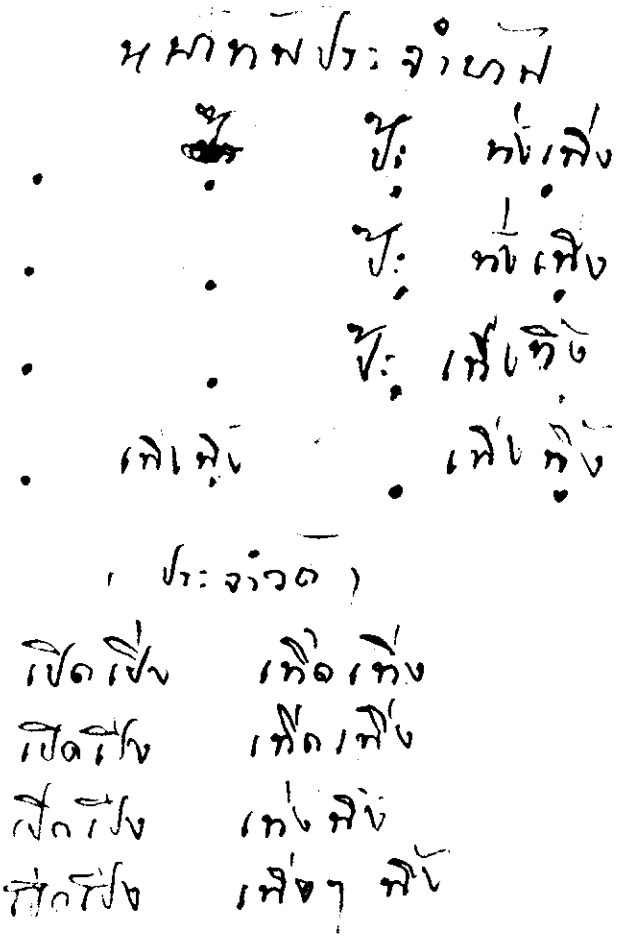

ในการที่ได้ร่วมเล่นดนตรีนั้น ท่านก็ใช้ความปราดเปรื่องของท่านจำเอาเพลงชวามาเสียแยะ

ชื่อเพลงนั้น ท่านใช้วิธีถามเขาว่าเมื่อตะกี้นี้บรรเลงเพลงชื่ออะไร แล้วท่านก็จำไว้ แต่ถ้าไม่ได้ถาม หรือถ้าถามแล้วไม่รู้เรื่อง ท่านก็ใช้วิธีตั้งชื่อเอาเองตามชื่อเมืองที่ผ่านไปบ้าง ตามชื่อสถานที่บ้าง แล้วแต่ว่าเห็นอะไรเหมาะสมก็เอาไว้ก่อน เมื่อถึงเมืองไทยแล้ว ท่านก็เอามา

แยกแยะให้เข้ากับจังหวะของไทย ถ้ามันเกินหรือขาดไปก็แก้ไขให้มันครบ แล้วเอามาปรับให้วงอังกะลุงเล่นบ้าง ให้ปี่พาทย์ชวาเล่นบ้าง เพลงที่เป็นที่นิยมกันมาจนกระทั่งบัดนี้ก็เช่น กะหรัดระยา บูเซ็นซอร์ด ยะโฮร์ สมารัง บูกันดูโม๊ะ ฯลฯ เป็นต้น

ที่จะได้นำวงอังกะลุงเข้ามาในประเทศไทยก็เป็นการบังเอิญอยู่หน่อย ๆ เหมือนกัน คือวันหนึ่งมีคนเอาวงอังกะลุงมาเล่นถวาย ท่านเห็นแปลกดี จึงถามว่า อ้ายนี่เขาเรียกว่าอะไร? ได้รับคำตอบว่า เป็นวงดนตรีชื่อ "อุงคลุง" ความจริงเขาจะเรียกอย่างนี้ถูกต้องหรือเปล่าก็ไม่แน่ใจนัก แต่หูท่านได้ยินว่าอย่างนั้น ท่านก็เลยขอซื้อ "อุงคลุง" มาชุดหนึ่ง แต่ในที่สุดดูเหมือนจะไม่ได้ซื้อ เพราะมีคนนำมาถวายสมเด็จฯ 2 ชุด สมเด็จฯ ก็เลยประทานให้ท่านมาอีกต่อหนึ่ง ท่านก็เลยนำมาดัดแปลงจนแพร่หลายไปทั่วประเทศดังกล่าวแล้ว

8) เป็นต้นกำเนิดเพลงที่มีลูกนำขึ้นต้น (INTRODUCTION)

เพลงชนิดนี้ไม่เคยมีมาแต่ก่อนในวงการดนตรีไทย ท่านครูได้คิดให้มีขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2485 โดยได้แต่งเพลง "แสนคำนึง" ให้มีลูกนำขึ้นต้นเป็นเพลงแรก ลูกนำนี้มีประโยชน์หลายอย่าง เช่น ประการแรก เป็นการเรียกร้องความสนใจให้ผู้ฟังตั้งใจฟังเพลงนั้นต่อไป ทั้งนี้เพราะลูกนำเท่ากับเป็นการออกแขก ถ้าออกแขกดีเสียแล้วคนดูก็จะเชื่อว่าลิเกที่จะเล่นต่อไปต้องดีแน่ๆดังนี้เป็นต้น ประการที่สอง เป็นการช่วยให้นักร้องตั้งเสียงร้องได้ถูกต้อง เรียกว่าไม่มีพลาดละ เมื่อแต่ก่อนนั้นนักร้องต้องคอยขึ้นเสียงร้องเอาเองจากหาง เสียงของลูกหมดเพลงก่อน ซึ่งจะจบลงด้วยเสียง "เร" ทุกครั้งและจากเสียง "เร" นี้ นักร้องก็เอามาปรับเข้ากับเพลงต่อไป แต่โอกาสที่จะพลาด คือร้องไม่ถูกเสียงย่อมมีเสมอ โดยเฉพาะถ้าเริ่มร้องเพลงใหม่ หลังจากเพลงเก่าจบลงแล้วนาน ๆ อย่างนี้นักร้องก็มักลืมหางเสียงเพลงเก่า เลยต้องขึ้นเดาสวดเอาตามความชำนาญ กะว่าไม่พลาดเป็นใช้ได้

9) เป็นต้นกำเนิดเพลงหางเครื่องในตัวที่มีความหมายประกอบลักษณะของเพลงแม่บท

เช่น หางเครื่องในตัวของเพลง "แสนคำนึง" เป็นต้น เพลงนี้เมื่อจบชั้นเดียวลงไปแล้วได้ออกหางเครื่องในตัวเป็นความหมายประกอบลักษณะของเพลง "แสนคำนึง" ที่เป็นเพลงแม่บท เพลงแสนคำนึงนั้น แสดงความโศกเศร้าของนางวันทองที่ถูกขุนแผนลักพาตัวจากขุนช้างเข้าไปสู่ป่าใหญ่ นางวันทองได้แสดงความอาลัยขุนช้างเป็นอย่างมาก แต่ในที่สุดก็ต้องตามขุนแผนไป

ด้วยเหตุนี้ หางเครื่องในตัวของเพลงแสนคำนึงจึงขยายความโดย แสดงบรรยากาศเป็นสภาพป่า มีเสียงนกร้อง เสียงลมพัด เสียงใบไม้ร่วง และอื่น ๆ แล้วยังแถมมี "เดี่ยวท้ายเครื่อง" ให้ได้ฟังกันถึงใจอีกด้วย

การเดี่ยวท้ายเครื่องนั้น ขณะนี้เป็นที่นิยมกันมาก เพราะจะอร่อยถึงขนาด "มันหยด" ก็อีตรงนี้แหละครับ ปะเหมาะเคราะห์ดีมันสนุกมากเข้าก็เลยแถม "เดี่ยวกลอง" เข้าไปด้วย ฟังมันดีพิลึก

การต่อสู้ของท่านครู

ท่านครูถึงจะเป็นเด็กบ้านนอก แต่ก็ไม่ใช่บ้านนอกอย่างธรรมดา เพราะ ประการแรก จังหวัดสมุทรสงครามอันเป็นถิ่นที่เกิดของท่านนั้น ได้ชื่อว่าเป็น "แดนแห่งนักดนตรี" จริง ๆ มีครูบาอาจารย์อยู่มากมายในจังหวัดนี้ ประการที่สอง บิดาของท่านคือ ครูสิน ศิลปบรรเลง นั้น เป็นลูกศิษย์เอกโดยตรงของท่านครูพระประดิษฐไพเราะ (ครูมี แขก) ได้เคยสอนดนตรีอยู่ในวังเจ้านาย มีลูกศิษย์ลูกหามาก ท่านครูจึงนับว่าเป็น "ลูกหม้อ" อย่างแท้จริง

ในสมัยรัชกาลที่ 7 พระองค์ท่านพระราชทานเข็มศิลปวิทยาให้แก่ท่านครู หลังจากพระราชทานเสร็จแล้ว ได้ทรงถามพระมหาเทพกษัตริสมุห์ว่า "หลวงนายรู้ไหมว่าทำไม ฉันให้เข็มศิลปฯ แก่หลวงประดิษฐไพเราะ" คุณพระตอบว่า "ไม่ทราบเกล้าฯ" ท่านทรงเล่าว่า "ที่ฉันให้ก็เพราะหลวงประดิษฐฯ นี่เก่งจริง ๆ เครื่องดนตรีกี่ชนิด ๆ ไม่ว่าไทย ไม่ว่าฝรั่งเล่นเป็นเพลงได้หมด"

ปรากฏว่า ท่านทรงนำท่านครูเข้าไปในห้องเก็บเครื่องดนตรี ในนั้นมีเครื่องดนตรีฝรั่งอยู่แยะ ท่านส่งอะไรให้เล่น ท่านครูก็เล่นได้ทุกอย่าง ข้อเท็จจริงอันนี้ เมื่อนำมาประกอบเข้ากับความสามารถอันเป็นเอกทางดนตรีไทยแล้ว ล้นเกล้ารัชกาลที่ 7 จึงได้พระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยาให้ด้วยประการฉะนี้

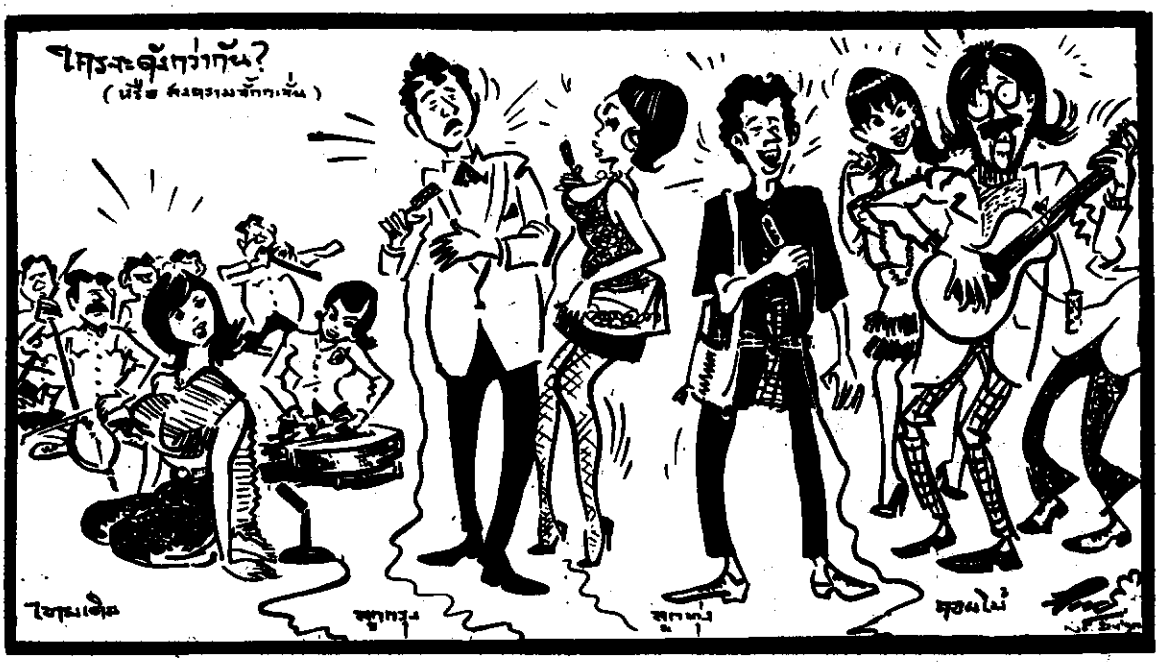

ครูผู้เสมือนพ่อ

โดย ประสิทธิ์ ถาวร

ผมเป็นคนโชคดีที่มีโอกาสเป็นลูกศิษย์ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ผมจะเริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2479 คุณน้าทองดี ศุณะมาลัย (ศิษย์คนร้องของท่านครู) พร้อมด้วยคุณแม่ของคุณน้าทองดี พันโทวีรจิตร วิจิตระกะ และนายลมุด จำปาเฟื่อง (ครูสอนดนตรีเบื้องต้นของผม) ได้นำผมมาฝากที่บ้านศิลปบรรเลง ถนนบริพัตร ตำบลบ้านบาตร อำเภอป้อมปราบ จังหวัดกรุงเทพฯ เพื่อฝากตัวเป็นศิษย์ของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ในชั้นแรกท่านไม่ยอมรับ ท่านว่า "หมอดูทำนายไว้ว่า ห้ามรับคนนอกเข้าบ้าน ถ้าขืนรับจะเกิดเรื่องใหญ่" คุณแม่ของคุณน้าทองดีเห็นว่า จะหมดหวังแน่ จึงกราบไหว้วิงวอนท่านอีกครั้งว่า "ไหน ๆ เด็กคนนี้ก็ไม่มีบุญวาสนาได้เป็นศิษย์ท่านแล้ว ขอได้โปรดได้ตรวจดูหน่วยก้านท่วงทีเด็กสักครั้งว่า ในอนาคตจะเป็นนักดนตรีที่ดีได้หรือไม่" ท่านก็บอกว่า "อย่างนั้นก็ได้เอ้า ไปยกระนาดมา" เมื่อยกระนาดมาเรียบร้อยแล้ว ผมก็คลานไปที่รางระนาด แล้วกราบเรียนถามท่านว่า" ท่านจะฟังเพลงเดี่ยวอะไร "ท่านมองดูผม แล้วบอกว่า "เพลงสาธุการก็แล้วกัน" ผมเริ่มตีเพลงสาธุการด้วยความตั้งอกตั้งใจ บรรเลงไปได้ครึ่งเพลง ท่านเอื้อมมือมาที่ผืนระนาด แล้วพูดว่า "เอาละ ๆ ตกลง ครูรับเจ้าเป็นลูกศิษย์คนสุดท้าย" คำพูดนี้ดุจน้ำทิพย์ราดรดมาที่หัวใจของผมทำให้เกิดความรู้สึกอิ่มเอิบอย่างบอกไม่ถูก

การรับผมเป็นลูกศิษย์นี้ ท่านมีข้อแม้ว่าระหว่างที่เรียนอยู่กับท่าน พ่อแม่จะรับกลับบ้านไม่ได้ จนกว่าจะอายุครบบวชเสียก่อน จึงจะ

อนุญาตให้กลับได้ จากนั้นท่านก็จัดการหาฤกษ์ยามวันดี เพื่อทำพิธีมอบตัวเป็นศิษย์ของท่านตามประเพณีที่มีมาแต่โบราณ โดยให้จัดเตรียมเครื่องบูชา ดังนี้ ศีรษะสุกร 1 บายศรีปากชาม ขนมต้มแดง 1 ขนมต้มขาว 1 ผลไม้อื่น ๆ อีกตามควร ขันล้างหน้า 1 ผ้าขาว 1 ผืน เงิน 6 บาท เมื่อถึงวันกำหนดและข้าวของทุกอย่างพร้อมแล้ว ท่านก็กล่าวนำบูชาครู ผมก็กล่าวตาม เมื่อบูชาเรียบร้อยแล้ว ท่านให้ผมสัญญาต่อองค์เทพศักดิ์สิทธิ์ว่า ผมจะซื่อสัตย์สุจริตเป็นศิษย์ที่ดี ไม่คิดคดทรยศทั้งต่อหน้าและลับหลัง เสร็จสิ้นคำสัญญา ท่านได้กล่าวรับข้าพเจ้าเป็นศิษย์ว่า "ต่อไปนี้เจ้าเป็นศิษย์ครูโดยสมบูรณ์" แล้วท่านก็ประพรมน้ำพระพุทธมนต์และเจิมหน้าให้ เป็นอันเสร็จพิธี

เพลงที่ท่านต่อให้ผมเป็นเพลงแรกคือ เพลงทะแย 3 ชั้น 7 เที่ยว เพลงทะแย ทางไล่ 3 ชั้น 7 เที่ยวนี้ เป็นเพลงที่ปรมาจารย์ดนตรีไทยท่านรวบรวมลักษณะกลอนดนตรีรูปแบบต่าง ๆ หลายรูปแบบ ผูกร้อยต่อเนื่องกันไว้อย่างลึกซึ้ง สนิทสนม นับเป็นแม่บทกลอนดนตรีได้เป็นอย่างดี สุดแต่บุคคลจะเลือกหยิบยกมาใช้ให้เหมาะในแต่ละโอกาส ก่อนที่ท่านจะลงมือต่อเพลง ท่านได้มอบไม้ตี ให้ผมก่อน โดยท่านนำก้านไม้มาวางที่ใจกลางมือของผม แล้วให้ผมงอนิ้วมือทุกนิ้วตั้งแต่ปลายนิ้วก้อน ถึงนิ้วชี้ และนิ้วหัวแม่มือมาจับก้านไม้ไว้แน่น ๆ โดยกดปลายนิ้วไว้กับก้านไม้ เมื่อเห็นว่าผมจับก้านไม้ได้ถูกต้องแล้ว ท่านก็ให้ผมค่อย ๆ ควำมือโดยไม่มีการเกร็งกล้ามเนื้อใด ๆ ทั้งสิ้น แล้วท่านก็รวบมือทั้งสองของผมมาร่วมกัน แล้วพึดพัมคาถาประสิทธิ์ประสาทให้ จากนั้นท่านให้ผมเกร็งกล้ามเนื้อท่อนแขนตั้งแต่ศอกถึงข้อมือ นิ้วทุกนิ้วจับไม้ให้แน่น ยกไม้พร้อมกันให้สูงจากฝืนระนาดประมาณครึ่งไม้ฟุต แล้วตีลงไป ที่ฝืนระนาดพร้อมกัน กำหนดให้ทั้งสองมือมีระยะห่างกันเป็นคู่แปด เสียงที่ได้ยินจะเป็นเสียงเดียว ตีแบบนี้ท่านเรียกว่าตีฉาก การตีฉากนี้ ใช้เฉพาะไล่มือเท่านั้น หาใช่ใช้ในการบรรเลงทั่วไปไม่ คุณประโยชน์ของการตีฉากนี้ มากมายสุดประมาณ นอกจากเป็นจุดเริ่มต้นของการตีระนาดที่ดีแล้ว ยังสามารถแก้มือระนาดที่เสียมาแล้วหลายปีให้คืนสภาพเป็นนักระนาดที่ดีมีฝีมือได้โดยไม่ยากหากมีความพยายาม

เป็นอันว่า ผม เป็นลูกศิษย์ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เต็มตัว

ในปีแรก ผมพักอยู่ที่บ้านของ พันโท วีรจิตร วิจิตระกะ ปีต่อมาจึงได้มีโอกาสเข้ามาอยู่กินในบ้านของท่านครู การที่อยู่ที่บ้านท่านเป็นผลให้การเรียนการสอนก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว จนเป็นข่าวลือไปในวงการดนตรีไทยอย่างกว้างขวาง ถึงกับมีผู้มาทาบทามขอตัวผมออกไปประชันวงที่วัดบางแพรก จังหวัดนนทบุรี เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2479 ในครั้งนั้น ท่านครูได้มอบหมายให้จางวางผาดเป็นหัวหน้าควบคุมไป เมื่อไปถึงวัด ปรากฏว่ามีวงปี่พาทย์ถึง 5 วงด้วยกัน คือ วงประจำวัด, วงเมืองปทุม, วงพ่อป่วนปากเกร็ด, วงพาทยโกศล (คุณเทวาประสิทธิ์ เป็นหัวหน้าวง) และวงเด็กบ้านบาตรอันมี จางวางผาดคุมวง แต่การประชันครั้งนั้นทำความผิดหวังให้กับผู้ที่มาชมเป็นอย่างมาก มีเสียงกล่าวว่า คณะกรรมการไม่เที่ยงธรรม

สำหรับตัวผมเอง หลังจากงานวัดบางแพรกเป็นต้นมา ผมก็ได้รับหน้าที่เป็นคนระนาดเอกประชันวงประจำบ้านท่านครูในงานวันไหว้ครูเสมอมาทุกปี

ตลอดเวลานับตั้งแต่ ท่านรับเป็นศิษย์ของท่าน ท่านเป็นครูผู้ให้ และให้เสมอมา ท่านเป็นผู้ให้ผมทุกอย่าง นอกจากจะให้วิชาความรู้ ซึ่งผมได้ใช้เป็นอาชีพเลี้ยงตัวและครอบครัวอย่างมีความสุขมาจนทุกวันนี้แล้ว ท่านยังให้ทั้งความรัก ความเมตตา การเอาใจใส่ ดูแลทุกข์สุข รวมทั้งยกย่องให้เกียรติผมเป็นอย่างดี การปฏิบัติต่าง ๆ ของท่านที่มีต่อผมยังแจ่มชัดอยู่ในความทรงจำของผม เหมือนกับว่า เรื่องราวเหล่านั้นเพิ่งจะผ่านพ้นไป

ในเรื่องของการถ่ายทอดวิชาความรู้ ท่านเป็นผู้ให้ที่มีความสามารถและมีจิตวิทยาสูง จากความที่เป็นผู้ใกล้ชิดท่าน และจากประสบการณ์ของตนเองที่ได้รับจากการสอนของท่าน ทำให้ผมได้เรียนรู้วิธีการสอนของท่านในหลาย ๆ รูปแบบ ดังจะยกตัวอย่างจากการที่ท่านต่อเพลงเดี่ยวให้ผม เพลงเดี่ยวเพลงแรกที่ผมต่อกับท่าน คือเพลงแขกมอญ หลังจากที่ผมยกระนาดมาตั้งต่อหน้าท่านเรียบร้อยแล้ว ท่านได้อธิบายให้ฟังก่อนว่า "นี่ เจ้าแก่ ทางที่ครูจะต่อให้เจ้านี้เป็นทางสำหรับไล่มือ เมื่อมือคล่องดีแล้วครูจะเปลี่ยนมือให้ใหม่ ผมรับคำแล้วก้มลงกราบท่าน แล้วท่านก็เริ่มต่อให้ ต่อไปได้เพียงครึ่งท่อน จิตใจของผมบอกตนเองในทันทีทันใดนั้นเลยว่า ทางนี้ไม่ชอบ ไม่อยากได้... มิหนำซ้ำยังคิดเลยเถิดไปว่า ทางแบบนี้จะไปสู้ใครได้ ตอนนั้นผมคิดด้วยความน้อยอกน้อยใจว่า ทีต่อให้ผมทำไมท่านจึงให้ทางอย่างนี้ แต่อย่างไรก็ตามด้วยความรักและความกลัวว่าท่านครูจะโกรธ ทำให้ผมกล้ำกลืนฝืนต่อเพื่อให้จบเพลง เวลาผ่านไปหลายสัปดาห์ วันหนึ่งท่านได้ถามผมขึ้นว่า "เพลงแขกมอญเจ้าแม่นรียัง ถ้าเจ้าแม่นแล้ว เจ้าจะปล่อยให้ลืมไม่ได้นะ ถ้าเจ้าปล่อยให้ลืม ครูจะสาปแช่งเจ้า ไม่ให้เจ้าทำมาค้าขึ้น จะมีแต่ความเลว" สาปไม่สาปเปล่า ท่านยังแถมท้ายอีกว่า "แล้วครูยังจะตีหัวเจ้าให้แตกแล้วก็ไล่ส่งไปเลย" ผมถึงกับคร่ำครวญอยู่ในลำคอ...ตายแน่แล้วเราคราวนี้ ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา ผมก็ฝืนใจตีเพลงแขกมอญของท่านให้ท่านได้ยินทุกวัน ทั้ง ๆ ที่ขัดกับความรู้สึกของตนอย่างรุนแรง...ผมตีเพลงแขกมอญเพื่อให้ท่านได้ยินจนผมเองจำได้แม่นยำโดยไม่รู้ตัว วันหนึ่งขณะที่ผมกำลังตีเพลงแขกมอญของท่านอยู่ ท่านก็มานั่งข้างหน้าผม แล้วก็ตีเพลงแขกมอญให้ผมฟังทีละประโยค แต่คราวนี้ในแต่ละประโยคที่ท่านตีแปลกไปจากเดิม ในประโยคหนึ่ง ๆ ท่านตีให้ผมฟังหลายเที่ยว แต่ละเที่ยวไม่ซ้ำกันเลย มือท่านก็ตี ปากท่านก็พูดอธิบายว่า...ในประโยคหนึ่ง ๆ เจ้าจะตีอย่างนี้ก็ได้ หรืออย่างนี้ก็ได้... สุดแต่ภูมิประเทศ...ถ้าตีในรั้วในวัง เจ้าก็ต้องตีสุภาพเรียบร้อยอย่างนี้...ถ้าจะอวดนักเลงด้วยกันก็ต้องโลดโผนแบบนี้... ทั้งนี้ทั้งนั้น เจ้าต้องเลือกใช้ให้ถูกกาละเทศะด้วย..." เห็นไหมล่ะครับวิธีสอนอันแยบยลของท่าน ในตอนนั้นผมไม่ได้คิดลึกซึ้งกว้างขวางอะไรไปกว่าเพียงรู้สึกพอใจที่ท่านเปลี่ยนทำนองจืดชืดมาเป็นแบบต่าง ๆ มากมาย ซึ่งทำให้ผมเกิดมีอารมณ์ลองเปลี่ยนทำนองเพลงอื่น ๆ บ้าง โดยยึดคำสอนของท่าน

เป็นหลักปฏิบัติ ผมเพิ่งจะมาตระหนักในคุณประโยชน์ของการที่ถูกบังคับให้ตีไล่มือเพลงแขกมอญ เมื่อผมมีอายุ 40 ปีกว่า พื้นฐานที่มั่นคงแม่นยำนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ขั้นพื้นฐานของดนตรีก็คือ การจดจำเนื้อแท้(Melody)ของเพลงได้ จากนั้นก็สามารถที่จะแปลทำนองเพิ่มสีสันให้สวยสดงดงามเพียงใดก็สามารถกระทำได้ และแท้ที่จริงแล้ว ท่านได้สอนวิธีการแต่งเพลงให้ผม แล้วอย่างแยบยล เป็นวิธีการที่ผู้เรียนซึมซาบอย่างไม่รู้สึกตัว

สำหรับศิษย์ผู้อื่นถ้าท่านเห็นว่า ศิษย์ผู้รับมีกำลังความคิดน้อย ท่านก็หาวิธีการที่จะช่วยให้ศิษย์เกิดกำลังใจไม่ท้อถอย ทั้งยังมีความสนุกสนานในการเรียนอีกด้วย เช่น ถ้าต่อเพลงด้อมค่าย ท่านจะต่อให้ไม่เกินจังหวะ 2 ฉิ่ง 2 ฉับ แล้วให้ศิษย์ตีซ้ำ ๆ สัก 10 เที่ยว แล้วท่านก็ให้พัก ระหว่างพักท่านจะพูดคุยกับศิษย์อย่างแจ่มใสและเมตตาเป็นกันเอง ก่อให้ศิษย์เกิดความอบอุ่นใจ ท่านจะเล่าถึง ลักษณะของทำนองเพลงรวมทั้งความหมายของเพลง ขณะอธิบายท่านก็จะทำท่าทางประกอบไปด้วย ศิษย์จะเกิดความเข้าใจในอารมณ์ของเพลง ความเข้าใจทำให้เกิดกำลังใจในการศึกษาต่อ และในที่สุดศิษย์ของท่านก็ได้เรียนรู้ทั้งภาคปฏิบัติและทฤษฎีควบกันไปโดยไม่รู้ตัว

ท่านครูได้เมตตาถ่ายทอดวิธีการตีระนาดให้ผมมากมายหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเรื่องแนวทีท่า ขึ้นลง สรวมส่ง สอดแทรก ทอดถอน ขัดต่อ หลอกล้อ ล้วงลัก เหลื่อมล้ำ โฉบเฉี่ยว ที่ท่านเน้นเป็นพิเศษ คือ วิธีการใช้เสียงและกลอนให้เกิดอารมณ์ต่าง ๆ อันเป็นหัวใจสำคัญของ "ดนตรีดีที่เพราะ" เช่น กลอน (ทาง) สำนวนนี้ต้องใช้เสียงกลม **เสียงกลม**หมายถึง ความเป็นผู้บริสุทธิ์ผุดผ่อง อารมณ์สุขุม รอบคอบ ไม่ลอกแลกหลุกหลิก มีความภาคภูมิสมเป็นผู้นำที่ดี... **เสียงแก้ว** แก้ว หมายถึง ใส ดุจแสงแก้ว แววววาวตระการตาสว่างไสวเมื่อได้ยินเสียงเสียงนี้ ใช้เฉพาะเจาะจงในการบรรเลงระนาดมโหรี ท่านว่านักระนาดใดตีเสียงแก้วไม่ได้ ไม่ใช่นักระนาดมโหรี... **เสียงร่อนผิวน้ำ** ร่อนผิวน้ำ หมายถึง ความเริงร่า ระเริงใจ ปราดเปรียว ตามประสาวัยรุ่น... **เสียงร่อนริดไม้** ร่อนริดไม้ หมายถึงชั้นเชิง เต็มไปด้วยเล่ห์เหลี่ยมเจี้ยวเล็บประดุจเสือลายพาดกลอน... **เสียงร่อนใบไม้ไหว** หมายถึง อารมณ์อันอ่อนไหว ระคนไปด้วยความอ่อนหวาน อันชวนให้คลั่งไคล้ไหลหลงเหมือนหนุ่มสาวที่กำลังมีความรักปล่อยอารมณ์ไปกับแสงจันทร์เพ็ญ ฉะนั้น... **เสียงร่อนน้ำลึก** หมายถึงความเป็นผู้มีอำนาจ เป็นเจ้าแห่งจอมพลัง เป็นที่หวาดเกรงของคู่ต่อสู้...ฯลฯ เสียงพิเศษที่ผมนำมากล่าวในที่นี้ นักระนาดต้องผ่านการฝึกหัดตีฉากเสียก่อนจึงจะสามารถประดิษฐ์เสียงเหล่านี้ได้ถูกต้อง

เมื่อปี พ.ศ. 2484 ท่านครูทำบุญอายุครบ 5 รอบ ครั้งนี้จัดงานใหญ่เป็นพิเศษ มีปี่พาทย์ประชันวงถึง 2 คืน คืนแรก นักดนตรีรุ่นครูผู้ใหญ่ ประชัน 3 วง มีวงหลวงชาญ เชิงระนาด – ระนาดเอก วงครูลาภ–ระนาดเอก วงครูพุ่ม โตสง่า–ระนาดเอก ร่วมด้วยครูผู้ใหญ่อีกมากท่าน ร่วมกันบรรเลงตลอดแจ้งในคืนหลัง เป็นวงรุ่นศิษย์ สองรุ่น รุ่นใหญ่ ครูเผือด นักระนาด–ระนาดเอก กับรุ่นเล็ก นายประสิทธิ์ ถาวร–

ระนาดเอก ก่อนจะถึงวันงาน ข่าวการประชันระหว่างผมกับพี่เผือด แพร่ไปทั่วสารทิศ ต่างวิพากษ์วิจารณ์กันว่าพ่อแก่ ไม่น่าจะตีประชันกับพ่อเผือดเลย ฝีมือมันไกลกัน เหมือน ฟ้ากับดิน และก็มีผู้หวังดีมาเตือนผมว่า นี่ พ่อแก่ พ่ออย่าตีกับพ่อเผือดเลย ถ้าพ่อเผือดเขาขึ้นแล้ว ถึงตาพ่อแก่ พ่อแก่จะแย่ คนฟังจะหลับหมด ผมก็เชื่อในเหตุผลของผู้มาเตือน จึงเลิกไล่ระนาด ท่านครูสงสัยทำไมเสียงระนาดเงียบไป ท่านก็เรียกผมมาถาม ผมก็กราบเรียนเล่าไปตามจริง ท่านโกรธจัดถึงกับบริภาษเสียงสนั่นหวั่นไหวลั่นบ้านไปหมด แล้วท่านก็เรียกธิดาของท่าน (คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง) มาท้าพนันว่า "ระหว่างเจ้าเผือดกับเจ้าแก่ ลูกชิ้นจะถือข้างไหน" ท่านว่า "พ่อเอาข้างเจ้าแก่ละ" คุณหญิงชิ้นฯ ตอบท่านว่า "ลูกไม่รู้เรื่อง แล้วแต่คุณพ่อ" ต่อจากนั้น ท่านก็บังคับให้ผมกินนอนอยู่กับระนาดตลอดเวลา ผมต้องไล่ระนาดจนกว่าจะง่วงเพลีย ก็หลับไปข้าง ๆ รางระนาด พอตื่นขึ้นมา ก็ไล่ระนาดต่อไปอีก ท่านให้ผมตีอย่างเต็มที่ทุกครั้ง ตีจนง่วงพับหลับไปกับระนาด พอตื่นก็ตีระนาดอย่างเต็มที่ ผมปฏิบัติตามคำสั่งของท่านอย่างเคร่งครัด ผลที่ได้รับก็คือ ไม่ว่าผมจะง่วงเพียงใด ผมก็สามารถตีระนาดได้ดีเหมือนทุกทีไป

เมื่อถึงวันงาน คืนแรกผ่านไปด้วยดี คืนหลังเริ่มใกล้เข้ามา ผมใจคอไม่อยู่กับเนื้อกับตัว

เลย กลัวโดนไม้หัวนกแก้วเป็นที่สุด (ไม้หัวนกแก้วนี้เป็นไม้เท้าประจำตัวท่าน ผู้ที่เป็นลูกศิษย์ท่านครูรู้จักดีทุกคน) ในที่สุดก็ถือเวลาบรรเลง เพลงโหม เพลงเถา ผ่านไปได้ด้วยดี แล้วก็ถึงเพลงเดี่ยว ครูเผือด เดี่ยวเพลงพญาโศกเถา ผ่านไปได้อย่างสวยงาม ส่วนผมเดี่ยวเพลงอาเฮียเถา จำได้ว่า พอเดี่ยวจบ หลวงชาญเชิงระนาดตรงมาอุ้มผม แล้วพูดว่า "มันต้องอย่างนี้พ่อหลานชาย ๆ" เสียงคนปรบมือรอบสนามผมถอนใจโล่งอก เป็นอันผ่านพ้นไปด้วยดีไม่โดนไม้หัวนกแก้ว... ทั้งนี้ผมตระหนักดีว่า ผมผ่านนาทีนั้นมาได้อย่างสวยงามเป็นเพราะอาศัยได้ศึกษาเสียงระนาดจากท่านครูครบหลัก 10 ประการ นั่นเอง (เรื่องหลัก 10 ประการของท่านครูนั้น ผมจะเขียนในโอกาสต่อไป)

ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ ท่านเป็นทั้งครูและศิลปินในสายเลือดโดยแท้ เวลาของท่านไม่เคยปล่อยให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ เสียงเพลงจะเกิดขึ้นในสมองของท่านโดยไม่เลือกเวลาและสถานที่ ครั้งหนึ่งขณะที่อยู่บนรถราง ท่านได้สกิดผมพูดว่า "นี่ นี่ เพลงนี้ก็ดีเหมือนกัน เจ้าต่อซะ" แล้วท่านก็เริ่มไล่เพลงด้วยปากนอย.นอย... แล้วก็สั่งให้ผมต่อเพลงโดยร้องตาม ในชั้นแรกก็เริ่มด้วยเสียงเบา ต่อมาค่อยดังขึ้น ๆ ผู้โดยสารอื่น ๆ ต่างก็หันมามอง ผมรู้ตัวก็ลดเสียงเบาลง เบาลง ซึ่งเป็นผลให้ท่านตบเข่า ผมเสียงดังฉาดใหญ่ พร้อมทั้งคำสั่งสำทับว่า "ดัง ๆ ดัง ๆ" ทำให้ผมจำเป็นต้องเปล่งเสียงให้ดัง และต้องต่อให้ได้ด้วย... เวลาที่ผมนึกถึงเหตุการณ์ตอนนี้ทีไร อดนึกขำไม่ได้ทุกครั้งไป

ท่านครูเป็นผู้ให้ที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตาเป็นผู้ให้ที่ไม่เคยต้องการสิ่งตอบแทน ตลอดระยะเวลาที่ผมอยู่ใกล้ชิดท่าน ท่านไม่เคยออกปากบังคับผมให้ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อท่านเลย หลายต่อหลายครั้งที่มีงานสำคัญ ๆ แล้วบังเอิญผมเกิดป่วยไข้ ไม่ว่าจะปวดศีรษะ หรือท้องเสีย เมื่อท่านทราบ ท่านจะถามถึงอาการเจ็บป่วยและให้ผมรีบไปหาแพทย์ แล้วท่านก็ให้ผมพักผ่อน... ท่านไม่เคยบังคับให้ผมรีบรักษาตัวให้หายเพื่อไปงานให้ท่านเลย (ผิดกับคนอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้มีพระคุณกับผมแต่ชอบใช้วิธีบังคับผม บางครั้งนะครับ แม้จะตีเร็ว ๆ ไม่ได้ ก็ยังให้ตีช้า ๆ... แบบนี้ผมพบบ่อยแล้วก็เบื่อเสียจริง ๆ) ยิ่งกว่านั้น บางครั้งท่านกรุณามาช่วยบรรเทาความเมื่อยล้าให้ผม โดยใช้ไม้ระนาด (ไม้นวม) มาทุบเบา ๆ ประดุจนวดให้ ท่านไล่ซอยตั้งแต่หัวไหล่ทั้งสองข้าง เรื่อยลงมาจนถึงช่วงบั้นเอว ปากก็พูดว่า "เป็นไง ๆ ดีไม๊" ครับ ผมรู้สึกสบายอย่างบอกไม่ถูก (มีเรื่องขำ อันเนื่องมาจากเรื่องนี้ คือ บังเอิญพี่ทองสุข ภรรยาเรือเอกโองการผ่านมาเห็นขณะที่ท่านครูกำลังเอาไม้ระนาดนวดผม พี่ทองสุขก็เข้าใจผิด ทำให้เกิดข่าวลือภายหลังว่า ผมถูกครูตีอย่างหนักด้วยไม้ระนาด พี่ทองสุขบอกว่าน่าสงสารพ่อแก่จริง ๆ)

หลังจากผมบวชเรียนแล้ว และมีโอกาสเข้ารับราชการเป็นครูสอนดนตรีไทยในโรงเรียนนาฏศิลป์ (ปัจจุบันคือวิทยาลัยนาฏศิลป์) เมื่อผมไปกราบเท้าท่านที่บ้าน ถ้าไม่มีคนแปลกหน้าอยู่ด้วย ท่านก็จะพูดว่า "เจ้าแก่ มีธุระอะไร ต่อเพลงรึ?" แต่ถ้ามีคนแปลกหน้าอยู่ด้วย ท่านจะทักด้วยน้ำเสียงที่ยกย่องให้เกียรติว่า "ครูประสิทธิ์ มีธุระอะไร ต่อเพลงรึ?" เห็นไหมครับ ท่าน

เสมือนพ่อของผมจริง ๆ

เมื่อปี พ.ศ. 2489 เป็นปีแรกของคณะปี่พาทย์บางบัวทองซึ่งคุณประสาท สุขุม เจ้าของคณะได้จัดพิธีไหว้ครูที่บ้านเตาอิฐ ต.อ้อมเกล็ด อ.บางบัวทอง เป็นครั้งแรก ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะได้ให้ความกรุณาไปเป็นพิธีกรในครั้งนี้ด้วย โดยคุณประสาท สุขุม ได้นำรถส่วนตัวมารับท่านที่บ้านบาตรตั้งแต่วันพุธ ผมมีหน้าที่คอยช่วยเหลือให้ท่านได้รับความสะดวกทุกประการ ปกติเวลาท่านไปไหน ๆ ท่านมักจะไม่นอนตลอดคืน เวลาก็ล่วงเลยมาประมาณตีสองของวันพุธ ท่านพูดขึ้น "นี่เจ้าสิทธิ์ ครูแก่มากแล้ว เจ้าจะเอาอะไรก็เอาเสีย...พรุ่งนี้เช้า เจ้าแต่งตัวให้สะอาดนะ ครูจะมอบตำราให้เจ้า" ตอนนั้นมีคุณครูเทียบ คงลายทอง และขุนสำเนียงชั้นเชิง นั่งอยู่ที่นั่นด้วย ผมก็รับปากท่าน ครับครับ พอรุ่งเช้าผมก็เปลี่ยนใจด้วยตอนนั้นผมคิดจะเลิกเล่นดนตรีจนถึงกับขายเครื่องหมด เมื่อจะเลิกเล่นแล้วจะรับตำราไว้ทำไม... พอใกล้เวลาทำพิธี ท่านก็ดุ "ทำไมเจ้าไม่อาบน้ำ" ผมก้มลงกราบท่านสามครั้ง แล้วกราบเรียนท่าน ว่า "กระผมยังไม่พร้อม...แต่แล้ว ในที่สุด ผมก็ต้องอาศัยวิชาความรู้ที่ท่านให้เลี้ยงตัวมาจนทุกวันนี้ (ตอนนั้น อายุผมประมาณ 25 ย่าง 26 ปี

งานวันไหว้ครูที่บ้านท่านครู เป็นงานที่บรรดาศิษย์ทั้งมวลของท่านครูไม่ว่ารุ่นไหน ต่างพร้อมใจกันมาอย่างคับคั่ง ท่านครูจะจัดตั้งเครื่องดนตรีไว้หลายวง 2-3 ปีหลังก่อนที่ท่านจะสิ้น ท่านพูดกับผมว่า "นี่เจ้าสิทธิ์ เจ้าคอยดูนะ เดี๋ยวครูจะทำอะไรให้เจ้าดู เจ้าสังเกตให้ดีนะ" ว่าแล้วท่านก็สั่งให้วงปี่พาทย์ทุกวงที่มาในพิธีไหว้ครูประจำปี เริ่มบรรเลงเพลง ๆ เดียวกัน โดยให้คนตีฉิ่ง ยืนตีในระหว่างกลาง ข้าพเจ้าจำได้ว่าเป็นเพลงส่งพระ เพลงกราวในและเชิด พอเพลงเริ่มขึ้น เสียงดนตรีก็ดังกระหึ่ม ชาวบ้านแถบนั้น ไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยินได้ฟัง ต่างก็พากันเข้ามาดูมาฟังกันเนืองแน่นไปหมด ท่านครูยิ้มอย่างภาคภูมิ ท่านว่า "เป็นไงเจ้า เสียงมีอำนาจดีไหม" แล้วท่านก็กล่าวต่อไปว่า "วงปี่พาทย์ของเรานี้ ถ้าจัดให้บรรเลงพร้อม ๆ กัน ใช้ผู้บรรเลงมาก ๆ จะเพราะ เพราะมากทีเดียวแต่เสียดาย ครูไม่มีคน..." คำพูดของท่านทำให้ผมย้อนไปนึกถึงครั้งที่ ท่านพาผมไปดูคอนเสิร์ตที่โรงละคร สวนมิสกวัน ผมจำได้ว่า คุณพระเจนดุริยางค์เป็นผู้อำนวยเพลง ในตอนนั้น ผมเพียงแต่เป็นผู้ติดตามท่านไป ยังไม่มีความคิดอะไร เพียงแต่รู้สึกชอบใจ ที่นักดนตรีมีการเคลื่อนไหวอย่างพร้อมเพรียงกันว่า เป็นภาพที่น่าดู เลยวาดภาพเลยเถิดไปถึงนักดนตรีไทยว่าถ้าเคลื่อนไหวพร้อม ๆ กันก็คงเป็นภาพที่น่าดูไม่น้อยทีเดียวเหมือนกัน... และนี่ก็เป็นแรงบันดาลใจให้ผมจัดตั้งวงมหาดุริยางค์ไทยซึ่งประกอบด้วยนักดนตรีถึง 200-300 คน ครับ ก็ท่านครูอีกละครับ เมืองไทยถึงได้มี วงดนตรีไทยใหญ่ ๆ อย่างวงซิมโฟนีคอนเสิร์ตของสากลเขา... และนี่เป็นสิ่งเดียวที่ผมภูมิใจที่สามารถสานปณิธานของท่านให้สำเร็จลุล่วงได้...ด้วยความหวังเพียงโชลมดวงวิญญาณศิลปินของท่านให้มีความสุขกับเสียงเพลงไทยอันนุ่มนวล อ่อนหวานและแฝงไว้ซึ่งความมีอำนาจอย่างลึกลับในตนเอง ที่ท่านฝากไว้ในพิภพ ขอให้เป็นสุขเถอะครับ ท่านครูผู้เสมือนพ่อของผม

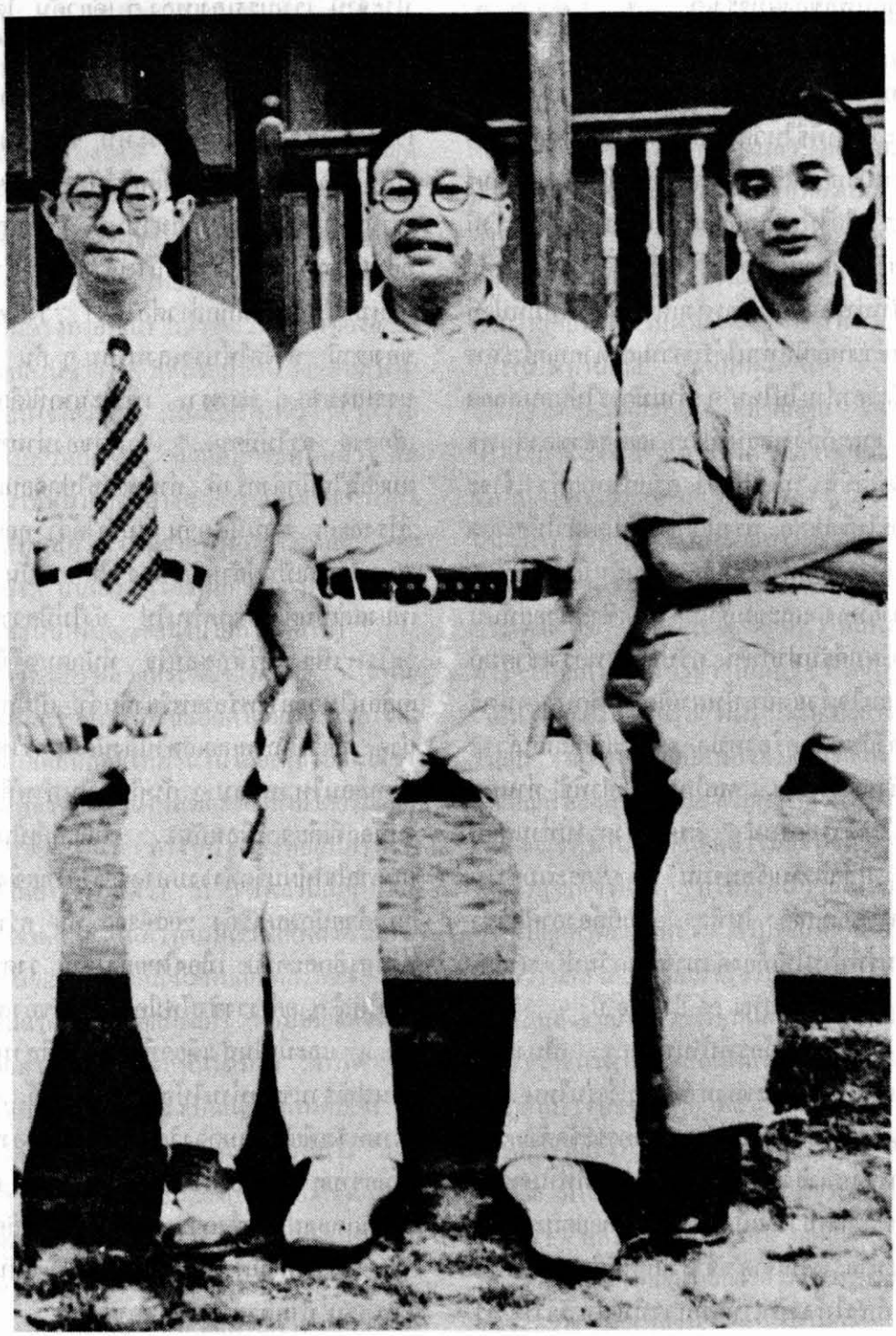

บูชาพระคุณ

ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง

ในฐานะที่เป็นลูกชายคนโตของคุณพ่อ ข้าพเจ้าได้รับการฝึกสอนดนตรีไทยจากท่านโดยตรงตั้งแต่เด็ก ๆ และได้มีโอกาสติดตามท่านไปประเทศเขมร เมื่อครั้งที่คุณพ่อโดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสอินโดจีน

คุณพ่อมีความคิดในทาง "ดนตรี" ก้าวหน้าอยู่เสมอ เมื่อท่านเห็นว่าข้าพเจ้าได้เรียนรู้ดนตรีไทยมาพอสมควรแล้ว ท่านก็อยากให้เรียนรู้ดนตรีสากลไว้ด้วย จึงฝากข้าพเจ้าเรียนกับเพื่อน ๆ ของท่าน คือ คุณกิจ สาราภรณ์ และคุณพระเจนดุริยางค์ ต่อมาข้าพเจ้ามีโอกาสไปเรียนดนตรีสากล ณ ประเทศญี่ปุ่น ที่ โตเกียว อะคาเดมิ ออฟ มิวสิค (TOKYO ACADEMY OF MUSIC) จบทาง คีตนิพนธ์ (Composer Course) สำเร็จกลับมาประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2481 จึงเข้ารับราชการ เป็นผู้ช่วยคุณพระเจนดุริยางค์ ฝ่ายดนตรีสากล กรมศิลปากร

โอกาสครบรอบร้อยปีเกิดของคุณพ่อ ในวันที่ 6 สิงหาคม 2524 นี้ ข้าพเจ้าขอนำโน้ตสากลเพลง "เสี่ยงเทียน" ของท่านซึ่งข้าพเจ้าได้ทำเป็น สตริง ควอเต็ท* (String Quartet) มาลงไว้เพื่อเป็นการบูชาพระคุณ

สตริง ควอเต็ท* – คือการบรรเลงโดยใช้เครื่องดนตรีสากลประเภทเครื่องสาย 4 ชิ้น มี ไวโอลิน 1 (First Violin), ไวโอลิน 2 (Second Violin), วิโอล่า (Viola) และ เชลโล่ (Cello)

เสียงเกือบ ๓ ชั้น

หลวงประดิษฐไพเราะ
ทำนอง

STRING QUARTET

ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง
เสียงประสาน

— 2 —

— 3 —

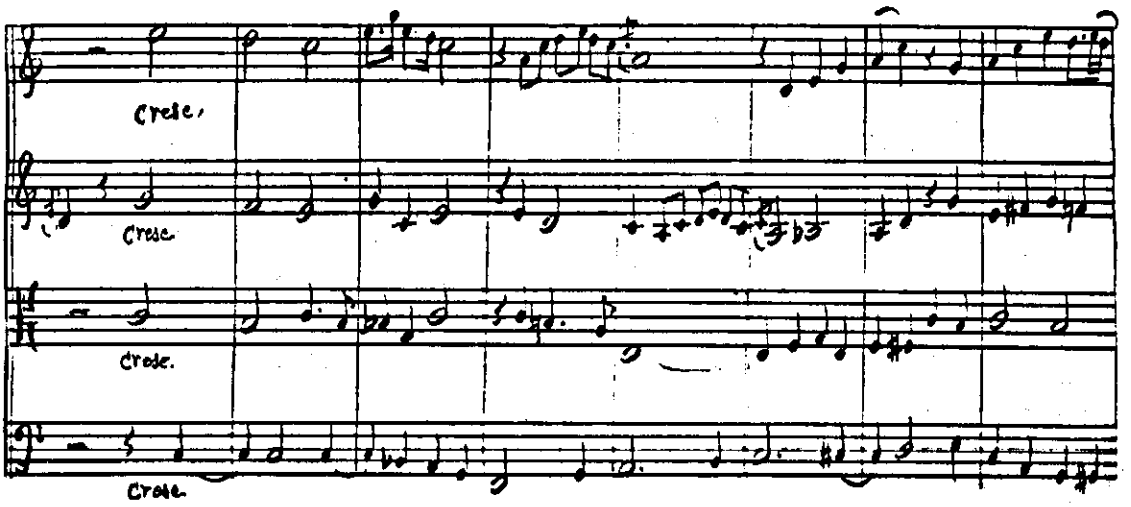

— 4 —

– 5 –

— 6 —

IV
più mosso
1.
2.
f
pizz
pizz
pizz

non legato
pizz
arco
pizz
arco
arco
pizz
arco
non legato
arco

arco non legato

T. Takapabarleng.

— 9 —

ชีวิตกับดนตรี

ศาสตราจารย์ ระพี สาคริก

ในโอกาสที่ได้มีการจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์ครบรอบ 100 ปี ของคุณตา หลวงประดิษฐไพเราะ ในวันที่ 6 สิงหาคม ศกนี้ ผม ในฐานะที่เป็นหลานคนหนึ่ง และได้เคยใช้ชีวิตระยะหนึ่ง อยู่ด้วยความร่มเย็น และยังได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนวิชาการ ในบ้านของคุณตา นับเป็นศิริมงคลแก่ชีวิต เป็นที่รำลึกและประทับใจมาจนทุกวันนี้ และยังคิดว่า ตลอดชีวิตนี้ด้วย

ในสมัยนั้น ผมยังเป็นเด็กมาก แต่บัดนี้ วัยกำลังจะย่างเข้า 60 ปีอยู่แล้ว ประสบการณ์ชีวิตนั้น เหนืออื่นใด และประสบการณ์ชีวิตแต่ละช่วงแต่ละตอนนั้น ได้มาอย่างไร เมื่ออายุมากยิ่งขึ้น และมองย้อนหลังไป ได้พบเห็นสิ่งใด และสิ่งเหล่านั้น ได้ให้อะไรแก่ชีวิตในระยะถัดมาบ้าง เราอาจหาคำตอบได้ไม่เหมือนกัน และแม้แต่ในเรื่องเดียวกัน แต่ละคนก็หาได้มองภาพที่เห็นในรูปลักษณะเดียวกันไม่ ดังนั้นในทัศนะที่ผมเขียนนี้ จึงขอได้โปรดคิดว่า เป็นเพียงภาพที่ผมมองเห็นเป็นการส่วนตัวเท่านั้น และผมไม่เคยคิดว่า ภาพที่ผมมองเห็นจะเป็นภาพที่ถูกต้องหรือเหมาะสมประการใดไม่ ความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เป็นเรื่องของส่วนรวมที่จะพิจารณา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงเป็นอัจฉริยะ และเป็นที่เทิดทูนไว้เหนือเกล้าฯ ทางด้านการศิลปทั้งหลาย ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เป็นความตอนหนึ่งว่า "ชนใดไม่มีดนตรีการ ในสันดาน เป็นคนชอบกลนัก...." ความพระราชนิพนธ์ตอนนี้ มีความทันสมัยอยู่ตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ แม้เพียงก่อนหน้าที่ผมจะเขียนบทความนี้เพียงไม่กี่วัน ก็ยังได้ยินการอ้างอิงในรายการวิทยุกระจายเสียงรายการหนึ่ง เมื่อผมได้กล่าวถึงเรื่องในทำนองนี้ ในบางโอกาส บางครั้งก็ได้พบกับใบหน้าฉงนสนเท่ห์จากผู้ฟังบางคน เขาอาจสงสัยว่า ดนตรีไปเกี่ยวข้องอะไรกับอุปนิสัยของคนหรือชีวิตของคน พิจารณาดูที่ไรก็เห็นว่าเป็นพลังงานของเสียงที่ทำให้เกิดปฏิกิริยา ซึ่งชาวบ้านอาจกล่าวว่า สูง ๆ ต่ำ ๆ มีการกำหนดจังหวะจะโคน แล้วแต่รสนิยมของแต่ละชาติแต่ละภาษา

ผมได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนจากคุณตาหลวงประดิษฐฯ ในขณะที่อยู่ในบ้านท่าน ในระยะนั้น ผมไม่ได้นึกอะไรมากไปกว่า เป็นการเรียนรู้วิชาดนตรี เรียนแล้วก็บรรเลงได้ เมื่อบรรเลงครั้งใดใครชมว่าไพเราะเพราะพริ้งดี ก็ภูมิใจ แต่ผมจะไม่ขอกล่าวว่า ถ้าหากเขาติว่า เล่นใช้ไม่ได้เลย ก็เกิดอารมณ์ที่ไม่พอใจเขา เพราะตรงนี้ เปรียบเสมือนทางสองแพร่ง ก่อนอื่นขอให้เราทำใจเป็นกลางกันเสียก่อน ใครทำใจเป็นกลางได้ จะพิจารณาเห็นทางทั้งสองแพร่ง แต่ถ้าหากใครยังมีอคติอยู่ แน่นอนจะเห็นทางเพียงทางเดียว คือ ทางที่ตนพอใจ ทางสองแพร่งนี้ คือ เมื่อถูกวิจารณ์ในทางที่เป็นเชิงติ อาจเกิดอารมณ์ไม่พอใจคนติ ทางหนึ่ง หรือ อาจเกิดความซาบซึ้งในคำติว่า เขากล้าพูดตรงไปตรงมา แล้วนำมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุง อีกทางหนึ่ง ซึ่งแต่ละคนย่อมไม่เหมือนกัน ใครรู้จักเลือกเดินทางที่สร้างสรรค์สิ่งที่ดีแก่ตนเอง ก็ย่อมได้ประโยชน์แก่ตนเองทั้งสิ้น หาใช่ได้ประโยชน์แก่คนอื่นคนใดเลยไม่

ผมได้ผ่านชีวิตการเล่นดนตรีมาตลอด และผมก็เชื่อว่า ผู้ที่เป็นนักดนตรีทั้งหลาย คงจะมีความรู้สึกคล้าย ๆ ผมในมุมหนึ่งของความรู้สึก นั่นคือ ถ้าหากผู้ฟังมีความพอใจในผลงานของเรา เราเองก็มีความพอใจในผลสะท้อนดังกล่าวนี้ด้วย ดังนั้น การที่มีผู้กล่าวว่า การเล่นดนตรีเสมือนการทุ่มเทชีวิตจิตใจลงไปอย่างเต็มตัว คงจะเป็นความจริง ถ้าหากจะเปรียบด้วยการวาดภาพ แม้ว่าจะเป็นภาพ ๆ เดียวกันก็ตาม นักวาดภาพแต่ละคน มีศิลปะของตนเอง มีการเน้นความหนักเบาของเงาไม่เหมือนกัน เมื่อภาพเขียนนั้นสำเร็จลงแล้ว ผู้ที่มีความละเอียดอ่อนและชำนาญ อาจบอกได้ว่าภาพนั้น ใครเป็นผู้เขียน ถ้าหากเขาเคยชินกับผลงานของบุคคลเหล่านั้นมาพอสมควร เมื่อพิจารณาดูแล้ว เป็นภาพเดียวกัน และเป็นภาพสวยด้วยกัน แต่เป็นคนละแบบ ดนตรีก็เช่นกัน คนแต่งเพลงก็ดี คนบรรเลงเพลงก็ดี แต่ละคนมีศิลปะ และมีแนวทางเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และถ้าหากจะพิจารณาดูในขณะที่บรรเลง ทุกคนทุ่มเทจิตใจ ความปราณีต จัดความหนักเบา จังหวะจะโคน มีการปรุงแต่งสิ่งปลีกย่อย ด้วยความมีสมาธิมั่นคงจริง ๆ ผลที่ปรากฏ อาจมีแนวทางคนละแนวทาง แต่หาใช่ในประเด็นของความดีไม่ดีไม่ ผู้ฟังก็จำเป็นต้องมีประสบการณ์ในการวิเคราะห์เช่นกัน คนเรา ต่างจิตต่างใจ สิ่งที่ปรากฏออกมาเป็นความพึงพอใจ จึงอาจถูกรสนิยมของคนหนึ่ง แต่อาจไม่ชอบด้วยรสนิยมของอีกคนหนึ่งก็ได้ ดังนั้น หากฟังดนตรีเพียงผิวเผิน จึงเป็นเรื่องของเพลงกับอารมณ์คน แต่ถ้าหากฟังแล้วใช้ประสบการณ์ชีวิต เข้าไปวิเคราะห์หาหลักการ เราอาจแลเห็นอะไร ๆ ลึกซึ้งกว่าเพียงเสียงเพลงอีกหลายประการด้วยกัน

ชีวิตคนเราแต่ละคนที่ได้ผ่านบทเรียนมาแล้ว ก่อนอื่น สิ่งที่เราต้องยอมรับก็คือ ปัญหาไม่มีใครเลยที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ไปได้ ตราบเท่าที่เราเกิดมาและยังมีชีวิตอยู่ เมื่อเกิดมา ก็พบบิดามารดาและญาติพี่น้อง ท่ามกลางสิ่งเหล่านี้ ก็มีปัญหาในชีวิตประจำวัน ต่อมาเมื่อเข้าโรงเรียนพบครูอาจารย์และเพื่อนฝูง ก็มีปัญหาเพิ่มมาอีก เมื่อออกทำงานประกอบอาชีพ ยิ่งมีขอบเขตปัญหากว้างขวางออกไปอีกมากมาย และผู้ที่สามารถฟันฝ่าปัญหาต่าง ๆ ไปด้วยดีแต่ละคน ก็มีความปราณีตในการสัมผัสกับปัญหาและการแก้ปัญหาในแนวทางไม่เหมือนกัน แต่ที่สำคัญก็คือ *ชีวิตแต่ละคนจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ ส่วนการดำเนินชีวิต ย่อมแล้วแต่ศิลปะของแต่ละคน เสมือนการบรรเลงดนตรี ในเพลงเดียวกัน เพลงย่อมเป็นหลักให้นักดนตรีผู้ชำนาญ แต่ศิลปะความชำนาญของแต่ละคนอาจมีลักษณะเป็นแบบและเอกลักษณ์*

ของผมเอง หลักชีวิตก็เช่นกัน ธรรมะหรือความจริงของชีวิตทุกชีวิต ย่อมเป็นหลักร่วมของทุกคน ส่วนศิลปะของแต่ละคนในการดำเนินชีวิต อาจมีความปราณีต เน้นหนักในบางเรื่องบางตอน มีความแผ่วเบาและผ่อนปรนในบางระยะ แต่ทุกคนจะต้องไม่หลุดออกไปนอกหลักธรรม

ผมมีความรู้สึกในระยะหลัง ๆ ของชีวิตนี้ว่า ดนตรีเสมือนเป็นหุ่นจำลองของปรัชญาชีวิต เมื่อคิดเช่นนี้แล้วการใช้ชีวิตทุกวันนี้ รู้สึกว่า พยายามให้ความสำคัญแก่ผู้ฟังทั้งหลายมากกว่าตัวเราเอง ไม่ว่าเขาทั้งหลายจะเป็นญาติสนิท ผู้ร่วมงาน คนเดินถนนทั่วไป หรือแม้แต่ไม่ว่าชาติใดภาษาใด ล้วนเป็นผู้ฟังดนตรีชีวิตที่เรากำลังบรรเลงอยู่ทั้งสิ้น และเพลงนี้จะจบลงก็ต่อเมื่อ เราจบชีวิตลงแล้ว การอยู่ทุกวันทุกเวลา จึงจำเป็นต้องมีความปราณีตในชีวิตตนเอง และเอาใจเขาใส่ใจเราอยู่เสมอ อย่าขาดสติ เมื่อใดที่ขาดสติ ก็เสมือนนักดนตรีที่ลืมตนเองว่า กำลังบรรเลงเพลงอะไรอยู่

คุณตาหลวงประดิษฐไพเราะ ท่านได้มีส่วนสำคัญในการให้ความรู้ทางการดนตรีแก่ผม แต่สิ่งที่ผมแลเห็นในระยะต่อมา ทั้งในมุมกว้างและมุมลึก ผมคิดว่า ผู้เป็นครูที่ดี จะทิ้งไว้ให้ศิษย์แลเห็นเอง ถ้าหากวิญญาณครู ทราบได้ในความแตกฉานของศิษย์ แน่นอน ความสุขของครูและความสุขของศิษย์ ย่อมจะแยกกันไม่ออก แต่มากันคนละลักษณะ ส่วนสำคัญยิ่งอีกสิ่งหนึ่งก็คือ ส่วนประสานกันเพื่อความสมบูรณ์ของวิชาการดนตรีและวิชาการอื่นใดทั้งหลายด้วยเช่นกัน

หากบทความที่ผมได้เขียนจากปัญญาของผมเองซึ่งมีจำกัด และเป็นความคิดส่วนตัวเพียงคนเดียว นี่จะบังเกิดประโยชน์แก่ใคร ผู้ใด ในทางสร้างสรรค์ในอนาคต ผมขอกราบคารวะไว้แด่คุณหลวงประดิษฐไพเราะด้วยกตเวทิตาธรรมอันสูงยิ่ง.

ดนตรีไทย มีข้อบกพร่องอะไร?

ดร. โกวิทย์ ขันธศิริ

ปัญหาเกี่ยวกับการที่จะรักษาเอกลักษณ์ศิลปดนตรีไทยให้คงอยู่ถาวรสืบไปได้นั้น จะต้องพิจารณาถึงปัญหาและความบกพร่องที่ยังมีอยู่ สิ่งใดที่ดีอยู่แล้ว และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปก็คงให้ดำรงอยู่ โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง

สิ่งที่ข้าพเจ้าสังเกตได้จากประสบการณ์ทางด้านดนตรีไทยของข้าพเจ้า และที่ข้าพเจ้าเองก็ได้เคยปรารภกับครูบาอาจารย์บางท่าน เพื่อนนักดนตรีไทย และศาสตราจารย์ทางดนตรีในยุโรปและอเมริกาหลายท่าน ก็ได้ลงความเห็นในประเด็นต่าง ๆ ที่ควรจะยอมรับและแก้ไขดังต่อไปนี้ คือ

ในด้านคุณภาพของเครื่องดนตรี ในปัจจุบันผู้สร้างเครื่องดนตรีก็พยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งได้พัฒนาขึ้นมากทีเดียว เครื่องดนตรีคุณภาพดี ๆ จะสามารถหาซื้อได้ตามร้านขายเครื่องดนตรีต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงในกรุงเทพฯ อย่างไรก็ดีผู้ที่ไม่สามารถซื้อเครื่องดนตรีในราคาแพงได้ ก็อาจซื้อ

ในราคาถูกลง ซึ่งมีคุณภาพที่ต่ำกว่า ปัญหาที่เกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทยคือ ยังมีส่วนประกอบของเครื่องดนตรีที่ไม่สะดวกกับการใช้ และเล่น ยกตัวอย่างเช่น การขึ้นเสียงระนาดและฆ้อง เรายังนิยมใช้ตะกั่วผสมขี้สูต ลนไฟ หรือตากแดดแล้วนำมาติดกับรางระนาดและฆ้อง ซึ่งผู้สร้างระนาดบางท่านกล่าวว่าไม่ควรเปลี่ยนแปลงจากวิธีนี้ เพราะจะทำให้เสียงไม่ไพเราะ ซึ่งข้าพเจ้าก็ยังมีความคิดว่า น่าจะมีวิธีทำอย่างอื่น ๆ ที่สามารถขึ้นเสียงระนาด ฆ้อง แล้วเมื่อขนย้ายไปไหน หรือไปในอากาศชื้น ๆ หรืออากาศร้อนจัดก็หลุดออกเล่นไม่ได้ สิ่งนี้ข้าพเจ้าประสบกับวงดนตรีไทย ซึ่งข้าพเจ้าตั้งขึ้นในประเทศเนเธอร์แลนด์ และในรัฐ Ohio ที่ Kent State University ทำให้ข้าพเจ้าจนปัญญา ไม่ทราบจะแก้ไขอย่างไร นอกจากนี้ เครื่องดนตรีอื่น ๆ เช่น จะเข้ ซอ ก็มีปัญหากับข้าพเจ้า เช่น นมจะเข้จะหลุดเสมอในขณะอยู่ต่างประเทศ การปรับเสียงจะเข้ให้มีความสั่นเหมาะสม ก็ยังไม่มีหลักเกณฑ์เฉพาะนอกจากจะเป็นนักจะเข้ หรือนักสร้างจะเข้ จึงจะปรับได้ สายที่ใช้โดยเฉพาะสาย 1 และสาย 2 จะขาดบ่อย ๆ จนกระทั่งข้าพเจ้าจำต้องใช้สายไนล่อนแทน ซึ่งทำให้เสียงไม่ไพเราะดังเช่นสายไหม สำหรับซออู้, ซอด้วง และซอสามสาย ก็มักจะมีปัญหาที่หน้าซอบ่อย ๆ เนื่องจากช่างบางคนขึงหน้าซอตึงเกินไป หรือหย่อนเกินไป ทำให้เสียงแปร่ง ๆ คล้ายกับเสียงฉีกผ้าดิบ ฟังแล้วไม่สบายหู และน่ารำคาญมาก ส่วนหย่องซอด้วง ซออู้ มักจะหลุดหาย เนื่องจากเมื่อเล่นเสร็จแล้ว ผู้เล่นมักจะหย่อนสาย เมื่อผู้เล่นไม่มีถุงเก็บ หย่องก็จะหลุดหายอย่างง่ายดาย ส่วนสายซอที่เป็นสายไหมมักจะขาดง่ายจนเกินไป ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าจำเป็นต้องใช้สายไหมจริง ๆ ควรจะค้นหาวิธีผสมสารเคมีบางอย่างที่ทำให้สายอยู่คงทน และเล่นได้ทนทานกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เกี่ยวกับคันชักซอ มักมีปัญหากับตัวข้าพเจ้าเสมอ คือปัจจุบันซอไม้ธรรมดาจะไม่ใช้หางม้าเนื่องจากราคาแพง ช่างทำซอมักใช้สายไนล่อนแทน ทำให้คันชักลื่นไม่กัดสาย และไม่เกิดเสียงที่ข้าพเจ้าต้องการได้ อีกประการหนึ่ง คือทางโคนคันชัก (Nut) ไม่มีเกลียวหมุนให้คันชักตึง ดังนั้นเมื่อหางม้าหย่อน จึงทำให้เกิดความลำบากในการควบคุมคันชัก ยิ่งอยู่ในต่างประเทศไม่มีช่างทำเครื่องดนตรีไทย และไม่มีกาวพิเศษสีดำที่ใช้ทำในเมืองไทย ยิ่งเกิดความยุ่งยากมากขึ้น ความจริงแล้วคันชักนั้นถือเป็นหัวใจของเครื่องดนตรีชนิดนี้ จึงควรปรับปรุงและพัฒนาต่อไป อีกประการหนึ่งเราควรคิดค้นและประดิษฐ์เครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงที่ต่ำและสูงกว่าเครื่องที่มีอยู่ปัจจุบัน และดัดแปลงลักษณะซึ่งต่างจากซอด้วง ซออู้ และซอสามสายออกไปอีกด้วย

ตามที่กล่าวมาข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งที่ข้าพเจ้าประสบปัญหา และพยายามแก้ไขด้วยตนเอง เพื่อช่วยให้นักดนตรีฝรั่งฝึกซ้อมและออกงานแสดงได้ในต่างประเทศ แต่ปัญหาในบางลักษณะ ข้าพเจ้าก็ไม่สามารถจะแก้ไขได้ด้วยตนเอง ข้าพเจ้ายังประสบปัญหาอีกหลายประการ ตัวอย่างเช่น ขลุ่ยที่ข้าพเจ้าติดตัวไปต่างประเทศ ระดับเสียงผิดเพี้ยนกันไป ซึ่งอาจโทษดินฟ้าอากาศได้บ้าง แต่ข้าพเจ้าคิดว่าปัญหาสำคัญขึ้นอยู่กับการขึ้นเสียง (tuning) ของเครื่องดนตรีไทยยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ระดับเสียงแต่ละวงก็แตกต่างกัน เรานิยมการใช้หูของผู้สร้างเครื่องดนตรีเพื่อเทียบเสียงเครื่องดนตรีไทย เมื่อข้าพเจ้านำเครื่องดนตรีหลาย ๆ ชิ้นไปยุโรป และอเมริกาก็มีปัญหาเกี่ยวกับระดับเสียงที่เพี้ยนจากกัน ต้องนำมาปรับกันใหม่ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสปรึกษากับบรมครูบางท่าน ก็ให้ความเห็นว่า การจะใช้เครื่องมือการวัดเสียงด้วยไฟฟ้า และวัดระดับเสียงให้เป็นมาตรฐาน ก็อาจจะไม่ได้รสชาด หรือสำเนียงตามที่ขึ้นด้วยหูของคนก็ได้ ข้าพเจ้าทราบว่าได้มีการวิจัยและทดสอบระดับเสียงกับเครื่องดนตรีต่าง ๆ และวงดนตรีต่าง ๆ โดยอาจารย์และนิสิต คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าน่าจะดำเนินโครงการนี้ต่อไป ในการตั้งเสียงมาตรฐานใช้กับดนตรีไทยต่อไป ในกรณีที่ฟังไม่ไพเราะหรือเป็นที่นิยมนักดนตรีและผู้สร้างเครื่องดนตรีก็คงเลิกล้มระบบเสียงมาตรฐานนี้ไปเอง แต่เราก็ควรพิสูจน์ดูก่อน

ข้าพเจ้าคิดว่าเราน่าจะยอมรับว่า คนไทยกำลังมีความเป็นอยู่อย่างสมัยใหม่ บางอย่างเรานำหน้าชาวยุโรป อเมริกา ไปเสียด้วยซ้ำ ถ้าหากเราคิดกันว่า ดนตรีไทยเราดีอยู่แล้ว มีตำราพอเพียงแล้ว เครื่องดนตรีมาตรฐานดีแล้ว เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันแล้ว ระบบการสอนดนตรีไทยดีแล้ว ดนตรีไทยมี 7 เสียงพอแล้ว เราก็ไม่จำเป็นต้องแก้ไขอะไร แต่ถ้าหากเรามิได้คิดเช่นนั้น เราคงต้องมาช่วยกัน คิดพิจารณาหาทางปรับปรุง แก้ไข สิ่งที่บกพร่อง และยกย่องของที่ดีไว้ และนำออกใช้ให้เหมาะสมกับกาละเทศะต่อไป

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอออกตัวว่า ข้าพเจ้ามิได้เป็นผู้รู้อะไรดีกว่าท่านผู้อ่าน แต่ขอยอมรับว่ามีความรักดนตรีไทยเป็นชีวิตจิตใจ อยากให้ดนตรีไทยเจริญและก้าวหน้ามากกว่านี้ รวมทั้งเป็นที่รู้จักและแพร่หลายในต่างประเทศยิ่ง ๆ ขึ้น ซึ่งจะขึ้นอยู่กับท่านผู้อ่าน ผู้สร้าง ผู้เล่น และผู้ฟังต่อไป.

259. ตราไปรษณียากรที่ระลึกครบ 100 ปี หลวงประดิษฐ์ไพเราะ

วันแรกจำหน่าย : 6 สิงหาคม 2524

ความมุ่งหมาย : เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในวาระครบรอบวันเกิด 100 ปี ของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

ชนิดราคาและ
จำนวนพิมพ์ : 1.25 บาท – 4,000,000 ดวง

ขนาด : 27 × 45 มม.

ภาพ : หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นบุตรของท่านครูสินกับนางยิ้ม เกิดเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2424 ที่จังหวัดสมุทรสงคราม ท่านศึกษาหนังสือไทย หนังสือขอมที่วัดอัมพวา และศึกษาวิชาดนตรีไทย จากสำนักท่านครูสิน (บิดา) เมื่ออายุได้ 15 ปี สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช (สมเด็จวังบูรพา) ทรงรับเข้าไปรับราชการในวังบูรพาภิรมย์ในตำแหน่งจางวางมหาดเล็กในพระองค์ และควบคุมวงปี่พาทย์ของวังบูรพาภิรมย์

พ.ศ. 2475 ได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกดุริยางค์ไทย กรมศิลปากรจนครบเกษียณอายุ เมื่อออกจากราชการแล้วท่านก็สั่งสอนศิษย์เป็นวิทยาทานอยู่กับบ้านและเสียชีวิตเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2497

เนื่องมาจากความเป็นผู้มีฝีมือและศิลปในการบรรเลงดนตรีไทยได้อย่างยอดเยี่ยมของท่าน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็น "หลวงประดิษฐ์ไพเราะ" และสมเด็จวังบูรพาโปรดประทานนามสกุลให้ว่า "ศิลปบรรเลง" เพลงทุกเพลงที่ท่านแต่งขึ้นล้วนมีทำนองไพเราะและได้รับความนิยมแพร่หลายมากจนถึงปัจจุบันนี้ เช่น เพลงลาวดำเนินทราย ลาวเสี่ยงเทียน เป็นต้น นับได้ว่าท่านเป็นผู้ที่ทำประโยชน์อย่างมหาศาลในการสร้างแนวทางของเพลงไทยให้แก่คนรุ่นหลังเป็นอย่างมาก ท่านจึงได้รับยกย่องว่าเป็นปรมาจารย์เอกในวงการดนตรีไทย

ผู้ออกแบบ : นายพิชัย นิรันต์ (กองหัตถศิลป กรมศิลปากร)

บริษัทผู้พิมพ์ : แฮริสัน แอนด์ ซันส์ ประเทศอังกฤษ

วิธีการพิมพ์และสี : ลิโธกราฟี่ – หลายสี

จำนวนดวงในแผ่น : 50 ดวง

ซองวันแรกจำหน่าย : จำหน่ายราคาซองละ 3.50 บาท

ผู้ออกแบบ : นายพิชัย นิรันต์ (กองหัตถศิลป กรมศิลปากร)

สมุดตราไปรษณียากร : จำหน่ายเล่มละ 12.50 บาท (บรรจุตราไปรษณียากรชนิดราคา 1.25 บาท จำนวน 10 ดวง)

259. Luang Praditphairo's Centenary Commemorative Postage Stamp

Date of issue : 6 August 1981

Purpose : To commemorate the centenary of Luang Praditphairo (Sorn Silapabanleng).

Denomination and quantity : 1.25 Baht - 4,000,000 pieces

Size : 27 × 45 mm.

Design : Luang Praditphairo (Sorn Silapabanleng), the son of Kru Sin and Mrs. Yim, was born at Samut Songkar m Province on 6th August 1881. He studied Thai and Khom languages at Wat Umpawa and Thai classical music from his father at Kru Sin School. When he was fifteen years of age, Somdet Chaopha Kromphya Phanupanwong-woradech (Somdet Wang Burapa) elevated him to Chang Wang (The Prince's personal page) who had his duty to supervise the gamelan band (Pi Pat musical band) of the Palace.

In 1932 he had moved to be chief of the Thai classical music section of the Fine Arts Department. After his retirement, he began to teach at home the charitable basis till dying on 8th March 1954.

King Vajiravudh who acknowledged his ability in Thai classical music conferred him the title of "LUANG PRADITPHAIRO" and Somdet Wang Burapa had given the title "SILAPABANLENG" as his surname. Every song composed by him is very melodious and has became popular up to now, such as Lao Damnoensai and Lao Siangtien for example. It can be said that he was a trend setter for Thai classical music and is landed as one of the music principals.

Designer : Mr. Pichai Nirunt (the Fine Arts Department)

Printer : Harrison & Sons Ltd., England.

Printing process- : Lithography

Colour : Multi - colour

Sheet composition : 50 Stamps per sheet

First Day Cover : Salable at 3.50 Baht each

Designer : Mr. Pichai Nirunt (the Fine Arts Department)

Stamp booklet : Salable at 12.50 Baht each

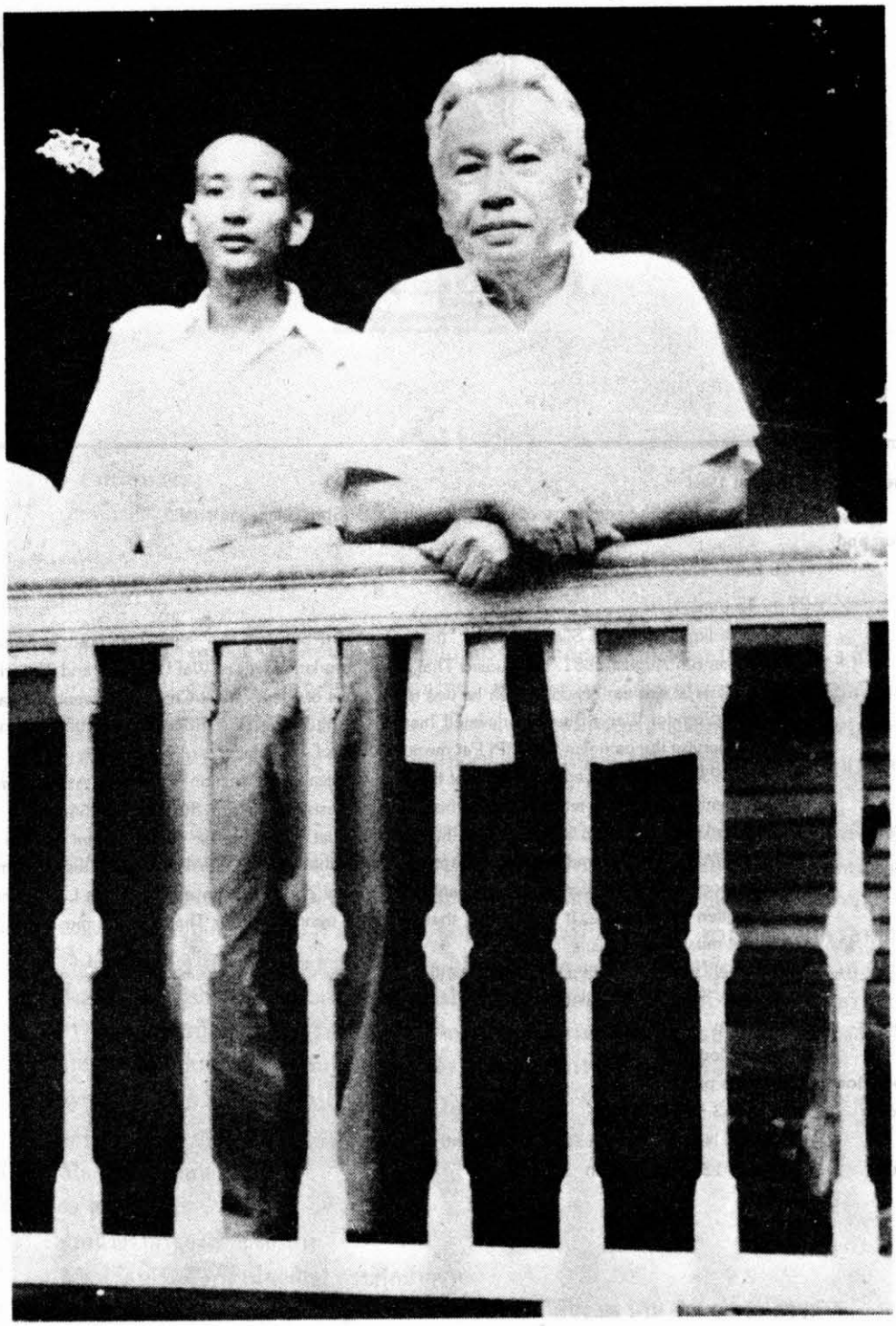

ดนตรีไทย ในราชสำนักเขมร

อนุสรณ์หลวงประดิษฐไพเราะ ตามเสด็จไปเขมร พ.ศ. 2473

เมื่อปี พ.ศ. 2473 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เสด็จประพาสอินโดจีน (คือประเทศเวียดนามและเขมรในปัจจุบัน) ประมุขของประเทศนั้น ๆ ได้แสดงความสนพระทัยดนตรีไทยเป็นอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นว่า ควรจะได้นำนักดนตรีไทยในราชสำนักร่วมขบวนเสด็จด้วย พระองค์จึงมีพระราชโทรเลขแจ้งมายังราชสำนักให้ส่งนักดนตรีฝีมือเอกจำนวนหนึ่งตามไปสมทบกับขบวนเสด็จด้วย ในขณะนั้นหลวงประดิษฐไพเราะรับราชการสนองพระเดชพระคุณเป็นผู้ควบคุมวงมโหรีหลวงอยู่ในวังหลวง และมีฝีมือเป็นที่พอพระราชหฤทัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จนโปรดให้เป็นครูผู้ถวายการสอนดนตรี และการประพันธ์เพลงไทยแก่พระองค์ท่าน และสมเด็จพระราชินีด้วย จึงได้รับเลือกให้เป็นผู้ตามเสด็จในครั้งนี้

ในการเตรียมตัวเพื่อตามเสด็จ หลวงประดิษฐไพเราะ บิดาของข้าพเจ้า สั่งให้ข้าพเจ้าร่วมเดินทางไปด้วยในฐานะผู้ติดตามและล่ามส่วนตัว เนื่องด้วยข้าพเจ้าเป็นบุตรชายคนโต และพอจะมีความรู้ภาษาอังกฤษอยู่บ้าง ขณะนั้นข้าพเจ้าอายุได้ 18 ปี และไม่เคยไปต่างประเทศมาก่อนเลย จึงค่อนข้างวิตกอยู่มาก แต่โดยเหตุที่ท่านบิดาไม่เห็นผู้อื่นที่จะวางใจได้เท่ากับข้าพเจ้าซึ่งเป็นบุตร ข้าพเจ้าจึงยินยอมตามความประสงค์ของท่าน

เราออกเดินทางเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2473 โดยเจ้าหน้าที่กระทรวงต่างประเทศติดตามไปส่งจนถึงสถานีรถไฟ เพื่อเดินทางไปอรัญประเทศ เราเดินทางถึงอรัญประเทศในบ่ายวันเดียวกัน จากที่นั่นเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยได้จัดรถนำพวกเราเดินทางต่อไปยังกรุงพนมเปญ ซึ่งอยู่ห่างออกไปอีกเกือบ 300 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางตลอดคืน กว่าจะถึงพนมเปญก็เป็นเวลาเช้า

ตรู่วันรุ่งขึ้น พวกเราเข้าพักที่โรงแรม Palais Royale ซึ่งเป็นโรงแรมหรูหราที่สุดในพนมเปญ รุ่งขึ้นอีกวัน พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มีพระราชกระแสถึงบิดาของข้าพเจ้าให้ตามไปสมทบกับขบวนเสด็จฯ ที่นครวัดให้ทันในเวลาเย็นวันพรุ่งนี้ เพราะมีพระราชประสงค์ให้แสดงฝีมืออวดขุนนางชาวเขมร และฝรั่งเศสชม ในงานเลี้ยงซึ่งทางการเขมรจะจัดถวาย เจ้าหน้าที่เขมรจัดชาวฝรั่งเศสมาให้ความดูแลและขับรถพาเราไปยังนครวัด เราเดินทางมาถึงที่หมายก่อนเวลางานเพียงหนึ่งชั่วโมงเท่านั้น

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จมาถึงบริเวณงาน ได้ทรงมีพระราชดำรัสสั่งให้บิดาของข้าพเจ้าแสดงฝีมือการเดี่ยวระนาดเอกให้แขกที่มาในงานฟัง ทั้งทรงกำชับให้แสดงอย่างสุดฝีมือ ให้สมกับที่ได้เผยแพร่ชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักในหมู่บุคคลสำคัญเหล่านี้ ในคืนนั้นท่านบิดาได้แสดงฝีมือการเดี่ยวระนาดเอกหลายเพลงด้วยกัน ท่ามกลางผู้ชมซึ่งให้ความสนใจอย่างมาก และสร้างความประทับใจต่อผู้ฟังทั้งหลายอย่างยิ่ง ส่วนตัวข้าพเจ้าได้แต่แอบมองอยู่ด้านหลัง ด้วยรู้สึกว่าตนเองด้อยความสำคัญเกินกว่าจะเข้าไปอยู่ในหมู่บุคคลสำคัญเหล่านั้น เช้าวันรุ่งขึ้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้เสด็จประพาสโบราณสถาน นครวัด โดยมีบิดาข้าพเจ้าร่วมขบวนเสด็จด้วย ส่วนตัวข้าพเจ้า เพียงแต่เที่ยวชมอยู่บริเวณนอกวิหารใหญ่เท่านั้น มิได้ร่วมอยู่ในขบวนเสด็จด้วย แต่ได้ตั้งปณิธานไว้ว่าสักวันหนึ่งจะหาโอกาสมาชมโบราณสถานแห่งนี้ให้สมใจอีกสักครั้ง

ราวเที่ยง ขบวนเสด็จจึงเดินทางต่อไปยังนครหลวงพนมเปญ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงแวะเสวยพระกายาหารเที่ยง ณ โรงแรมแห่งหนึ่ง ส่วนบิดากับข้าพเจ้าเลี่ยงมารับประทานกันที่ร้านอาหารจีนแถวนั้น ขณะที่เรากำลังรับประทานกันอยู่ ก็มีพระราชวงศ์พระองค์หนึ่งมาร่วมเสวยด้วย โดยตรัสว่า ท่านเบื่ออาหารฝรั่งเศส

เมื่อขบวนเสด็จมาถึงพนมเปญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับในพระบรมมหาราชวัง ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของพระเจ้ามณีวงศ์ ส่วนบิดากับข้าพเจ้ากลับไปพักที่โรงแรมเดิม เย็นวันรุ่งขึ้นพระเจ้าศรีสวัสดิ์ มณีวงศ์ กษัตริย์เขมร ได้จัดงานเลี้ยงรับรองถวาย ในงานนี้พวกเราได้มีโอกาสชมนาฏศิลป์เขมรและฟังดนตรีเขมร ซึ่งมีส่วนละม้ายคล้ายคลึงกับนาฏศิลป์และดนตรีไทยอย่างมากด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่าราชสำนักเขมรก็มีวงปี่พาทย์หลวงเช่นเดียวกันกับราชสำนักไทย

ในช่วงเวลาสั้น ๆ ที่เสด็จประทับอยู่ ณ ประเทศเขมร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชกระแสให้บิดาของข้าพเจ้าแสดงการเดี่ยวระนาดเอกถวายสมเด็จพระเจ้ามณีวงศ์เป็นการส่วนพระองค์ด้วย เพื่อเป็นการตอบแทนพระราชไมตรี สมเด็จพระเจ้ามณีวงศ์ทรงพอพระราชหฤทัยในฝีมือระนาดเอกของท่านบิดาข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่ง จึงได้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานตัวบิดาข้าพเจ้าไว้สอนนักดนตรีในราชสำนักเขมร พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงมีพระราชดำรัสตอบว่า "ถ้าพระองค์ต้องพระประสงค์ที่จะได้ตัวหลวงประดิษฐไพเราะไว้ที่นี่เพื่อสอนดนตรี ก็มีความยินดีที่จะให้ยืม

ตัวไว้สักหนึ่งเดือน" ด้วยเหตุนี้ เมื่อถึงวาระที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เสด็จนิวัติประเทศไทย บิดาของข้าพเจ้าจึงต้องพำนักอยู่ ณ ประเทศเขมรต่อไปอีก โดยมิได้ตามเสด็จกลับด้วย เรื่องนี้นำความเศร้าใจมาสู่บิดาข้าพเจ้าเป็นอย่างมากที่ต้องอยู่ห่างไกลพระยุคลบาท แม้จะเป็นระยะเวลาเพียงเดือนเดียวก็ตาม เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสังเกตเห็นความทุกข์ของบิดาข้าพเจ้าในเรื่องนี้ ก็ทรงพระสรวลและตรัสว่า "จงทำหน้าที่ให้ดีที่สุด แล้วรีบกลับมาเร็วๆ"

การที่พวกเราพักอยู่ที่โรงแรม Palais Royales ซึ่งเป็นโรงแรมที่หรูหราและแพงมากนั้นบิดาข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการสิ้นเปลืองพระราชทรัพย์เกินกว่าเหตุ จึงกราบบังคมทูลพระเจ้ามณีวงศ์ขอย้ายไปพักกับฝ่ายดุริยางค์ในวังหลวงแทน ซึ่งพระเจ้ามณีวงศ์ก็โปรดเกล้าฯ ให้เราย้ายมาพักอยู่ที่โรงแรมเล็ก ๆ ใกล้พระบรมมหาราชวังแทน ซึ่งเราก็ได้พักอยู่ที่โรงแรมแห่งนี้จนกระทั่งถึงกำหนดเดินทางกลับประเทศไทย

กิจวัตรประจำวันของบิดาข้าพเจ้าก็คือการฝึกซ้อมนักดนตรีหลวง และพวกครูดนตรีทุกวันตั้งแต่เช้าจนบ่าย บางวันพระเจ้ามณีวงศ์ก็มีรับสั่งให้เข้าเฝ้าเพื่อพบปะสนทนากัน บางครั้งก็ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลี้ยงอาหารกลางวัน หรือบางวันนายกรัฐมนตรีก็เป็นเจ้าภาพเลี้ยงอาหารกลางหรืออาหารค่ำ โดยมีบุคคลสำคัญหรือพระราชวงศ์เขมรร่วมอยู่ด้วย ในโอกาสเหล่านี้บิดาข้าพเจ้ามักได้รับคำขอร้องให้แสดงฝีมือการเดี่ยวระนาดเอกหรือเครื่องดนตรีอื่น อาทิ ปี่ใน ซอด้วง บ้าง

เมื่อครบกำหนดเวลาหนึ่งเดือน บิดาของข้าพเจ้าก็ได้ฝึกหัดนักดนตรีเขมรไว้มากมาย พร้อม ๆ กันนั้นท่านก็ศึกษาแนวการแต่งเพลงของเขมร และจดจำเพลงเขมรไว้หลายเพลง ข้าพเจ้ารับหน้าที่ในการบันทึกโน้ตเพลงเหล่านี้ ซึ่งภายหลังท่านได้นำเพลงเขมรบางเพลงมาประดิษฐ์ใหม่ ในจำนวนนี้เพลง "นกเขาขะแมร์" เป็นเพลงหนึ่งที่มีความไพเราะและได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

ในวาระที่บิดาข้าพเจ้าจะเดินทางกลับ ประเทศไทย พระเจ้ามณีวงศ์ทรงแสดงความอาลัยเป็นอย่างยิ่ง ด้วยทรงชื่นชมในฝีมือและผลงานของท่านมาก โปรดพระราชทานของขวัญ อาทิ ผ้าไหมเขมร แก่ท่านบิดาและข้าพเจ้าด้วย ครั้นเมื่อถึงเวลากราบถวายบังคมลา พระองค์ตรัสกับบิดาข้าพเจ้า เป็นภาษาไทยอย่างกระท่อนกระแท่นว่า ขอให้ท่านบิดาข้าพเจ้าได้โปรดนำความจงรักภักดีและความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ท่านมีต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ขึ้นกราบถวายบังคมทูลแทนพระองค์ท่านด้วย ซึ่งเมื่อท่านบิดาข้าพเจ้า เดินทางกลับถึงประเทศไทย ก็ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบทุกประการ

มธุรส วิสุทธกุล
เก็บความจาก

THAI MUSIC AT THE COURT OF CAMBODIA
A PERSONAL SOUVENIR OF
LUANG PRADIT PHAIROH'S VISIT IN 1930
BY PRASIDH SILAPABANLENG

JOURNAL OF THE SIAM SOCIETY
JANUARY 1970 VOLUME LVIII PART I
PAGE 121-124

พระเดช พระคุณ ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ

บุญยงค์ เกตุคง

ข้าพเจ้าเคยได้ยินกิตติศัพท์ ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ตั้งแต่ข้าพเจ้าอายุได้ 15–16 ปี อยากจะเข้าไปฝากตัวเป็นศิษย์แต่ก็เผอิญให้พลาดโอกาสไปเสียหลายครั้ง จนกระทั่งหลังจากอุปสมบทแล้ว อายุได้ราว 22–23 ปี จึงมีโอกาสเข้าเป็นคนระนาดประจำวงของท่านที่วัดไตรมิตร ผู้คุมวงปี่พาทย์มอญประจำวัด ซึ่งข้าพเจ้าเรียกว่า น้าหละ (สละ โอพาร์ลึก) ได้ทราบความประสงค์จึงได้ไปเรียนท่านว่า คนระนาดประจำวง คือ ข้าพเจ้าอยากจะขอฝากตัวเป็นศิษย์ ท่านก็กรุณารับและเรียกให้ไปต่อเพลงที่บ้านบาตร (บ้านเลขที่ 135 ถนนบริพัตร) เพลงที่ท่านต่อให้เพลงแรกคือ ต่อยรูป เพลงต่อไป คือ ขิมใหญ่

ต่อมามีงานใหญ่ ที่บ้านท่านเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ ท่านครู ฯ ได้ถูกเชิญให้ไปตีระนาดเอกเพลงเชิดนอก นอกจากนั้นก็มี หลวงชาญเชิงระนาด ตีเพลงกราวใน เถา, ครูเผือด นักระนาด ตีเพลงอาเฮีย, ครูชื้น ดุริยประณีต ตีเพลงสุดสงวน, ส่วนข้าพเจ้า ท่านครูฯ ได้ให้ตีเพลงขิมใหญ่ และศิษย์ของท่านอีกคนหนึ่งชื่อ สำรวย แก้วสว่าง ตีเพลงดอกไม้ไทร ซึ่งเป็นทางเดี่ยวที่ท่านต่อให้ วันนั้น มีเจ้านายเสด็จหลายพระองค์และแขกผู้ใหญ่อีกมากมาย เมื่อบรรเลงเสร็จ นักดนตรีได้รับประทานรางวัลจากพระหัตถ์ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพยอาภา เป็นเงินถุง ๆ ละชั่ง (80 บาท) ข้าพเจ้าคิดว่าการที่ท่านครูหลวงประดิษฐฯ ได้ให้ข้าพเจ้าเดี่ยวเพลง ขิมใหญ่ ในวันนั้นเป็นการรับรองว่าท่านได้รับข้าพเจ้าไว้เป็นศิษย์แล้ว

ทุกปีที่มีการไหว้ครูที่บ้านของท่าน ที่บ้านบาตร ในต้นเดือนสิงหาคม จะเป็นที่ชุมนุมของนักดนตรีผู้มีฝีมือเอก ๆ หลายรุ่นหลายวัยมาร่วมแสดงฝีมือ "บูชาครู" กันมากมาย อาทิ เช่น หลวงชาญเชิงระนาด, ครูพุ่ม โตสง่า, ครูลาภ (คนระนาดเอก ลิเก วิกเมรุปูน), ครูพักตร์ (คนระนาดเอก ลิเก คณะครูเจือ), ครูพิมพ์ นักระนาด, ครูเผือด นักระนาด, ครูโองการ (ทองต่อ) กลิ่นชื่น, ครูชื้น ดุริยประณีต, ที่อายุรุ่นราวคราวเดียวกับข้าพเจ้าก็มี คุณประสิทธิ์ ถาวร, คุณสมภพ ขำประเสริฐ, คุณช่อ อากาศโปร่ง, ที่มาจากต่างจังหวัดก็มี คุณแสวง คล้ายทิม, คุณทวี พิณพาทย์เพราะ, คุณวิเชียร สาระเดช, ที่รุ่นอายุน้อยลงมาอีกหน่อยก็มี คุณสิริ นักดนตรี, คุณอุทัย แก้วละเอียด, ร.ท.เสนาะ หลวงสุนทร, พ.ต.ต.ปน ว่านม่วง, คุณฉลาก โพธิ์สามต้น, คุณสุพจน์ โตสง่า, คุณสุรพงษ์ พิจิตรคุรุการ ซึ่งแม้ว่าจะยังเล็กอยู่ก็มาร่วมพิธีไหว้ครูไม่เคยขาด พร้อมกับคุณแม่ คือ คุณครูจันทนา พิจิตรคุรุการ เพลงที่บรรเลงก็เป็นเพลงชั้นยอดทั้งนั้น เช่นเพลงทะยอยนอก, เชิดจีน และเพลงสำคัญ ๆ อีกหลายเพลง เริ่มบรรเลงกัน

ตั้งแต่ย่ำค่ำไปจนถึงย่ำรุ่ง ยิ่งดึกก็ยิ่งมีคนมาฟังมาก ท่านครูฯ ท่านก็นั่งฟัง นั่งยิ้ม ด้วยความสุข ท่ามกลางลูกศิษย์ลูกหาที่ไปชุมนุมกันในงานไหว้ครูที่บ้านของท่านอย่างคับคั่ง นับว่าเป็นบรรยากาศที่นักดนตรีไทยทั้งหลายจดจำกันได้ไม่รู้ลืม

ครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้ายังจำได้ ท่านครูฯ นำวงปี่พาทย์ไปบรรเลงที่ บางช้าง สมุทรสงคราม ท่านจะให้ข้าพเจ้าเดี่ยวเพลงนกขมิ้น ซึ่งข้าพเจ้ายังไม่ได้ ท่านก็ต่อให้ตั้งแต่ 3 ชั้นไปจนชั้นเดียว ข้าพเจ้าซ้อมตั้งแต่สายไปจนบ่ายก็ยังไม่แม่นดี พอบ่าย 2 โมงเรือออก ต้องนั่งเรือแจวไปบ้านงานถึงบางช้าง แดดร้อนเปรี้ยง ระยะทางไม่ใช่ใกล้ ๆ แต่ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะก็นั่งเรือไปพร้อมกับพวกปี่พาทย์ มีคนกางร่มให้ท่าน เมื่อไปถึงบ้านงาน พอมืด ท่านก็ให้เริ่มโหมโรงตามประเพณี คือ แขกมอญทางหลัก, พม่าห้าท่อน ทาง 6 ชั้น, แล้วก็ไปบุหลัน พอถึงเดี่ยวนกขมิ้น ท่านให้ระนาดเอกตีจาก 3 ชั้นลงมาชั้นเดียว และให้ ฆ้อง ซึ่งบุตรชายของท่าน ชื่อ คุณสนั่น ศิลปบรรเลง ตีจาก ชั้นเดียวไป 3 ชั้น นับว่าเป็นการบรรเลงในแบบที่แปลกออกไปจากที่เคยทำกันมา

เพลงเดี่ยวที่ ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะได้เมตตาต่อให้ข้าพเจ้า คือ ต่อยรูป, ขิมใหญ่, นกขมิ้น, แขกมอญ, สารถี, พญาโศก, และยังมีเพลงเกร็ดต่าง ๆ ที่ท่านเห็นว่าข้าพเจ้าสนใจ เช่น เพลงกระแต 2 ชั้น ซึ่งข้าพเจ้าตีบ่อย ๆ เวลาทำปี่พาทย์ที่วัดไตรมิตร ท่านก็คิดทางกระแตชั้นเดียวมาต่อให้ด้วยน้ำใจกรุณาของท่าน มีอีกหลายเพลงที่ท่านได้คิดแต่ง และต่อให้ข้าพเจ้าที่วัดไตรมิตร เช่น เพลงครวญหา เถา ฯลฯ.

ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ ได้แต่งเพลงกราวในทางฝันไว้เพลงหนึ่ง ซึ่งท่านเล่าว่า ท่านได้ทางนี้มาจากความฝัน ข้าพเจ้ามีบุญได้ฟังท่านตีเพลงกราวในทางฝันนี้เพียงครั้งเดียว พอขึ้นเพลงท่านตีช้า ด้วยข้อยังไม่ร้อน แต่พอตีไป ๆ ยิ่งไหวขึ้นทุกที ๆ ทั้ง ๆ ที่ท่านมีอายุมากแล้ว แต่ความไหวนั้นแม้คนหนุ่ม ๆ ที่มีกำลังดีก็ยังสู้ท่านไม่ได้ เสียดายที่สมัยนั้นไม่มีการอัดเทปสะดวกเหมือนในสมัยนี้ ภาพที่ท่านนั่งตีระนาดเพลงกราวในทางฝัน ยังติดตาติดใจข้าพเจ้าอยู่จนทุกวันนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกเสียดายที่ไม่มีบุญพอที่จะได้ต่อเพลงนี้ไว้ เพราะวิถีชีวิตของข้าพเจ้าได้เหินห่างไปจากวงการดนตรีไทยระยะหนึ่ง จนกระทั่งท่านครูฯ ป่วยมากครั้งสุดท้าย ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมท่าน ด้วยวิสัยของครูบาอาจารย์ที่มีเมตตาต่อศิษย์อย่างหาขอบเขตมิได้ ท่านกลับถามข้าพเจ้าว่า *"เธอ...จะมาเอากราวในหรือ... ตัวฉันเองอาการไม่ไหวแล้ว"* ต่อมาหลังจากนั้นไม่นาน ท่านก็สิ้น

ถึงแม้เวลาจะผ่านมากว่า 30 ปีแล้ว แต่ข้าพเจ้าก็ยังไม่เคยลืมพระเดชพระคุณของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เช่นเดียวกับ ศิษย์นับร้อยนับพันคน และผู้ที่รักการดนตรีไทยทุกคนไม่อาจลืมเลือน บรมครูทางดนตรีไทยผู้ยิ่งใหญ่ท่านนี้ได้

ด้วยความระลึกถึงพระคุณของท่าน วงดนตรีไทยของกรุงเทพมหานครฯ จึงได้ทำพิธีไหว้ครูในต้นเดือนสิงหาคม ทุกปี สืบเนื่องมาจนบัดนี้

หมายกำหนดงานฉลองรอบร้อยปีเกิด
ของ
หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
5-9 สิงหาคม 2524

กำหนดงานบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทาน
ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

5 สิงหาคม 2524

17:30 น. – สมเด็จพระญาณสังวร และพระราชาคณะวัดบวรนิเวศวิหาร รวม 9 รูป ลงประกอบพิธีทักษิณานุปทาน ณ พระอุโบสถ

– พระสงฆ์ทั้งนั้น เจริญพระพุทธมนต์เย็น

6 สิงหาคม 2524

7:00 น. – ถวายภัตตาหารเช้าแด่พระสงฆ์ทั้ง 9 รูป ซึ่งเจริญพระพุทธมนต์เมื่อวันวาน

7:30 น. – ถวายบังสุกุลแด่พระสงฆ์ 100 รูป

พิธีบูชาครูดนตรีไทยและมหกรรมดนตรีศรีศตวรรษ
ณ โรงละคอนแห่งชาติ

6 สิงหาคม 2524

9:00 น. – พิธีบูชาครูดนตรีไทย

13:00 น. – การบรรเลงและการแสดงบูชาพระคุณครู

7 สิงหาคม 2524

10:00 น. – รายการ ดร.อุทิศ แนะดนตรีไทย

14:00 น. – การบรรเลงปี่พาทย์ชวา และปี่พาทย์ไม้แข็งสี่เหล่าทัพ

19:00 น. – การบรรเลงปี่พาทย์ประลองฝีมือ ของ คณะศิษย์หลวงประดิษฐไพเราะ

8 สิงหาคม 2524

10:00 น. – การบรรเลงมหาดุริยางค์ไทย รอบที่ 1

14:00 น. – การบรรเลงมหาดุริยางค์ไทย รอบที่ 2

9 สิงหาคม 2524

10:00 น. – การบรรเลงมหาดุริยางค์ไทย รอบที่ 3

14:00 น. – การบรรเลงมหาดุริยางค์ไทย รอบที่ 4

มหกรรมบูชา ณ ห้องประชุมหอสมุดแห่งชาติ

11 สิงหาคม 2524 เวลา 14:00 น.

การอภิปรายเรื่อง "ดนตรีไทยจะไปทางไหนดี?"

ผู้ร่วมอภิปราย คือ นายพิชัย วาสนาส่ง

ดร.โกวิทย์ ขันธศิริ

นายสุรชัย เครือประดับ

ผู้นำอภิปราย คือ ศาสตราจารย์คุณหญิงเต็มสิริ บุณยสิงห์

15 สิงหาคม 2524 เวลา 14:00 น.

การบรรเลงปี่พาทย์เครื่องใหญ่คณะศิษย์หลวงประดิษฐไพเราะ

การบรรเลง มหาดุริยางค์ไทย

สุรชัย เครือประดับ จัดทำคำบรรยาย

ผู้อำนวยเพลง : ประสิทธิ์ ถาวร

พิธีกร : สุรชัย เครือประดับ

: ศรีอาภา บางนารถ

การจัดประสมวงมหาดุริยางค์ เป็นการจัดประสมวงดนตรีขนาดใหญ่โดยรวมเครื่องดนตรีทั้งประเภทดีด สี ตี เป่าและเครื่องกำกับจังหวะ อย่างละนับเป็นสิบ ๆ เครื่องมือเข้าประสมวงกันเป็นวงดนตรีไทยเรือนร้อย รวมวงบรรเลงเป็นครั้งแรก ณ โรงละคอนแห่งชาติเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องในพระราชพิธีสถาปนาเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2515 จากนั้นจึงได้รวมวงบรรเลงอีก 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2519 ในงานมหกรรมดนตรีและนาฏศิลปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และครั้งล่าสุดในงานอุทยานสโมสร ซึ่งคณะรัฐบาลจัดถวายเพื่อเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในมหามงคลสมัยที่ได้ทรงดำรงพระราชอิสริยศักดิ์ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2520

อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร ศิษย์เอกคนหนึ่งของคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งเป็นทั้งผู้คิดจัดประสมวงมหาดุริยางค์ไทยตลอดจนอำนวยเพลง, ควบคุมการฝึกซ้อม และจัดแนวการบรรเลงมาตั้งแต่ต้น ให้คำอธิบายว่า *"การบรรเลงแบบวงมหาดุริยางค์ไทยเคยมีมาแล้วที่บ้านของคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะโดยคุณครูได้ให้ศิษย์จำนวนมาก ซึ่งมาร่วมไหว้ครูประจำปีบรรเลงปี่พาทย์พร้อม ๆ กันหลาย ๆ วง ไม่ใช่บรรเลงเป็นแต่ละวงเหมือนการประชันฝีมือ แต่เป็นการบรรเลงรวมฝีมือของศิษย์สำนักเดียวกัน ทั้งคุณครูยังให้ข้อคิดว่าวงดนตรีไทยควรจะจัดประสมวงให้เป็นวงขนาดใหญ่มีระนาดนับเป็นสิบ ๆ ราง และเมื่อรวมทั้งวงแล้วนับเป็นร้อย ๆ เครื่องมือได้"*

จากจินตนาการและการลองประสมวงมหาดุริยางค์ไทยของคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) แต่ครั้งนั้น ได้กลายเป็นความจริงโดยความอุตสาหะของอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร ซึ่งเป็นแกนกลาง รวมทั้งครูบาอาจารย์ทางดุริยางคศิลป์ไทยของวิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร อีกหลายต่อหลายท่านร่วมสนับสนุน การบรรเลงมหาดุริยางค์ไทยโดยฝีมือของนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลปตั้งแต่ชั้นต้นจนถึงชั้นสูง ใช้เครื่องบรรเลงกว่า 200 เครื่องมือ จึงกลายจากความฝันเป็นความจริงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515

การนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เคยมีพระราชกระแสไว้แต่ครั้งการบรรเลงมหาดุริยางค์ไทยครั้งแรกว่า

"ที่ได้ไปฟังก็เกิดความรู้สึกปีติยินดีอย่างยิ่ง เพราะเห็นถึงว่าดนตรีไทยนี้บรรเลงด้วยวงใหญ่ทำให้เกิดพลัง ทำให้เกิดความรู้สึกที่มหัศจรรย์ที่เดียวเมื่อได้แสดงเช่นนั้น เลยทำให้คิดว่าดนตรีไทยนี้จะทำให้ใหญ่โตก็ทำได้ ในการนี้เป็นที่น่าชื่นชมและต้องชมเชยว่าทำด้วยความเพียรอย่างยิ่ง เพราะว่าจะต้องฝึกอย่างมากที่จะให้วงใหญ่อย่างนี้บรรเลงด้วยความไพเราะได้อย่างดี หมายถึงจะต้องฝึกมากและต้องรักษาวินัยให้จงดี ทั้งนี้ก็แสดงให้เห็นว่าทุกคนได้มีความตั้งใจที่จะรักษาวัฒนธรรมของบ้านเมือง คือดนตรีของเราดนตรีไทยเพื่อให้เป็นสัญญลักษณ์ว่าเรามีของดีในทางศิลปะ ก็นับว่าเป็นสิ่งที่น่าชื่นชม ในทางเป็นชาติไทยก็เป็นความหวัง เพราะว่าถ้าเรารักษาวัฒนธรรมด้วยความเข้มแข็งเช่นนี้ หมายความว่าเรากำลังรักษาความเป็นปึกแผ่นของชาติ วิญญาณของชาติไทยอยู่ มีหวังว่าเราจะอยู่ยงได้"

การบรรเลงมหาดุริยางค์ไทยเนื่องในวาระฉลองรอบร้อยปีเกิดของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้ขยายวงกว้างออกไปอีก เพราะนอกจากจะเป็นการประสมวงด้วยเครื่องดนตรีไทยมากกว่า 500 เครื่องมือแล้ว ผู้บรรเลงและขับร้องยังประกอบด้วย นักเรียน นิสิตและนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ โดยมีนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร เป็นแกนหลัก **ทั้งนี้อาจารย์ผู้ควบคุมฝึกซ้อม, ผู้บรรเลงและผู้ขับร้องทุกคน ล้วนตั้งใจอุทิศถวายเป็นมหกรรมบูชา แด่คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ศิลปินเอกของชาติ ที่มีความคิดกว้างไกลเกี่ยวกับการพัฒนาวงดนตรีไทยให้ทันสมัยและมีชีวิตชีวาสนองตอบวิถีชีวิตและช่างสมัยอยู่เสมอ**

เพลงศรทอง

เพลงศรทองเป็นเพลงที่คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) แต่งขึ้นใหม่ทั้งเพลงเมื่อปี พ.ศ. 2490 เพื่อใช้เพลงดังกล่าวเป็นสัญญลักษณ์แห่งคณะดนตรีศรทอง ในความควบคุมของท่าน ทำนองเพลงที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่นี้เป็นเพียงทำนองเพลงสั้น ๆ แยกไปจากเพลงโหมโรงอื่น ๆ ซึ่งยังคงนิยมบรรเลงเป็นท่อนยาว ๆ กันอยู่ในขณะนั้น

โหมโรงเพลงปฐมดุสิต ออกเดี่ยวเชิดในและสะบัดสะบิ้ง

โหมโรงเพลงปฐมดุสิตตามความประสงค์เดิมนั้นคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) แต่งขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 2452 เพื่อใช้บรรเลงเป็นเพลงโหมโรงสำหรับวงอังกะลุงโดยเฉพาะ เพราะนับแต่ได้ปรับปรุงอังกะลุงของอินโดนีเซียเพื่อใช้บรรเลงเพลงไทยแล้ว วงอังกะลุงก็บรรเลงวนเวียนกันอยู่เพียงไม่กี่เพลง เช่น เพลงบูเซ็นซ็อค เพลงกะหรัดรายาและเพลงยะโฮร์เป็นอาทิ ท่านจึงปรุงโหมโรงเพลงปฐมดุสิตขึ้นใหม่ไว้สำหรับบรรเลงแปลกเปลี่ยนไปอีกเพลงหนึ่ง

อย่างไรก็ตามในยุคทองแห่งดุริยางคศิลปไทย ท่านยังนิยมบรรเลงเพลงอื่น ๆ ต่อท้ายเพลงโหมโรงต้นบทกันเป็นประจำดังเช่น การบรรเลงโหมโรงเพลงปฐมดุสิตออกเดี่ยวเชิดในและสะบัดสะบิ้ง ในการบรรเลงครั้งนี้

เพลงเชิดใน เป็นเพลงหน้าพาทย์ของเก่า ทำนองสองชั้นและชั้นเดียวใช้บรรเลงในการแสดงโขน ละครมาแต่โบราณ ส่วนทำนองสามชั้น พระประดิษฐไพเราะ (ครูมี แขก) เป็นผู้ปรุงทางขึ้นไว้สำหรับใช้เดี่ยวปี่ใน แต่เมื่อเป็นที่นิยม สังคีตาจารย์ในยุคต่อมา ได้ถือเป็นเพลงเดี่ยวอวดฝีมือและอวดท่วงทีลีลากันเกือบจะทุกเครื่องมือ

การบรรเลงมหาดุริยางค์ไทยครั้งนี้จะบรรเลงเดี่ยวโดยแต่ละกลุ่มเครื่องดนตรีเฉพาะทำนองสามชั้นและชั้นเดียว ตามทางที่อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร ได้รับถ่ายทอดจากคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะเมื่อคราวที่ท่านฉลองอายุครบ 5 รอบ แล้วส่งท้ายด้วยเพลงสะบัดสะบิ้งทำนองสามชั้น ซึ่งท่านสันนิษฐานว่าเป็นผลงานของครูแตง (ปี่) ตามแบบนิยมซึ่งถือปฏิบัติกันมาแต่เดิม

เพลงชมแสงทอง

เพลงชมแสงทอง นี้ บางท่านก็เรียกว่าเพลงอรุณไขแสง ทำนองสามชั้นและชั้นเดียว ของเดิมเรียกกันว่า **"เพลงต้นบรเทศ"** หรือ **"ต้นวรเชษฐ์"** โบราณาจารย์ใช้บรรเลงรวมไว้ในเพลงสองไม้และเพลงเร็วของเรื่องเต่ากินผักบุ้ง

ในยุคที่เพลงทำนองสามชั้นเฟื่องฟู ครูกล้อย (ปี่) ครูดนตรีชื่อดังชาวอัมพวาได้นำเพลงต้นบรเทศของเดิมดังกล่าวมาขยายขึ้นเป็นทำนองสามชั้น และตัดลงเป็นทำนองชั้นเดียว โดยเรียกว่า **"เพลงต้นบรเทศ"** เหมือนเดิม ทางหนึ่ง

จากนั้นคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จึงได้ปรุงทำนองสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียวจากเพลงต้นบรเทศ ของเดิมเป็นแนว **"ทางกรอ"** แยกจากทางของครูกล้อยอย่างเกือบจะสิ้นเชิงไว้อีกทางหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2478 โดยเรียกชื่อใหม่ว่า **"เพลงชมแสงจันทร์"** ตามลีลาของทำนองสามชั้น ซึ่งตั้งใจปรุงขึ้นสำหรับบรรเลงในการแสดงละครเรื่องอุเทน ตอนชมแสงจันทร์โดยเฉพาะ

นอกจากนั้นยังแปรเปลี่ยนทางดนตรีเฉพาะทำนองสามชั้นให้เป็นสำเนียงจีนไว้ด้วยอีกทางหนึ่งเรียกว่า **"เพลงชมแสงทอง"** ส่วนทำนองร้องนั้นคุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง ปรุงขึ้นใหม่ในระยะหลัง แล้วเรียกว่า **"เพลงอรุณไขแสง"** ตามบทร้องจากพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องศกุนตลา ซึ่งนำมาเป็นบทร้องสำหรับเพลงนี้

บทร้องเพลงชมแสงทองสามชั้น

(1) แลดูอรุณไขแสง แสงแดงเรื่อเรืองเวหา
(2) ดูแฉล้มเหมือนแก้มกัญญา โสภาแรกรุ่นดรุณราม
(3) ดาวเดือนเลื่อนลับเวหน สุริยนฝ่องพื้นภูมิสาม
(4) แสงจับยอดไม้ใบงาม วามวามน้ำค้างเคลือบใบ

(ศกุนตลา บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6)

เพลงด้อมค่าย

เพลงด้อมค่ายเป็นเพลงที่คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ประพันธ์ขึ้นใหม่ทั้งหมด ตั้งแต่ครั้งยังรับราชการอยู่ในกระทรวงวังสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเน้นสำเนียงมอญตามอารมณ์แห่งยุคสมัยที่ปี่พาทย์มอญกำลังเข้ามามีอิทธิพลเป็นอย่างมากอยู่ในวงดุริยางคศิลปไทยระยะนั้น

ส่วนความหมายของเพลง คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ อธิบายไว้เองว่าตั้งใจให้ลีลาของเพลง แสดงการเคลื่อนกำลังทัพตั้งแต่ย่อง, ย่าง, แอบสอดแนมและควบม้าเข้ารุกรบ

ปัจจุบันเพลงด้อมค่ายเกือบจะเลือนหายไปจากวงดุริยางคศิลปไทยอยู่แล้ว เพราะนอกจากคราวที่อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร นำทำนองช่วงหลังมาบรรจุเป็นเพลงสำหรับการแสดงระบำม้า ในละครเรื่องไชยเชษฐ์สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปนำออกแสดงเป็นการภายในและอาจารย์มนตรี ตราโมท นำทำนองบางส่วนในช่วงหลังไปปรุงเป็นเพลงระบำม้าในละครเรื่องรถเสนแล้ว ก็ไม่มีผู้ใดนำออกบรรเลงครบถ้วนกระบวนความกันบ่อยนัก.

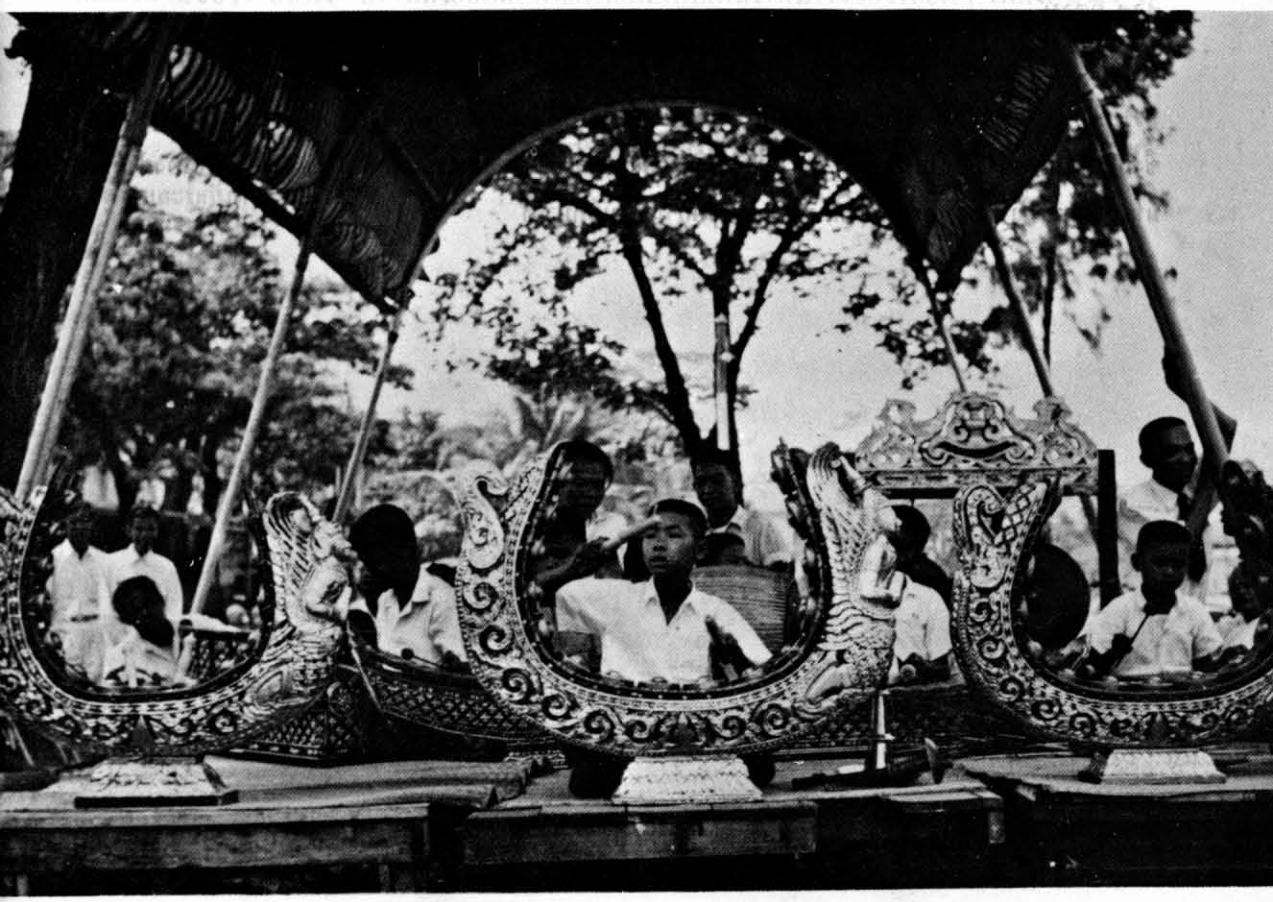

ขิมหมู่เพลงลาวแพน

เพลงลาวแพนเป็นเพลงไทยแท้ซึ่งมีรากเดิมมาจากเพลงพื้นบ้านทางภาคอีสาน ท่านผู้ใหญ่เคยเรียกชื่อว่า "เพลงลาวแคน" โดยยึดหลักว่าเป็นเพลงแคนดั้งเดิมของภาคอีสานก็มี หรือเรียกว่า "เพลงลาวแพน" โดยยึดคตินิยมเดิมที่เคยใช้เพลงนี้เป็นเพลงสำหรับร่ายรำบูชาพระบรมธาตุหรือพระราชวงศ์ที่เรียกว่า "ร่าแพน" หรือ "ฟ้อนแพน" โดยผู้รำถือหางนกยูงไว้ในมือทั้ง 2 ข้าง ๆ ละกำ เช่นเดียวกับการรำประเลงเบิกโรงในพระราชวังหลวงก็มี ส่วนที่เรียกแปลกเปลี่ยนออกไปว่า "ลาวแพนใหญ่" นั้นเพิ่งจะมานิยมในระยะหลังเพื่อแยกชื่อให้เป็นที่หมายว่าเป็นคนละเพลงกับ "ลาวแพนน้อย" ซึ่งท่านมักจะจัดลีลาเข้าไว้เป็นคู่กันเสมอ

อย่างไรก็ตาม เมื่อโบราณาจารย์ได้แปรสภาพเพลงลาวแพนของเดิมให้เข้าหลักดุริยางคศาสตร์เมืองหลวง ท่านได้เพิ่มเติมเพลงเกร็ดสำเนียงเดียวกันรวมชุดเข้าไว้อีกหลายเพลง เช่น เพลงลาวสมเด็จและเพลงแพนน้อยเป็นอาทิ แล้วใช้เป็นเพลงเดี่ยวอวดฝีมือสำหรับปี่ในและจะเข้โดยเฉพาะ จากนั้นจึงนิยมนำเพลงลาวแพนดังกล่าวไปใช้เป็นเพลงเดี่ยวอวดฝีมือกันแทบจะทุกเครื่องมือไม่ว่าจะเป็นเครื่องดีด คือ จะเข้, เครื่องสี คือซอสามสาย, เครื่องตี คือระนาดเอก และเครื่องเป่า คือขลุ่ยเพียงออ ฯลฯ ก็ตาม

การบรรเลงขิมหมู่เพลงลาวแพน ครั้งนี้ จักดำเนินลีลาตามแนวของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร-ศิลปบรรเลง) ซึ่งปรุงขึ้นไว้สำหรับศิษย์ในสำนักของท่าน และนับเป็นการย้ำรอยแห่งความคิดของศิลปินเอกท่านนี้ ซึ่งเคยเป็นต้นตำรับจัดให้นักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร ร่วมบรรเลงขิมหมู่ เพลงแป๊ะทำนองสามชั้นมาแล้วครั้งหนึ่ง แต่ยุคที่ท่านมีตำแหน่งราชการอยู่ ณ กรมศิลปากร

การบรรเลงอังกะลุงวงใหญ่ เพลงชวา

คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เคยเล่าเรื่องเพลงชวาซึ่งท่านนำเข้ามาบรรเลงในประเทศไทยไว้ว่า

"เมื่อ พ.ศ. 2450 ข้าพเจ้าได้มีโอกาสตามเสด็จสมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุขเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศวรเดช ไปประเทศชวา เป็นโอกาสให้ได้ยินได้ฟังเพลงของชวาแทบทุกเมืองที่ผ่านไป จึงสำเหนียกและจดจำมาได้บ้างเป็นบางเพลง ซึ่งบางเพลงก็ถามชื่อมาจากนักดนตรีชาวชวาบ้าง แต่บางเพลงที่ไม่มีโอกาสถามก็สมมุติชื่อเรียกขึ้นตามเมืองที่จำเพลงนั้นได้บ้าง และบางเพลงที่ข้าพเจ้าคิดแต่งขึ้นใหม่ ตามสำเนียงของชาวชวาก็มี"

สำหรับเพลงที่อังกะลุงวงใหญ่จะนำมาบรรเลงครั้งนี้คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร – ศิลปบรรเลง) เคยอธิบายไว้แล้วว่า

" **เพลงบูเซ็นซ็อค** นี้ แยกออกได้เป็น 3 ตอน ตอนที่หนึ่งเรียกชื่อว่า **บูเซ็นซ็อค** เทียบได้กับรัวประลองเสภาของไทยเรา ตอนที่สองเรียกกันว่า **ยะวาใหม่** เสมือนดังเพลงโหมโรงธรรมดา และตอนที่สามชื่อว่า **สมารัง** เป็นเพลงออกต่อท้ายเหมือนแบบเพลงโหมโรงของไทยเรา เพลงสมารัง มีทำนองแสดงความหมายถึงไมตรีจิตที่ตรึงแน่นอยู่ในดวงใจและจำจะต้องลาจากกันไปเป็นเวลานานจึงจะมีโอกาสได้กลับมาพบกันอีก"

ส่วนเพลงกะกรัดรายา นั้น ท่านนิยมบรรเลงต่อกันไปเป็นชุด มีสามเพลงด้วยกันคือ กะหรัดรายา, กะดีรี และบูกันตุโมะ

จะเข้จีนหมู่ เพลงลาวเสี่ยงเทียน (เถา)

ทำนองดนตรีเพลงลาวเสี่ยงเทียน ทำนองสองชั้นของเดิมเป็นเพลงนิรนามมีอยู่เฉพาะท่อนเดียว คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เคยเล่าให้ศิษย์ในสำนักของท่านฟังว่า สังคีตาจารย์ประดิษฐ์ไว้ใช้เป็นเพลงลูกบท (คือเพลงที่ดำเนินทำนองสั้น ๆ ใช้บรรเลงต่อท้ายเพลงใหญ่) แต่ครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนทำนองร้องนั้นแพร่หลายผ่านทางการแสดงละครร้อง ในระยะเวลาใกล้เคียงกัน

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2471 หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จึงนำทำนองเพลงลูกบทสำเนียงลาวของเก่าดังกล่าว มาขยายขึ้นเป็นอัตราสามชั้นพร้อมทั้งเพิ่มลีลาเที่ยวกลับแปลก-เปลี่ยนจากเที่ยวแรกไว้เป็นท่อนที่ 2 ตลอดจนแปรเปลี่ยนทางจากท่อนที่ 1 และท่อนที่ 2 ซึ่งทำไว้แต่เดิมให้ดำเนินลีลาแตกต่างไปจากเที่ยวต้นอีกด้วย แล้วเรียกชื่อว่า "เพลงลาวเสี่ยงเทียน" โดยยึดชื่อจากบทร้องเพลงนี้ที่นิยมร้องกันดื่นหูว่า *"ว่าเจ้าสาวโคมเวียนเสี่ยงเทียนถวาย ขอน้อมกายก้มเกล้าเข้ามาหา"* เป็นหลัก และเมื่อท่านตัดลงเป็นอัตราชั้นเดียวเพื่อให้ครบเป็นเพลงเถาเมื่อปี พ.ศ. 2476 ก็ได้ถอดตรงจากทางอัตราสามชั้นที่ทำไว้เดิม เพลงลาวเสี่ยงเทียน เถา จึงกลายเป็นเพลงสองท่อนครบทุกอัตรา ส่วนทางเที่ยวกลับนั้นคงมีเฉพาะในอัตราสามชั้นและสองชั้นเท่านั้น

เพลงลาวเสี่ยงเทียนเถา นับเป็นงานอมตะอันวิจิตรในความเป็นศิลปินเอกของหลวงประดิษฐ-ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่เป็นแม่บทให้แก่เพลงเถาสำเนียงลาวอื่น ๆ ในยุคต่อมา แม้วงการเพลงไทยสากลก็นิยมนำไปแปรเปลี่ยนทางร้องและประดิษฐ์ประดับทำนองดนตรีตามแบบของตนกันอย่างแพร่หลาย

การบรรเลงเพลงลาวเสี่ยงเทียน เถา ด้วยจะเข้จีน (โกเจ็ง) ครั้งนี้ นับเป็นการดำเนินตามรอยความคิดแห่งคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่นิยมสร้างความแปลกใหม่ให้แก่วงดุริยางคศิลป์ไทยอยู่เสมอ ดังเช่น การนำวงอังกะลุงของอินโดเนเซียมาบรรเลงเพลงไทย หรือจัดวงดนตรีตลอดจนทางบรรเลงให้แปลกตาแปลกหู สร้างความมีชีวิตชีวาให้แก่ดนตรีไทยอยู่เสมอ เป็นอาทิ

เพลงแสนคำนึง เถา

เพลงแสนคำนึง เป็นเพลงที่หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) คิดประดิษฐ์ขึ้นครบทั้งเถา แต่ปี พ.ศ. 2485 จากเพลงสำเนียงลาวของเก่าเพลงหนึ่งซึ่งมักนิยมใช้บรรเลงเป็นเพลงเกร็ดหางเครื่องในกระบวนการบรรเลงของวงปี่พาทย์นางหงส์ เข้าคู่กันมากับเพลงลาวเดินดง (ลาวต้อยตริ่ง) แต่ทว่าท่านได้เพิ่มเติมลีลาบางตอนให้ครบถ้วนถูกต้องตามหลักดุริยางคศิลปไทย แล้วใช้บรรเลงเป็นเพลงรับร้องครบทั้งเถา

ต้นสายปลายเหตุที่ทำให้หลวงประดิษฐไพเราะ แต่งเพลงแสนคำนึงขึ้นมานั้น ท่านผู้ใหญ่เคยเล่าให้ฟังว่าเกิดแต่ความห่วงใย "ดุริยางคศิลปไทย" ซึ่งขณะนั้นเหมือนตกอยู่ในยุคมืดจนน่ากลัวว่าอาจสูญไปเมื่อใดก็ได้ ด้วยเหตุดังกล่าว อารมณ์ของเพลงที่ท่านประดิษฐ์ขึ้นจึงมีลีลาไหลทวนและเน้นหนักไปในทางแสดงความอาลัยอาวรณ์อย่างเต็มไปด้วยความคิดคำนึงสมกับชื่อที่ตั้งไว้ว่า "แสนคำนึง" ทุกประการ

พร้อมนี้ ยังสร้างความแปลกใหม่จากห้วงแห่งความคิดคำนึงไว้ให้แก่เพลงนี้ด้วยการขึ้น "ลูกน้ำ" คือให้ดนตรีบรรเลงนำก่อนช่วงหนึ่งแล้วจึงส่งร้อง รวมทั้งส่งลีลาท้ายเครื่องด้วยการบรรเลงร่วมและการบรรเลงเดี่ยวด้วยเครื่องดำเนินทำนองตลอดจนเครื่องกำกับจังหวะถ้วนทั้งวง เป็นลีลาเลียนเสียงธรรมชาติบ้าง บรรยายถึงความวิเวกวังเวงบ้าง ได้อย่างเอิบอาบซาบซึ้งใจ ซึ่งนับเป็นผลงานชิ้นเอกของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่เป็นทั้งแม่บทแห่งการเดี่ยวท้ายเครื่องและเป็นเพลงยอดนิยมที่ผู้นำไปบรรเลงขับร้องกันอย่างแพร่หลายยิ่ง.

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

จอมพลผู้สร้างความแปลกทางชาตินิยม อาทิให้คนไทยสวมหมวก หรือให้สามีหอมแก้มภรรยาก่อนไปทำงาน ฯลฯ แต่ก็นับเป็นบุพการีของเพลงแสนคำนึง เพราะด้วยคำสั่งกึ่งเผด็จการให้เลิกการบรรเลงดนตรีไทยโดยเหตุผลว่า คือดนตรีของชาติอาณานิคมเป็นที่ตั้ง ทำให้คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ถึงกับน้ำตาตกแล้วคิดประพันธ์เพลงแสนคำนึงเอาไว้เป็นศิลปสมบัติของชาติจวบจนทุกวันนี้

บทร้อง เพลงแสนคำนึงเถา

สามชั้น

เที่ยวต้น

อนิจจาครานี้นะอกกู มาอ้างว้างค้างอยู่ในป่าใหญ่
จะเป็นเหยื่อเสือสางที่กลางไพร เอาป่าไม้เป็นเรือนเหมือนป่าช้า

เที่ยวกลับ

นี่จะอยู่อย่างไรไม่เล็งเห็น ตายเป็นก็คงปนอยู่กลางป่า
มิได้คิดถึงตัวมัวจะมา ไม่รู้ว่าจะเป็นเช่นนี้เลย

สองชั้น

เที่ยวต้น

ขุนแผนพามาด้วยความรัก ก็ประจักษ์ใจจริงไม่นิ่งเฉย
แต่ทุกข์ยากอย่างนี้ยังไม่เคย อกเอ๋ยเกิดมาเพิ่งจะพบ

เที่ยวกลับ

ไม่เคยเห็นก็มาเห็นอนาถนัก ไม่รู้จักก็มารู้อยู่เจนจบ
ร่านริ้นบินไต่ระคายครบ ไม่เคยพบก็มาพบทุกสิ่งอัน

ชั้นเดียว

เที่ยวต้น

ยังพรุ่งนี้นี่จะเป็นอย่างไรเล่า จะลำบากยิ่งกว่าเก่าหรือไรนั่น
คิดขึ้นมาน้ำตาตกออกใจตัน กลับหวั่นหวั่นแสนคำนึงถึงขุนช้าง

เที่ยวกลับ

นิจจาเอ๋ยเคยสำราญอยู่บ้านช่อง ถนอมน้องมิให้หน่ายระคายหมาง
คลึงเคล้าเช้าเย็นไม่เว้นวาง อยู่กินก็สำอางลอออ้อง

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

เดี่ยวระนาดสองรางเพลงอาหนู

เพลงอาหนูทำนองสองชั้นเป็นเพลงไทยสำเนียงจีน ซึ่งเชื่อว่าเป็นผลงานของพระประดิษฐ์ไพเราะ (ครูมี แขก) ส่วนทำนองสามชั้นเข้าใจว่าครูปุย ปาปุณยะ วาทย์เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้นเป็นท่านแรก

อย่างไรก็ตามเนื่องจากทำนองเพลงอาหนูเปิดทางให้สามารถประดิษฐ์ลีลา พลิกแพลงให้งามวิจิตรได้นี่เอง ในปี พ.ศ. 2489 คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จึงนำทำนองเพลงดังกล่าวมาประดิษฐ์เป็นทางเดี่ยวสำหรับระนาดเอกสองรางตามความคิดของคุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง บุตรีคนโตซึ่งเห็นว่า การเดี่ยวระนาดโดยทั่วไปเป็นเรื่องที่เข้าใจตลอดจนเข้าถึงกุสุมรสได้ยาก หากเพิ่มเป็นเดี่ยวทีละสองรางผู้ฟังอาจได้รสสนุกสนานจากการดูลีลาท่าทางในการบรรเลง เป็นผลสืบเนื่องไปถึงสามารถเข้าถึงความวิจิตรของทางเดี่ยวระนาดได้

การนี้คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้ต่อทางเดี่ยวดังกล่าวให้แก่อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร เป็นคนแรก ซึ่งนำออกแสดงครั้งใดเป็นได้รับความนิยมครั้งนั้น เช่นเมื่อครั้งที่อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร เดี่ยวระนาดเอกสองรางเพลงอาหนู คราวเปิดศาลาดนตรีนานาชาติ ที่นครโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ก็ได้รับเสียงปรบมือนานกว่า 7 นาที ยังผลให้ต้องเดี่ยวซ้ำอีกครั้งหนึ่ง

สำหรับการบรรเลงมหาดุริยางค์ไทยครั้งนี้ นอกจากจะเดี่ยวระนาดเอกหมู่ แยกเป็นคนละ 2 รางด้วยทางเดี่ยวเพลงอาหนูทำนองสามชั้น ของคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะแล้ว ยังจะรับท้ายด้วยเพลงอาหนู ซึ่งคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะเคยคิดทางให้ครูเผือดและครูเจียน (นักระนาด) เดี่ยวระนาดเอกพร้อมกันคนละรางที่โรงละครศรีอยุธยาของพระยาอนิรุธเทวา เพื่อเพิ่มความวิจิตรให้แก่เพลงอาหนูซึ่งฟังแล้วเหมือนความสนุกสนานของผู้ที่อยู่ในวัยดรุณอีกด้วย.

วงมหาดุริยางค์ไทย

ผู้อำนวยการฝึกซ้อม สวัสดิ์ ปิยะกาญจน์ ผู้อำนวยการกองศิลปศึกษา
ประกอบ ลาภเกษตร ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป

ผู้อำนวยเพลง ประสิทธิ์ ถาวร

ผู้ช่วยฝึกซ้อม

โรงเรียนจิตรลดา คุณหญิงจามรี สนิทวงศ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บุญยงค์ เกตุคง

สาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อรวรรณ บรรจงศิลป์

โรงเรียนวัดบวรนิเวศ บุญส่ง ธรรมวาณิชย์

โรงเรียนวัดประยูรวงศาวาส พิศมัย จวนเย็น

สาธิต มศว. ประสานมิตร เชื้อ ดนตรีรส ประทีป เล้ารัตนอารีย์

โรงเรียนวัดมกุฎกษัตริย์ เสริม หนูจ้อย

โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย อรวรรณ บรรจงศิลป

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ศิริ นักดนตรี

โรงเรียนศรีบุณยานนท์ สวัสดิ์ นิลสกุล

โรงเรียนสตรีวัดระฆัง สุจินต์ จิมโคกหวาย

โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย สวิต ทับทิมศรี รวิวรรณ ทับทิมศรี เอนก อาจมังกร

โรงเรียนสุวรรณสุทธารามวิทยา สวัสดิ์ นิลสกุล

โรงเรียนอัสสัมชัญ ปำรุง พาทยกุล

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สงัด ภูเขาทอง สุดารัตน์ ชาญเลขา อนันต์ สบฤกษ์ มนัส ขาวปลื้ม

วิทยาลัยนาฏศิลป อ่างทอง สำรวย แก้วสว่าง วีระศักดิ์ กลั่นรอด อาภาภรณ์ ทองไกรแสน ชโลมใจ เอี่ยมภิรมย์

วิทยาลัยนาฏศิลป ท้วม ประสิทธิกุล พริ้ง กาญจนะผลิน บาง หลวงสุนทร ทองดี สุจริตกุล ศรีนาฏ เสริมศิริ เบญจรงค์ ธนโกเศศ นัฐพงศ์ โสวัตร สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ ปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี เฉลิม ม่วงแพรศรี บุญช่วย โสวัตร สงบศึก ธรรมวิหาร ลำยอง โสวัตร ทัศนีย์ ขุนทอง ประคอง ชลานุภาพ วิมลวรรณ กาญจนะผลิน อัมพร แดงวิจิตร ศิริวรรณ รัตนทัศนีย์ เกษร ปลื้มปรีชา จุฑามาศ ทรงเกียรติ อุไร สินธุ์แก้ว ไตรภพ สุนทรหุต ปกรณ์ รอดช้างเผือน นิรมล ตระการผล มาลีหอยสังข์ เยาวภา เนตรสุวรรณ มณฑา ศิลปราชะ จารุ บาลี นิภา แย้มอุทัย ศิวาลัย โปธิบาล จันทร ทำนาค พรรณนิภา บัณฑิตเสาวภา

ผู้บรรเลงระนาดเอก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นิพนธ์ วรรณเวช

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร สมคิด พงษ์พรหม

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ชูชาติ พิณพาทย์

วิทยาลัยนาฏศิลป อ่างทอง ถาวร สดแสงจันทร์ ธวัชชัย พวกดี นวลจันทร์ ศุภพัฒน์

วิทยาลัยนาฏศิลป ณรงฤทธิ์ โตสง่า วีรชาติ สังขมาน เชาว์ เชิดชู ถาวร ศรีผ่อง ชัยยุทธ โตสง่า สุชีพ เพชรคล้าย จุมพล ปัญจะ เพทาย รัตนวิมล ทนงแจ่มวิมล

ผู้บรรเลงระนาดทุ้ม

โรงเรียนชลประทานวิทยา เรืองศักดิ์ นิลสกุล

โรงเรียนรัตนาธิเบศร์ อมร เชื่อคำ

โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริย์ สุรพล ศรีสุภินานนท์

โรงเรียนอัสสัมชัญ ณัฐวุฒิ จันทร์ประสิทธิ์

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สุมลรัตน์ ศิริมิลินทร ชำนุ คงอิ่ม

วิทยาลัยนาฏศิลป อ่างทอง วรเทพ บุญจำเริญ ไพโรจน์ บุญผูก สมศักดิ์ เนตรสว่าง

วิทยาลัยนาฏศิลป น่านฟ้า มธุรส เมตตา รักชื่น พิทยา โพธิตาปะนะ มานิต สร้อยทอง เชาวลิต ดีมาก นิวัฒน์ ฤาวิชา ไพฑูรย์ พุ่มกำพล วีระ ชูชื่น สุวิทย์ วันโต ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น ศรี ตรีเดชี จักรินทร์ นุ่มน้อย ฉวีวรรณ กลิ่นโสภณ กนกพร ออมทรัพย์ ปิยวรรณ พุทธภิญโญ จตุพร หนีภัย สมบัติ อัฏฐาลคุปต์ อรัญญา ชุ่มสว่าง สินีนาฏ ศรีมงคล ทนง คงสมจิต ศุภชัย มงคลทิพย์ นฤมล สิงห์สูง วรวรรณ ชุมสาย นันทวัน จิตต์ธรรม วาสนา จันทวร นวลพรรณ เอี่ยมสกุล สุชิน บัวหลวง จีรภา ทองงาม อุรักษ์ สนั่นวงศ์สังข์ ผ่องศรี คร้ามพิมพ์ ปรินดา จินดาศักดิ์ วาสนา จันทร์เปลี่ยน มาลินี ยอแสงรัตน์ ไชยชนะ เต๊ะอ้วน กิตติ อัตถาผล สันติ ยังยิ้ม รังสรรค์ ดนตรีพงษ์ ประสาน นุชน้อย พรฌรงค์ ทับสน วิเชียร สังข์สุวรรณ ดวงรัตน์ ทรัพย์ประดิษฐ์

ผู้บรรเลงฆ้องวงใหญ่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เทียนชัย วัฒนปฤดา

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ชาติชาย ทองย่น

โรงเรียนวัดมกุฎกษัตริย์ ชัชชัย เพ็ชรพรประภาส

โรงเรียนสุวรรณสุทธารามวิทยา เทอดไทย

วิทยาลัยนาฏศิลป อ่างทอง ธเนศ สดแสงจันทร์ สุชาติ ยามสุข ประนอม บุญทับ

วิทยาลัยนาฏศิลป สันติ นักดนตรี มนตรี เปรมปรีดา สายชล พุทธฤทธิ์ มาโนช นาคนิยม บุญสม ตรีนก ปรมินทร์ ทับทิมศรี วสันต์ สุขเวชกิจ บรรเทา รอดภัย ธเนตร กำแพ วสันต์ พรมป้อม รพีพรรณ ทรัพย์ประเสริฐ สมชาติ สุดป้อม วิชา ศรีผ่อง ศักดิ์ชัย หัตถกรรม สมเกียรติ หอมยก อำนาจ ศรีแจ่ม บุญนำ พรประเสริฐ สุกัญญา บุญญากร กนกวรรณ ขำสา วินัย โพธิ์สุขเกษม พงษ์ศักดิ์ ทรัพย์ระเบียบ สืบศักดิ์ ชูวงศ์ สำเนา เปี่ยมดนตรี สมัย รามวงศ์ อนุชา บริพันธ์ จุฑามาศ ปอประสิทธิ์

ผู้บรรเลงฆ้องวงเล็ก

โรงเรียนชลประทานวิทยา วัชระ นิลสกุล

โรงเรียนรัตนาธิเบศร์ บำรุง อินทรขันตรี

วิทยาลัยนาฏศิลป อ่างทอง สมหมาย สุกใส บุญชู กันเกตุ

วิทยาลัยนาฏศิลป ปริญญา การคุณี ทรงยศ แก้วดี สุพจน์ สุระยะ ชัยรัตน์ แก้วสว่าง กี จันทศร บุญเลิศ จั่นแก้ว

ผู้บรรเลงซอสามสาย

มหาวิทยาลัยรามคำแหง วิโรจน์ สุภาลูน ไกรวุฒิ ชนะภัย ธีระพันธ์ ธรรมานุกูล

วิทยาลัยนาฏศิลป เฉลิม ม่วงแพรศรี ศิวาลัย โปภิบาล

ผู้บรรเลงซอด้วง

โรงเรียนจิตรลดา อานันท์ นาคคง

โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย รสลิน อมรวิวัฒน์

โรงเรียนโยธินบูรณะ นต อินทรชู

โรงเรียนวัดบวรนิเวศ เกริกเมือง ยงประยูร ปิโยรส จิตต์โอภาส

โรงเรียนวัดประยูรวงศาวาส แสงกัญญา จารุอัครธนากร

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ศักดิ์สิทธิ์ เสนาะเปรม

โรงเรียนสตรีวิทยา ศศิพันธ์ เปียนเปี่ยมสิน

โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย นพรัตน์ เอี่ยมพิทักษ์กิจ

โรงเรียนสตรีวัดระฆัง ฉวีวรรณ นุ่มรักแย้ม

โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อารยา บุญประกอบ ปรียา มโนทัย ศักนัน มโนทัย

โรงเรียนสาธิตมศว. ปทุมวัน ศิระ ลิ้มเจริญ

โรงเรียนสายปัญญา ศุภลักษณ์ เพิ่มทรัพย์

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กอบกุล เกตุวงศ์ กนกกิจ กลิ่นมาลี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภิชาติ เลณะสวัสดิ์

วิทยาลัยนาฏศิลป อ่างทอง อัจฉรีรัตน์ โตประเทศ นงลักษณ์ สินพิบูล วิษณุ ภู่อ่อน สุรเชษฐ์ บรรจงศุภมิตร ทิพวรรณ บัวจุสุนันท์

วิทยาลัยนาฏศิลป จักรายุทธ ไหลสกุล รัชฎาพร ตราโมท นุชนาถ ธนโกเศศ พิณวัณณ์ อ่อนจันทร์ จันทนา เลี้ยงสอน อรพินท์ แฟงคล้าย ดรุณี หงวนเจริญ กาญจนา ทองคำ สมจิตต์ เมฆมุกดา ปิยะวรรณ พิมณฑา อุทิศ ชูก้าน เนาวรัตน์ ขุนทอง วารุณี ผ่องสกุล สุวิมล กลิ่นหอม สมศิริ ธนโกเศศ วีรวรรณ งามวัฒน์ รัตนา รัศมี นงนารถ บุญนาค สมประสงค์ พ่วงพรหม ปราณี ปิ่นทองคำ สุรีรัตน์ พลอยล้อม สุนันทา สองบาง สมชาย อภิวัฒนานนท์ จุฑารัตน์ บุญโพธิ์

ผู้บรรเลงซออู้

โรงเรียนเทพศิรินทร์ พงศธร วีระพันธ์

โรงเรียนนายเรืออากาศ สุพจน์ ชัยมงคล

โรงเรียนวัดบวรนิเวศ สรรพชาญ พงษ์สามารถ

โรงเรียนวัดประยูรวงศาวาส เปรมวดี วรุตมะกุล

โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย ม.ร.ว. มธุรส สุขสวัสดิ์

โรงเรียนสายปัญญา สุภฤกษ์ เพิ่มทรัพย์ วชิราภรณ์ จันทโรหิต

โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วรนิดา จันผกา ปัณท์ สุรินทราบูรณ์ อภิวรรณ เดชณรงค์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ไปรมา ศุภมาตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศึกษา ปัทมา อินทรชู

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อภิชาติ ทัพวิเศษ สนม ผลโพธิ์ มานพ วงษ์พิทักษ์ พุมเรียง รอดม่วง

โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง สนธิรัตน์ ชมดี

วิทยาลัยนาฏศิลป อ่างทอง มลตรี เขียวมณี อำนาจ กองกลิ่นหอม เอนก ด้วงธนะ ขำเรือง เกตุฉวี

วิทยาลัยนาฏศิลป วีระ คันธารักษ์ ประภาพร พลูยางยูง ดรุณี เกิดมาลัย มาริสา แซ่โง้ว อาภาภรณ์ บัวแย้ม สิรัตน์ เทศรวดีทอง สมบูรณ์ อัฏฏาลคุปต์ สุริยะ ชิตท้วม ปิยะพร บำประเสริฐ พัชรี รอดกระจ่าง สุชีรา รุ่งเรือง พรทิพย์ พรเจริญ

ผู้บรรเลงขลุ่ย

โรงเรียนวัดบวรนิเวศ ประทีป กลิ่นไกล บุญส่ง ใยยวง

โรงเรียนรัตนาธิเบศร์ เชิงชาย แพทย์บัณฑิษฐ์

โรงเรียนสตรีวัดระฆัง สุดาลักษณ์ ลักษณ์อนันต์กูร

โรงเรียนอัสสัมชัญ ณัฐวุฒิ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์ ธนบูลย์ สายวงศ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ชุมพล เชาวลิต

วิทยาลัยนาฏศิลป อ่างทอง วัลลภ สุวรรณรูป

วิทยาลัยนาฏศิลป สมพร โมระกานต์ บุญมี น้อยนิตย์ สุเมธ ฤกษ์สมโภชน์ สุพจน์ ฤกษ์สำราญ เกษกกนก เกษจันทร์ กรรณิกา ตันศรีวงศ์ โสมวดี ผลวัฒนะ จารินี แก้วแดง สิริพร สำลีทอง

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สมศิริ วัฒนวรางกูร นิสานารถ รัตนมงคล ฉลอง อ้อเอก นวรัตน์ กล้ายประยงค์ เจริญศักดิ์ ดีแสน วิชัย บุญรอด ประสงค์ แซ่ลิ้ ศุภชัย เพียรเจริญ

ผู้บรรเลงจะเข้

โรงเรียนวัดบวรนิเวศ ประสาร วงศ์วิโรจน์รักษ์

โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย เริงฤทัย มณีนพรัตน์ กาญจนา ฉรงค์เวชกุล สมกมล เจียมบรรจง

โรงเรียนสตรีวัดระฆัง สุภาภรณ์ ฮั้วประเสริฐ

โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แพร จิตตินันทน์

โรงเรียนสายปัญญา รงรอง วีระพันธ์

วิทยาลัยครูสวนสุนันทา วรรณรัตน์ เปี่ยนเปี่ยมศิลป์

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สุดา พืชนะ จินตนาพร บุญเชิด

มหาวิทยาลัยรามคำแหง วัลภา พวงประทุม กิ่งเพชร จงใจภักดี ศักดิ์ชัย พงษ์ธร อนุชิต ธีรานพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำรูญ แป้นเจริญ สุนทรี โบษกรนัฏ

วิทยาลัยนาฏศิลป อ่างทอง นาตยา เอี่ยมยิ้ม วัฒนา ด้วงชนะ โสภี ฉ่ำกมล

วิทยาลัยนาฏศิลป สารภี มโนชัย อัมพร แย้มพุฒ จันทร์พร เกิดมาลัย พรทิพย์ บุญภักดี อำไพ แผ่นเงิน อารีรมย์ มหุติวิชายศ สมฤดี ทรงวานิช สุจริตตรา ทันธนสุข ดลฤดี เขียววิจิตร สุดจิตอาภา เพิ่มสินธุ์ รัตนา เลิศประดิษฐ์ สขุมขวัญ วันขวัญ วีระชัย ยิ้มทับทิม ลัดดาวัลย์ ทองคำสุข อังคนา บานเย็น หทัยทพิย์ สินโยธิน ฉวีวรรณ เกษมศรี ธาราทิพย์ เข็มกาญจน์ รุ่งทิวา ไกลกลิ่น ภู่ทอง สิงหเสนี นฤมล ดิษฐ์ประเสริฐ สมหวัง ชุ่มเจริญสุข อังศนา โกศล รสสุคนธ์ จินตะวงษ์ รัชดา นาวาดิษฐ์ มุกดา สุขเอม นุศรา กันจุฬา ลดารัตน์ ภู่มั่ง ศรวรรณ สนโสภณ อุบล แก้วเกิด สุปราณี อมาตยกุล ปัทมา มุสิกสวัสดิ์ บุญตา เข็มกาญจน์ พีระพรรณ มนูญผล ศิริลักษณ์ ดุริยะประณีต อรวรรณ กำเลิศทอง อารมณ์ วิจิตรรัตน์

ผู้บรรเลงเครื่องหนัง

วิทยาลัยนาฏศิลป วิทูรย์ เภาสูตร บุญมี น้อยนิตย์ สำเริง สอนเสนาะ นิเวศน์ ฤาวิชา สมศักดิ์ โกฮวด อำนวยวิทย์ ร่วมศิริ ร่วงน้อย โพธิ์รุ่ง กัณฑ์วิทูร โชว์เสียง สมเกียรติ ปลื้มปรีชา ฐิระพล น้อยนิตย์

ผู้บรรเลงโหม่ง 7 ใบ

วิทยาลัยนาฏศิลป ดุษฎี มีป้อม

ผู้บรรเลงเครื่องประกอบจังหวะ

วิทยาลัยนาฏศิลป วิทยา อุดมสันต์ ธานินทร์ แสวงสิน เฉลิมเกียรติ สุทจิตรชิผล สุขสวัสดิ์ พุทธานุรักษ์ ยงยุทธ เอี่ยมสอาด ประสงค์ วินิล

ผู้ขับร้อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิฉันท์ บัวจูม

โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย สวรรยา อรุณส่ง ศรัญญา รุ่งรังสี ชุติมา รุ่งรังสี

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ยุบลรัตน์ เกยอาสา นวลลออ วันจันทร์ ศศิธร โรจนตระกูล วัฒนาวดี เกิด-โชคงาม เอกสิทธิ์ สวัสดิ์สว่าง

วิทยาลัยนาฏศิลป รัตติยา เต๊ะอ้วน สำเภา ฮั้วสุวรรณ นุชนาถ ตรีเดช อมรรัตน์ พบสระบัว อุษณา มากมี ปรียาภรณ์ สว่างศิลป์ อนิรุทธิ์ ชิตท้วม วรรณา ช้างพงษ์ รัตนา สุราฤทธิ์ ชุติมา ชัยเดช วาทวิไล ชุ่มเชิงรักษ์ สุธาทิพย์ คล้ายแย้ม นันทิยา สว่างกมล วิภา วิบุลยารุณ เสาวนีย์ สินสืบผล ดนัย น้อยชื่น นิทรา ศตภรมะ ขนิษฐา คล้ายสีทอง ประไพ อินทรประเสริฐ จินตนา ชูวงศ์ สว่างวรรณ นาคจันทร์ วชิราวรรณ โพล้งศิริ วันเพ็ญ ปิ่นช้าง นุชรี นามเมือง ชำนาญ เดือนนวล วไลลักษณ์ จันทรมาน วัลชุลี โต้งทอง ระพีพรรณ ดนตรีเจริญ มณีรัตน์ วิจิตรรัตนะ วันวิสาข์ สุภาพ สีดา ศรีเกตุ สุกัญญา ทับพร จินดาวรรณ ตุ้มฉาย ประเสริฐ เปลี่ยนศรี จิตราภา เจริญสุขสวัสดิ์ รักชนก ศุขสายชล พีราญา อ่ำขวัญยืน ศุภชาติ ธรรมสโรช อรัญญา พงษ์ประสาน จินตนา จันทร์ผุดผ่อง อารียา ทองประเสริฐ ศิริพร บัวงาม สุภัทรา มธุรส รุ่งทิพย์ มาลาวิบูลย์ สุณี แจ่มสุวรรณ วรรณภา โสวัตร เครือมาศ ศิริพงษ์ เพ็ญศรี ถิ่นธรณี เบญจวรรณ แฉ่งฉวี รุ่งทิพย์ ทองสว่าง บุษยา ชิตท้วม รุ่งทิวา มาลาวิบูลย์ วราภรณ์ ไกรมาณพ รัตนา ครึกครื้น ยุพดี นิลคูหา วาสนา เฉลิมชัย ปรีดา เบ้าสุวรรณ เนาวรัตน์ สังข์รอด ศรารักษ์ อิศรางกูร ฯ

รายชื่อผู้บรรเลง "โกเจ็ง" (จะเข้จีน) หมู่

อาจารย์ผู้ฝึกซ้อมและอำนวยเพลง ชนก สาคริก

โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา จารุโลจน์ เอี่ยมศิริ วริศรา วิทูรกลชิต

โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อัษฎาวุธ สาคริก

โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย นิธิ ศรีสว่าง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สมหมาย เต็มประสิทธิ์ศักดิ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมศรี บรรยายกิจ สุธีร์ เทวินบุรานุวงษ์ พิลาสพรรณ ลิ่มนรรัตน์

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล นิสิตปริญญาโทคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอมอร บูรณะสันติ อาจารย์โรงเรียนเรวดี

จารุ บาลี อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ สุดา พืชนะ จินตนาพร บุญเชิด

รายชื่อผู้บรรเลง "ขิมหมู่"

อาจารย์ผู้ฝึกซ้อม จุฑามณี วรวิทย์สัตถญาน
สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ
บำรุง พาทยกุล
อรวรรณ บรรจงศิลป

ผู้อำนวยเพลง ชนก สาครินทร์

โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อัษฎาพร นุชประยูร จันทนิดา มะโนทัย สิริลาภ วสุวัต ไขแข สุวรรณศกลวรรณ จันผกา จิรพรรณ จันผกา ไชยยันต์ จันผกา พอดี ขนิษฐานันท์ ปัทมกร ประสานสุข อตุนุช ลัดพลี สุรสา ผลานุวงศ์ ลลิตา ขาวเธียร เกด สุรินทราบูรณ์

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทราวิโรฒ ปทุมวัน โสภณา พุ่มสุวรรณ ศันสนลักษณ์ รัชดาวงศ์

โรงเรียนดุริยางค์ทหารอากาศ ศิริลักษณ์ เทพสนิท

โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย นิธิ ศรีสว่าง

โรงเรียนดวงถวิล สุวัธนา ชมดี

โรงเรียนเซนต์โยเซฟ พริมา ศิวรักษ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง มงคล โชติกประคัลภ์ อุษณีย์ วรศรี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุลรัตน์ ศิวะศริยานนท์ ชัยพร แซ่เจี่ย

มหาวิทยาลัยมหิดล ประพาพรัตน์ วีระพันธ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมศรี บรรยายกิจ สุธีร์ เทวินบุรานุวงศ์

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล	นศ. ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สุนทรี เอกพจน์	วารสารศาสตร์บัณฑิต ธรรมศาสตร์
ธัญญารัตน์ สาครินทร์	อาจารย์โรงเรียนเรวดี
เอมอร บูรณะสันติ	อาจารย์โรงเรียนเรวดี
สันธวิทย์ อุณหสุวรรณ์	พนักงานธนาคารกสิกรไทย
สุภาภัศร ลิ่มนรรัตน์	พนักงานธนาคารกสิกรไทย
ชนประคัลภ์ จันทร์เรือง	อาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศิราพร ฐิตะฐาน	อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วิทยาลัยนาฏศิลป จุฑามาศ พลับทอง อุษา ปีศักดิ์ เจริญศรี แย้มสุวรรณ นันทนา สองบาง มนรัตน์ สุกาย-วงศาวรรณ กาญจนา รัตนสนเท่ห์กุล คำนึง อยู่เลิศ วันวิสาข์ ยอดนิล สุจิตรา พันธุ์เดิมวงษ์ ระวิวรรณ สดประเสริฐ ลออง ยิ้มใหญ่ นันทิยา ตรีบุบผา สมพร กองกลิ่นหอม ปิติมน พูลละผลิน วารุณี โมระกานต์ พงศ์ลัดดา มหาศักดิ์สุนทร ยุพาวดี แย้มแสงสังข์ ประภา พันธ์เถา ชุตินุช เกตุนิมะ ลักขณา พิมพ์สุวรรณ บุญทวี นาคทิม จันทิมา นิลทองคำ ทิพวรรณ เกิดโถ กนกพร โชคช่วงสกุล มธุรส เฉลิมสุข

รายชื่อผู้บรรเลงอังกะลุง

ทิพวรรณ เดชคลัง
เสริมศิริ มั่นตะพงษ์
จงกลณี ศรีอินเกีย
กัลยาณี แซ่อึ้ง
วรรณา อินทชิสัณห์
สุรีย์ เด่นดี
สุมาลี ศุภลักษณ์เมธา
นุช ว่องวงศ์ศรี
สุนิสา กิจประดิษฐ์โชค
ลักษมี กำภูมิประเสริฐ
สมทรง ป้องเกียรติชัย
อาจะรีย์ ไพรินพันธุ์
จงจินต์ แซ่ฮึง
สมนา แซ่โง้ว
สุรางคนา แซ่อึ้ง
ธารทิพย์ ดำริวัฒน์
วิจิตร เอกปรัชญากุล
วิไล เอกปรัชญากุล
จิตติมา ธนบุญเกษม
สุรีย์รัตน์ แซ่ตั้ง
พรพรรณ ทัตธนานุรัตน์
นิริมา ไตรโสภณ
วนิดา แซ่ไหล
ศิริพร แตงเกษม
นุสรา ประสานพานิชกุล
สมใจ อัจฉริยะโยธิน
ปิยะเนตร ปิงปิยะกุล
สมหญิง ทองสุข
พวงทอง แก้วชมภูพาน
ทิพย์วรรณ ฉันโทวุฒิ
วนิดา แซ่เฮ้ง
นิสา แซ่ตั้ง
นงนุช แซ่ลิ้ม
ลลิตา ผิวเกลี้ยง
ศิริวัลย์ นิธากรณ์
ศุภลักษณ์ แซ่ม้า
หทัยรัตน์ พันธุ์เสือ
จินตวีร์ ศรียะพันธุ์
จีรพรรณ ศิริทรัพย์ภิญโญ
ปราณี กลิ่นสุคนธ์
สิริลักษณ์ แพ่งสำราญ
พิมล ธรรมศรีสกุล
ขจรศรี โหงสุดี
สุภาภรณ์ มานะชัยมงคล
มลฤทัย ปิยะกุลวรวัฒน์
จิราวรรณ สุขเจริญ
อุไรวรรณ ชิดิสิริเวช
พนิดา พลอยวงศ์
จิราภรณ์ นรขุน
พัชรา แซ่ตั้ง
นลินาสน์ ทรัพย์มั่ง
สุวรรณี จำเริญลาภกุล
สุพร วิกขัมภนะ
นุชจรี สุวรรณไวยวัฒน์
นภา แซ่เบ้
ศศิพร แซ่ตั้ง
ณัฐฑรีย์ สากิยบุตรวงศ์
มาลี ทองทั้งวงศ์
ประไพศรี จักราธรรมรักษ์
สุณีย์ แซ่เตีย
พัชรี ตั้งประจักษ์ภักดี
อารีรัตน์ วิระพรสวรรค์
วราวรรณ ชีพเทพิน
ชิดชนก ภูรินันทน์
สุภาภรณ์ ปรีชากิจอนันต์
วาสนา วิทวัสกุล
ลัดดา เจริญพาโชค
พรทิพย์ แซ่แต้
ประภาพร ธีรธวัชกุล
วราพร สกุลยืนยงสุข
สมพร คงสุขชีพ
วิภาพร สกุลยืนยงสุข
พัชรี วงศ์น้ำเพชร
วรรณวิไล ศรีเพียรพล
สิริศุกร์ มัลลานู
จิตติมา บุญเลิศ
สุดธิดา คชเสนาพิทักษ์
สมจิตร ชัยปฐวี
จีราพร ทนุบำรุงสาสน์
ดรุณี เดชเลิศประยูร
เกษร จิตรโวหาน
จินตนา ตั้งพิมลรัตน์
เกษร โอภาเฉลิมพันธ์
วิลาวัณย์ อัครเสรีนนท์
วรรณา ปุญญปูรต
จันทนา กำพลกิจรัตน์
ชวนพิศ สัมพันธวงศ์
สายสมร แซ่เอี๊ย
พรสุวรรณ วิรัตน์เศรษฐสิน
ดรุณี คลังสมบูรณ์
สุพรรณี พันธุ์นุสร
คมคาย จรัญมหาวงศ์
สิริกมล ศรีสุวัจรีย์

สายทิพย์ พฤกษาเกษมสุข
สุดใจ จาดภักดี
สุรัตนา สถิตย์นุวัฒน์
ศราวดี มณีนพรัตน์
ฤสาวดี ฤกษ์แสนสุข
ปราณี ภุมมาลา
จันทนา เดชเลิศประยูร
รจนา ตั้งอำพัน
มาริสา ไพทยะทัตย์
กาญจนา เศรษฐลักษณ์
พึงพิศ วุฒิวงศ์
พวงผกา เทศรัตนวงศ์
รัชนี แซ่อึ้ง
สุมณฑา ศรสำราญ
นภนง ขวัญยืน
วันทนีย์ สกุลชื่ม
แสงเดือน แก้วแกมเสือ
สุนันท์ อุดมอิทธิพงศ์
จีรวรรณ จีวรตานนท์
นงนุช อุดมยมกกุล
เกล็ดแก้ว บูรณะชาติ
อัชดา ชาตรูปะเสวี
อาภรณ์ แซ่โค้ว
นิภา แซ่เฮ้ง
สุพัตรา ตั้งจิตศิริชัย
พรพิมล อุฒนาค
หยกฟ้า สระกุล
จันทร์ลัดดา โชติรัตนดิลก
อมรรัตน์ เทพเจษฎาภูเบนทร์
อรัญญา แซ่เฮ้ง
เสาวณีย์ สันติชัยศรี
เสาวนี อยู่ดี
ดาวรุ่ง แซ่เจียง
รุ่งอนงค์ แซ่โง้ว
วาสนา เกษมเกียรติสันติ
ถาวร เกื้อกิจ
ศิริลักษณ์ ดีสุวรรณ
วรรณี สูงสุดประเสริฐ
จันทร์ประภา ทรัพย์สงวน
กรองแก้ว ผังวิวัฒน์
จริยา เคหะธนาชัยกุล
จีรพร จรุงกลิ่น
สุพัตรา ศรีสุธัญลักษณ์
วรนุช กลิ่นสุคนธ์
รัตนา ปัญญาดี
ศรีนวล ไวพจนาท
อัครานี ทิมินกุล
สุทธศรี ดเวสการักษ์
ลักขณา แซ่เฮง
สุวรรณา จิรวัฒนานนท์
เสาวนีย์ ตปนียพันธ์
ชวนชม สัมพันธวงศ์
สุภาภรณ์ แซ่เตียว
วรรณี เร้ารุจา
สุพัตรา ศิริวิภานันท์
สิริลักษณ์ ตระการธนะสุข
มีนา สุบรรณเสณี
นิลวดี โอถาวร
พรพรรณ สายจิตต์
พรนิภา เตชะอาภรณ์ชัย
ดาราวรรณ ธันวานนท์
สุกัญญา กิจเจริญธำรงค์
สุวรรณา อมรเทพรักษ์
เฉลิมขวัญ กมลวัชรวิทย์
ธนวรรณ โสภณทวีทรัพย์
อรวรรณ ชิติสิริเวช
ชิดา มุนินทร์นพมาศ
บุญชิดา จงสุขกิจพานิช
วรวรรณ ชาติสกุลทอง
สุวรรณา ตันตระอำไพ
อรวรรณ ติยะตระการชัย
สายใจ รัตนาสิทธิสกุล
สุมาลี แซ่อึ้ง
สายชล รายงาม
วรรณา คัมภิวารักษ์
ปราณี ลักษณาอารยะการ
จันทร์ทิรา วิสารทกุล
เย็นจิตต์ ลัคนทิน
พินิจ แซ่อึ้ง

ผู้ขับร้อง วงอังกะลุง

บุษบง บุษปวนิช
ดวงดาว กองเกต
อรุณรัตน์ เพชรรุ่ง
เมทินี ลิมปิมันเทิง
ภาวิณี จตุรวณิช
ศิริพร แซ่ม้า
มธุรส ทรัพย์เมือง
อนงศ์ หาญเพิ่มชัย
กัญญาพร เอี่ยมสะอาด
นันทกา แก้วบุญก่อ
พรทิพย์ ประมูลพงษ์
รัตนา ชื่นมะเริง
จิราพร เวบ้านแพร้ง
เสาวณี วรวุฒางกูร
ศรีเพ็ญ แซ่เอี๋ย
เพ็ญผกา สังขะวาทิน
ศุภวรรณ ศรีสุกโอฬาร
นวรัตน์ รัศมีแข
สุพินดา รุ่งรัตน์มณีวงศ์
จิตตรี วรรณา
วรรณี ปัญจโรจนากุล
ธารทิพย์ สุวรรณมานนท์
เพ็ญศิริ บุญเอนกพัฒน์
แสงเดือน ธีวราประเสริฐ
วนาลี โล่ห์เพชร์
สุวิมล แซ่เตียว
สุดา แซ่ลิ้ม
อมรรัตน์ ยงพาณิชย์
ปวีณา ศรีสุธรรมพร
ศิริธร ศรีเสาวกุล
วงเดือน โกกกลางดอน
ดาวรรณ สุวรรณสิทธิ์
เกษณี แซ่โค้ว
วาสนา โยธินนรธรรม
สมใจ ตรีศรีสิริ
สุพร แซ่ตั้ง
สุรีรัตน์ อาชวเมธีกุล
สมพร มโนดำรงธรรม
สมพิศ ชวาลคุณ
สมสมร บุรีดี
วิมลรัตน์ ทรัพย์วิวัฒน์
สุธีรา รัตนาโภ
อมรจันทร์ จันทร์ย้อย
สุภาพร ชัยเกียรติศักดิ์
นงลักษณ์ ธีระกังวาพวาศ
ผาสุข ชัยรัตศิริกุล
สุภาภรณ์ สุขภักดีธรรม
กาญจนา แซ่โค้ว
วิไล หงษ์สิทธิวงศ์
นุสรา ศิริธรรมคู่เชวง
สุมาลี ถาวรศักดิ์ธีระกุล
จันตรี เอี่ยมสินวัฒนา
นภารัตน์ เดชเลิศประยูร
รุ่งรัศมี สุรินทร์
ปรางณี หุตะแสงชัย
ดาวเดือน ติระนรัตน
อารีย์ แซ่ม้า
พรรณี กิติศิริพันธุ์
รัชนี ซงเจ็ง
สุชาดา แซ่ลิ้ม
ลัดดา แซ่โง้ว
สุวรรณา ศุภารักษ์สืบวงศ์
วราลักษณ์ อ้อลาย
ทิพวรรณ พรายทองแย้ม
สุภาพร เทียนอภิรักษ์
สุภัทรา เลาหเทียนสินธุ์
บุษกร เต็มสุทธิลาภ
กานดา แซ่ตั้ง
อังคณา มานเมาะ
สุธิสา ทองอินทร์
รุ่งทิพา จารุเจตรังสรรค์
พรรณราย ดาระสวัสดิ์
บงกช ทัตธนานุรัตน์
ปิยนารถ ธรรมวัฒนะ
กมลาภรณ์ เจาจาริก
ปิยพรรณ เหมังพานิช
ศรัญญา รุ่งรังษี
ชุติมา รุ่งรังษี
สวรรยา อรุณส่ง

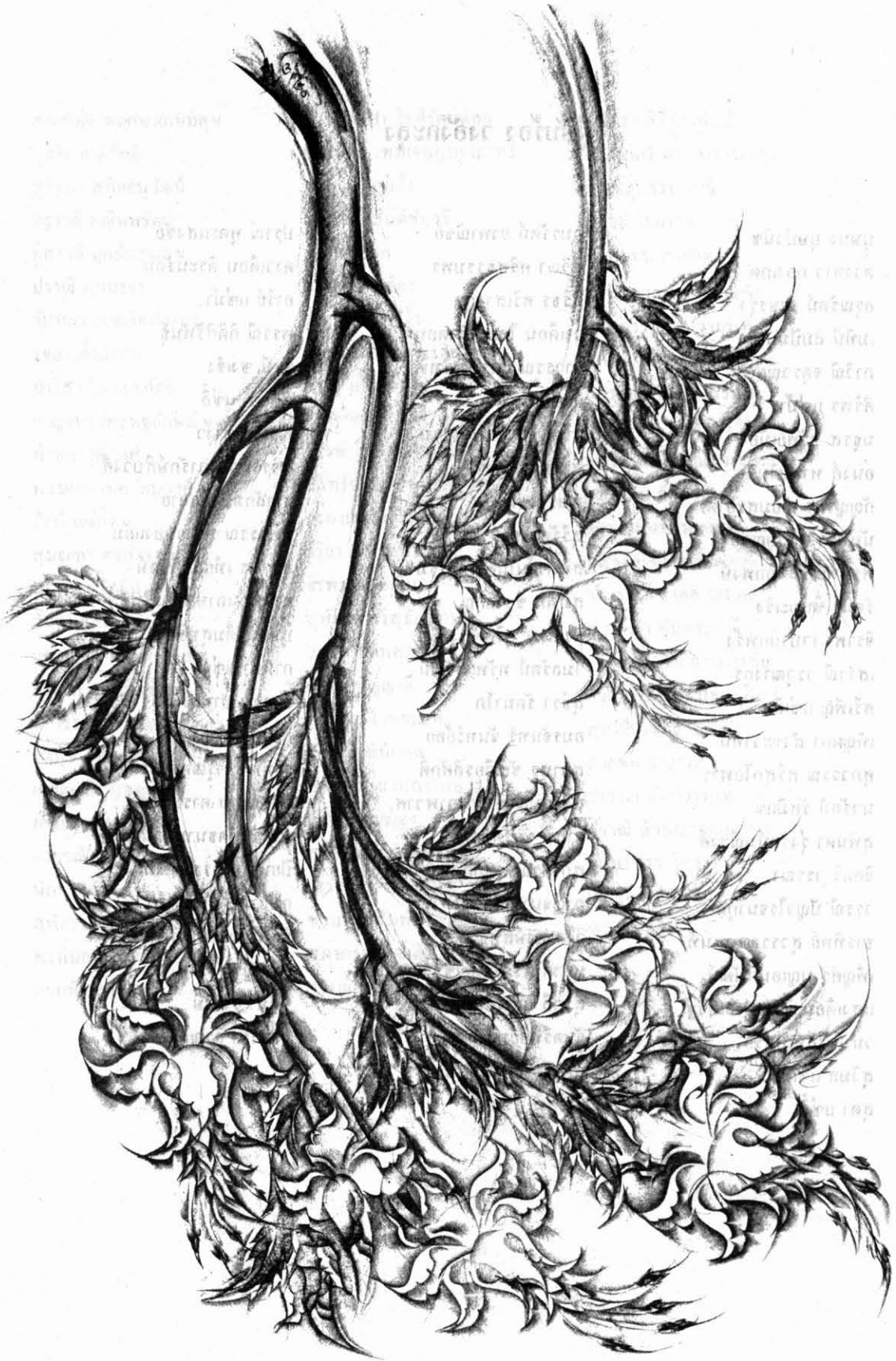

ร้อยเพลง

ประชุมผลงานเพลงของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เล่มที่ ๑

มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จัดพิมพ์เผยแพร่

โอกาสฉลองรอบร้อยปีเกิดของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

ภายในเล่มประกอบด้วย

- ผลงานเพลงบันทึกด้วยโน้ตตัวเลข ๑-๙ ระบบหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และโน้ตระบบตัวหนังสือ (ด ร ม ฟ ซ) แทนเสียงตามหลักดุริยางค์สากล จำนวน ๑๐๐ เพลง
- คำอธิบายวิธีใช้โน้ตตัวเลข ๑ - ๙ อย่างละเอียด
- ประวัติชีวิตและงานของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) พร้อมภาพประกอบที่หาดูได้ยาก
- ประวัติความเป็นมาของเพลงซึ่งเป็นผลงานของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) อย่างละเอียด

ผู้สนใจโปรดสั่งจองโดยตรง

ที่ : มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เลขที่ ๔๗

ถนนเศรษฐศิริ สามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๔

โทร. ๒๗๙๑๕๐๙

ราคาสั่งจองเฉพาะวาระฉลองรอบร้อยปีเกิดของ ๓ นักดนตรีเอกของชาติ

ถึงสิ้นเดือนกันยายน ศกนี้ **เล่มละ 200 บาท**

แสนคำนึง(สามชั้น)

ท่อนนำ

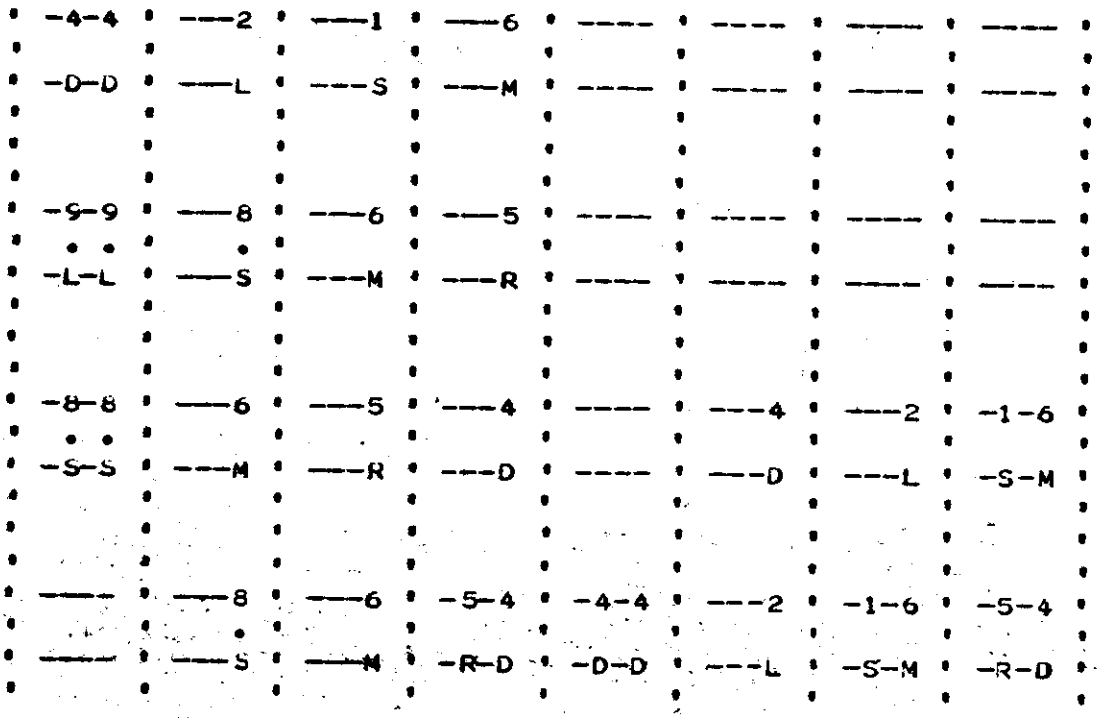

ท่อน (1)

//	----	----	-5-5	---6	--86	5456	--98	68-9	
	----	----	-R-R	---M	--SM	RDRM	--LS	MS-L	
	6894	----	6985	6542	----	5689	4142	-1-6	
	MSLD	----	MLSR	MRDL	----	RMSL	DSDL	-S-M	
	----	----	-4-4	---2	----	1689	4142	-1-6	
	----	----	-D-D	---L	----	SMSL	DSDL	-S-M	
	----	----	-5-5	---6	--86	5456	5689	1241	//
	----	----	-R-R	---M	--SM	RDRM	RMSL	SLDS	
	----	----	4216	9865	6542	42--	8986	-5-4	
	----	----	DLSM	LSMR	MRDL	DL--	SLSM	-R-D	
//	----	----	5689	86-8	6986	-8--	1245	62-4	
	----	----	RMSL	SM-S	MLSM	-S--	SLDR	ML-D	
	----	----	1245	42-4	-542	-4--	5689	4216	
	----	----	SLDR	DL-D	-RDL	-D--	RMSL	DLSM	
	----	----	1245	42-4	-542	-4--	1456	85-6	
	----	----	SLDR	DL-D	-RDL	-D--	SDRM	SR-M	
	----	----	8986	9865	6542	42--	8986	-5-4	//
	----	----	SLSM	LSMR	MRDL	DL--	SLSM	-R-D	

ท่อน (2)

//	----	----	-5-5	---6	--54	-5--	42-4	-689	
	----	----	-R-R	---M	--RD	-R--	DL-D	-MSL	
	----	----	9868	24-2	--41	42--	36-3	-456	
	----	----	LSMS	LD-L	--DS	DL--	SM-S	-DRM	
	----	----	6542	-4-2	----	-1-2	-4-5	-6-8	
	----	----	MRDL	-D-L	----	-S-L	-D-R	-M-S	
	--98	6542	--12	4568	--12	4558	6893	6542	//
	--LS	MRDL	--SL	DRMS	--SL	DRMS	MSLS	MRDL	
	----	----	1456	-8-9	--42	1689	-456	-5-4	
	----	----	SDRM	-S-L	--DL	SMSL	-DRM	-R-D	
//	----	----	5689	86-8	6986	-8--	1245	42-4	
	----	----	RMSL	SM-S	MLSM	-S--	SLDR	DL-D	
	----	----	1245	42-4	2542	-4--	5689	4216	
	----	----	SLDR	DL-D	LRDL	-D--	RMSL	DLSM	
	----	----	1245	42-4	2542	-4--	1456	85-6	
	----	----	SLDR	DL-D	LRDL	-D--	SDRM	SR-M	
	----	----	8986	9865	6542	42--	6586	-5-4	//
	----	----	SLSM	LSMR	MRDL	DL--	MRSM	-R-D	

แสนคำนึง (สองชั้น)

ท่อน (1)

//	-5-5	45-6	-8-8	68-9	-4-1	24-2	--11	4216	
	-R-R	DR-M	-S-S	MS-L	-D-S	LD-L	--SS	DLSM	
	-4-4	2542	-1-1	4216	--86	5456	5689	1241	//
	-D-D	LRDL	-S-S	DLSM	--SM	RDRM	RMSL	SLDS	
	1456	5685	6542	4124	--25	42-4	--25	42-4	
	SDRM	RMSR	MRDL	DSLD	--LR	DL-D	--LR	DL-D	
	--69	86-8	--69	86-8	--25	42-4	--69	86-8	
	--ML	SM-S	--ML	SM-S	--LR	DL-D	--ML	SM-S	
	-666	-5-6	8654	-5-4	--25	42-4	--25	42-4	
	-MMM	-R-M	SMRD	-R-D	--LR	DL-D	--LR	DL-D	
	--69	86-8	--69	86-8	--25	42-4	--69	86-8	
	--ML	SM-S	--ML	SM-S	--LR	DL-D	--ML	SM-S	
	-666	-5-6	8654	-5-4					
	-MMM	-R-M	SMRD	-R-D					

ท่อน (2)

//	----	-5-6	----	-4-5	42-4	21-2	86-3	65-6	
	----	-R-M	----	-D-R	DL-D	LS-L	SM-S	MR-M	
	----	-5-6	----	-5-6	----	-5-6	8656	1241	//
	----	-R-M	----	-R-M	----	-R-M	SMRM	SLDS	
	1456	5685	6542	4124	--25	42-4	--25	42-4	
	SDRM	RMSR	MRDL	DSLD	--LR	DL-D	--LR	DL-D	
	--69	86-8	--69	86-8	--25	42-4	--69	86-8	
	--ML	SM-S	--ML	SM-S	--LR	DL-D	--ML	SM-S	
	-666	-5-6	8654	-5-4	--25	42-4	--25	42-4	
	-MMM	-R-M	SMRD	-R-D	--LR	DL-D	--LR	DL-D	
	--69	86-8	--69	86-8	--25	42-4	--69	86-8	
	--ML	SM-S	--ML	SM-S	--LR	DL-D	--ML	SM-S	
	-666	-5-6	8654	-5-4					
	-MMM	-R-M	SMRD	-R-D					

แสนคำนึง(ชั้นเดียว)

ท่อน (1)

--56	-8-9	4-12	-1-6	4-12	-1-6	8656	89-8
--RM	-S-L	D-SL	-S-M	D-SL	-S-M	SMRM	SL-S
--56	-8-9	4-12	-1-6	4-12	-1-6	8656	8941
--RM	-S-L	D-SL	-S-M	D-SL	-S-M	SMRM	SLDS
--66	8654	-524	-524	-968	-968	-986	-5-4
--MM	SMRD	-RLD	-RLD	-LMS	-LMS	-LSM	-R-D
-524	-524	-968	-968	-524	-968	-986	-5-4
-RLD	-RLD	-LMS	-LMS	-RLD	-LMS	-LSM	-R-D

ท่อน (2)

--56	--45	2412	6856	-856	-856	8656	89-8
--RM	--DR	LDSL	MSRM	-SRM	-SRM	SMRM	SL-S
--56	--45	2412	6856	-856	-856	8656	89-8
--RM	--DR	LDSL	MSRM	-SRM	-SRM	SMRM	SL-S
--66	8654	-524	-524	-968	-968	-986	-5-4
--MM	SMRD	-RLD	-RLD	-LMS	-LMS	-LSM	-R-D
-524	-524	-968	-968	-524	-968	-986	-5-4
-RLD	-RLD	-LMS	-LMS	-RLD	-LMS	-LSM	-R-D

ออกท้ายเครื่อง

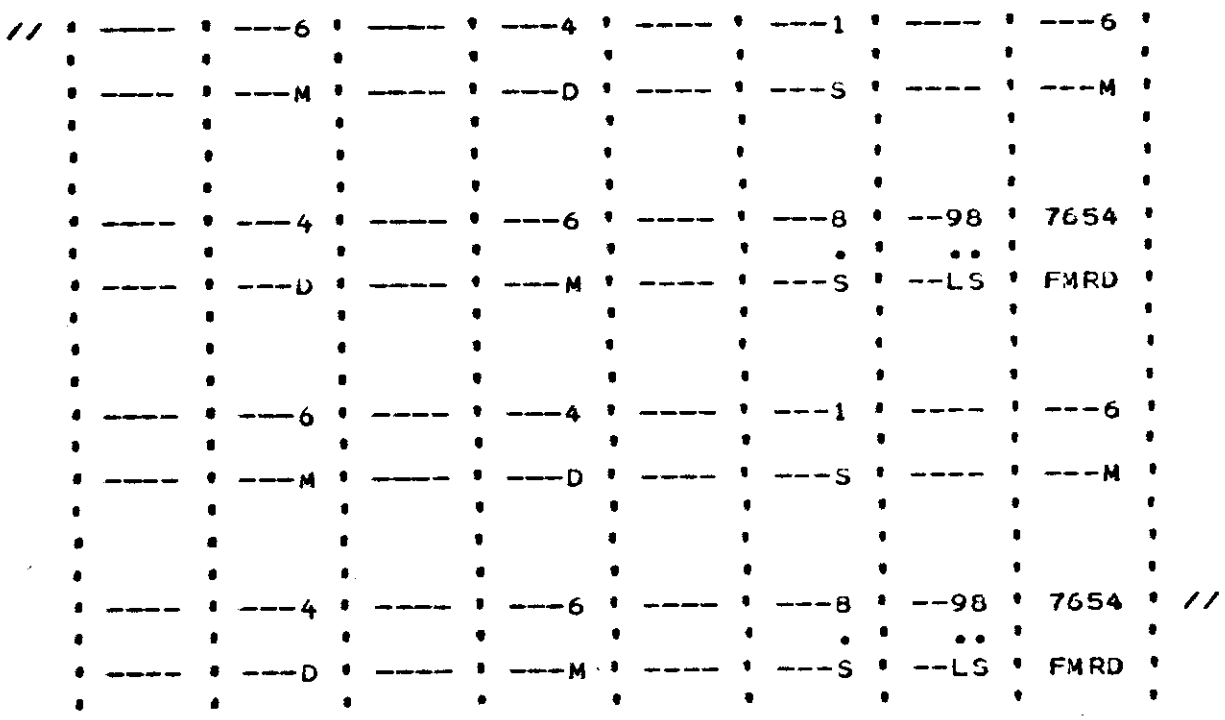

เดียว

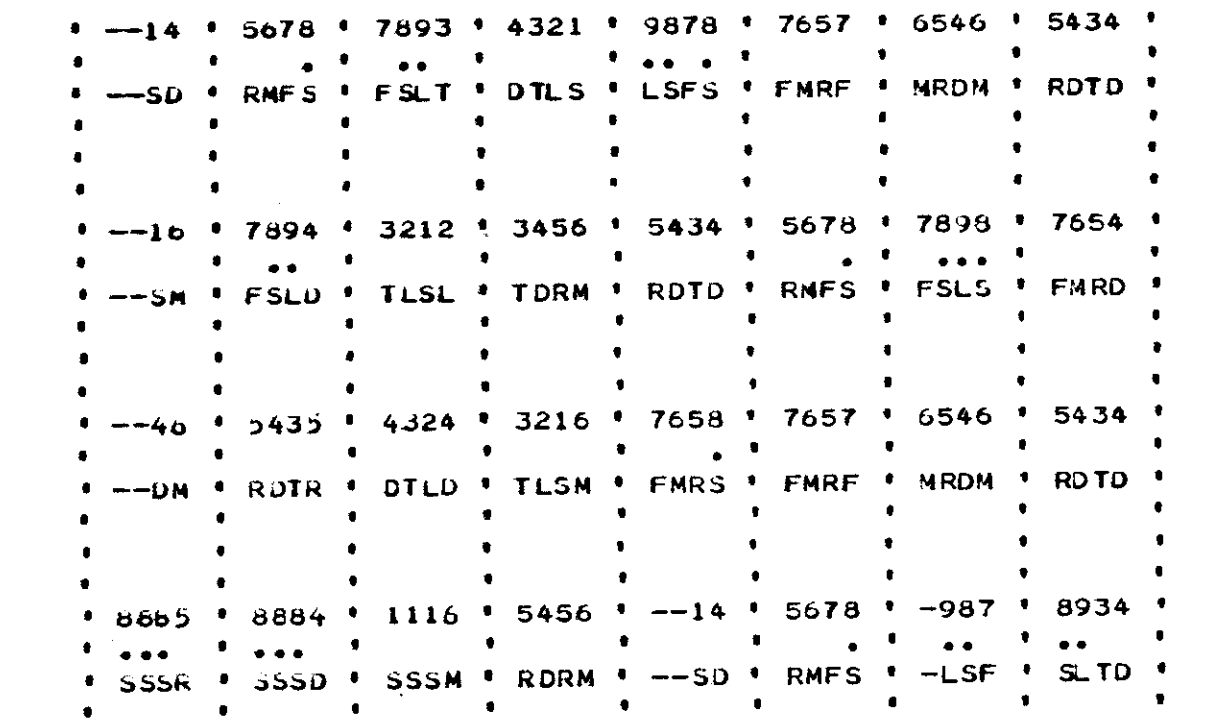

ลูกหมด

//	----	-4-4	----	-5-5	----	-5-5	----	-6-6	
	----	-D-D	----	-R-R	----	-R-R	----	-M-M	
	----	-6-6	----	-5-5	----	-5-5	----	-4-4	//
	----	-M-M	----	-R-R	----	-R-R	----	-D-D	
	4444	-5-5	5555	-6-6	6666	-5-5	-555	-4-4	
	DDDD	-R-R	RRRR	-M-M	MMMM	-R-R	-RRR	-D-D	
	4444	-5-5	5555	-6-6	6666	-5-5	-555	-4-4	
	DDDD	-R-R	RRRR	-M-M	MMMM	-R-R	-RRR	-D-D	
	4444	-4-4	4444	-4-4	1111	-2-2	4444	-5-5	
	DDDD	-D-D	DDDD	-D-D	SSSS	-L-L	DDDD	-R-R	
	-542	-421	-986	-865	-568	-689	-124	-245	
	-RDL	-DLS	-LSM	-SMR	-RMS	-MSL	-SLD	-LDR	

ลาวเสี่ยงเทียน(สามชั้น)

ท่อน (1)

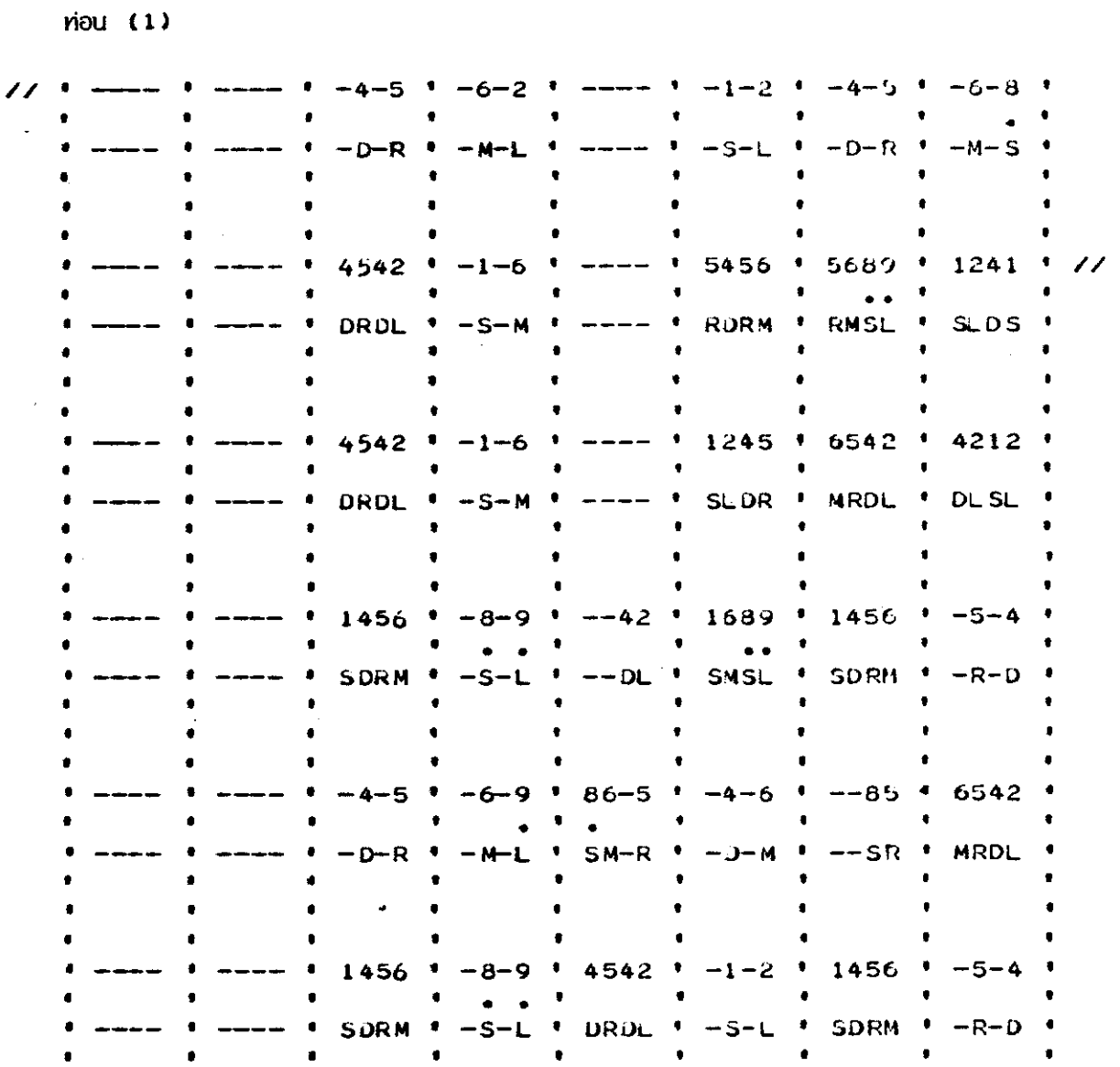

ท่อน (2)

----	----	-4-4	---2	---1	---6	--56	8941
----	----	-D-D	---L	---S	---M	--RM	SLDS
----	----	-4-4	---2	---1	---6	5636	54-5
----	----	-D-D	---L	---S	---M	RMSM	RD-R
----	----	-4-4	---5	---6	---8	5689	1241
----	----	-D-D	---R	---M	---S	RMSL	SLDS
4216	856E	----	----	4216	54-5	----	----
DLSM	SRMS	----	----	DLSM	RD-R	----	----
-6-6	---5	---4	---6	8654	----	1245	6542
-M-M	---R	---D	---M	SMRD	----	SLDR	MRDL
----	----	1456	-8-9	4542	-1-2	-4-6	-5-4
----	----	SDRM	-S-L	DRDL	-S-L	-D-M	-R-D
----	----	-4-5	-6-9	86-5	-4-6	--35	6542
----	----	-D-R	-M-L	SM-R	-D-M	--SR	MRDL
----	----	1456	-8-9	4542	-1-2	-4-6	-5-4
----	----	SDRM	-S-L	DRDL	-S-L	-D-M	-R-D

ทางเปลี่ยน

ท่อน (1)

//	----	-4-5	-6-2	-412	----	-4-5	-6-3	-968		
	----	-D-R	-M-L	-DSL	----	-D-R	-M-S	-LMS		
	----	-6-8	4542	-1-6	----	5456	8656	8941		//
	----	-M-S	DRDL	-S-M	----	RDRM	SMRM	SLDS		
	----	-6-8	4542	-1-6	----	1245	5542	4212		
	----	-M-S	DRDL	-S-M	----	SLDR	MRDL	DLSL		
	----	-689	-245	4212	-654	5612	-245	4212		
	----	-MSL	-LDR	DLSL	-MRD	RMSL	-LDR	DLSL		
	----	-689	-245	4212	-654	5612	-245	4212		
	----	-MSL	-LDR	DLSL	-MRD	RMSL	-LDR	DLSL		
	-456	5486	5456	5412	-456	-8-9	-456	-5-4		
	-DRM	RDSM	RDRM	RDSL	-DRM	-S-L	-DRM	-R-D		

ต่อ (2)

//	6456	5424	2168	2421	2421	6824	2168	2421	
	MDRM	RDLD	LSMS	LDLS	LDLS	MSLD	LSMS	LDLS	
	2421	6894	2168	4216	8568	6568	8563	-4-5	//
	LDLS	MSLD	LSMS	DLSM	SRMS	MRMS	MRMS	-D-R	
	-6-6	---5	---4	---6	8654	----	1245	6542	
	-M-M	---R	---D	---M	SMRD	----	SLDR	MRDL	
	----	----	1456	-8-9	4542	-1-2	1456	-5-4	
	----	----	SDRM	-S-L	DRDL	-S-L	SDRM	-R-D	
	86-5	-4-6	----	----	1245	6542	----	----	
	SM-R	-D-M	----	----	SLDR	MRDL	----	----	
	-5-6	-8-9	----	----	4542	-1-2	-4-6	-5-4	
	-R-M	-S-L	----	----	DRDL	-S-L	-D-M	-R-D	

ลาวเสี่ยงเทียน (สองชั้น)

ห่อน (1)

----	----	-222	-4-1	---7	-6--	4563	-988
						•	•••
----	----	-LLL	-D-S	---F	-4--	DRMS	-LSS
----	----	4222	1241	---7	-6--	4563	-988
						•	•••
----	----	DLLL	SLDS	---F	-4--	DRMS	-LSS
6986	8568	--45	6542	--42	1689	-456	-5-4
•••	• •				••		
SLSM	SRMS	--DR	MRDL	--DL	SMSL	-DRM	-R-D
-6-5	-4-6	--45	6542	--42	1689	1456	-5-4
					••		
-M-R	-D-M	--DR	MRDL	--DL	SMSL	SDRM	-R-D

ห่อน (2)

8986	8568	----	----	8986	54-5	----	----
•••	• •			•••			
SLSM	SRMS	----	----	SLSM	RD-R	----	----
8986	8568	----	----	8986	54-5	----	----
•••	• •			•••			
SLSM	SRMS	----	----	SLSM	RD-R	----	----
-6-5	-4-6	--45	6542	--42	1689	1456	-5-4
					••		
-M-R	-D-M	--DR	MRDL	--DL	SMSL	SDRM	-R-D
-6-5	-4-6	--45	6542	--42	1689	1456	-5-4
					••		
-M-R	-D-M	--DR	MRDL	--DL	SMSL	SDRM	-R-D

ทางเปลี่ยน

ท่อน (1)

---2	4562	4566	8968	---6	8946	8656	8968
---L	DRML	DRMM	SLMS	---M	SLDM	SMRM	SLMS
---2	45o2	4566	8968	---6	8946	8656	8968
---L	DRML	DRMM	SLMS	---M	SLDM	SMRM	SLMS
---o	8968	--45	6542	-412	-412	-412	45-4
---M	SLMS	--DR	MRDL	-DSL	-DSL	-DSL	DR-D
1456	5486	5456	5412	-412	-412	-412	45-4
SDRM	RDSM	RDRM	RDSL	-DSL	-DSL	-DSL	DR-D

ท่อน (2)

6456	5421	4124	2168	2421	6896	8568	-4-5
MDRM	RDLS	DSLD	LSMS	LDLS	MSLM	SRMS	-D-R
6456	5421	4124	2168	2421	6896	8568	-4-5
MDRM	RDLS	DSLD	LSMS	LDLS	MSLM	SRMS	-D-R
-456	5486	5456	5412	-412	-412	-412	45-4
-DRM	RDSM	RDRM	RDSL	-DSL	-DSL	-DSL	DR-D
-456	5486	5456	5412	-412	-412	-412	45-4
-DRM	RDSM	RDRM	RDSL	-DSL	-DSL	-DSL	DR-D

ลาวเสี่ยงเทียน (ชั้นเดียว)

ห่อน (1)

--42	--41	-689	1241	--42	--41	-6-3	----
		••				•	
--DL	--DS	-MSL	SLDS	--DL	--DS	-M-S	----
8986	8654	-2-4	----	8986	8654	-2-4	----
•••	•			•••	•		
SLSM	SMRD	-L-D	----	SLSM	SMRD	-L-D	----

ห่อน (2)

--42	4241	--86	8685	--42	4241	--86	8685
		•	• •			•	• •
--DL	DLDS	--SM	SMSR	--DL	DLDS	--SM	SMSR
8986	-5-4	-2-4	----	8986	-5-4	-2-4	----
•••				•••			
SLSM	-R-D	-L-D	----	SLSM	-R-D	-L-D	----

ชมแสงทอง(สามชั้น)

ท่อน (1)

-4-4	---2	---1	---6	---5	-4-9	4216	----
-D-D	---L	---S	---M	---R	-D-L	DLSM	----
-456	-8-9	4542	-1-6	5456	-3-9	-4-1	----
-DRM	-S-L	DRDL	-S-M	RDRM	-S-L	-D-S	----
-6-8	-9-5	-4-2	-1-6	---5	-6-9	-8-6	----
-M-S	-L-R	-D-L	-S-M	---R	-M-L	-S-M	----
-8-8	---6	---5	---4	--22	1245	-654	----
-S-S	---M	---R	---D	--LL	SLDR	-MRD	----

ท่อน (2)

6688	2244	5566	8899	-4--	-1-2	4216	----
MMSS	LLDD	RRMM	SSLL	-D--	-S-L	DLSM	----
-8-8	---6	---5	---4	---5	-6-9	-8-6	----
-S-S	---M	---R	---D	---R	-M-L	-S-M	----
6688	2244	5566	8899	-4--	-1-2	4216	----
MMSS	LLDD	RRMM	SSLL	-D--	-S-L	DLSM	----
-8-8	---6	---5	---4	-2--	1245	-654	----
-S-S	---M	---R	---D	-L--	SLDR	-MRD	----

ท่อน (3)

-9-9	---8	---6	---5	---4	---9	86-5	----
-L-L	---S	---M	---R	---D	---L	SM-R	----
-4-4	---5	---6	---4	---5	---6	89-8	----
-D-D	---R	---M	---D	---R	---M	SL-S	----
-4-4	---2	---1	---6	---9	---8	-6-5	----
-D-D	---L	---S	---M	---L	---S	-M-R	----
-8-8	---6	---5	---4	--22	1245	3654	----
-S-S	---M	---R	---D	--LL	SLDR	SMRD	----

ท่อน (4)

-6-6	---8	---2	---4	---5	---6	89-8	----
-M-M	---S	---L	---D	---R	---M	SL-S	----
-6-6	---8	---2	---5	---4	---2	-1-6	----
-M-M	---S	---L	---R	---D	---L	-S-M	----
-8-8	---6	---5	---4	--55	6542	16-8	----
-S-S	---M	---R	---D	--RR	MRDL	SM-S	----
-6-6	---8	---2	---4	-6-5	-4-2	8654	-2-1
-M-M	---S	---L	---D	-M-R	-D-L	SMRD	-L-S

โหมโรงปฐมดุสิต

ท่อน (1)

--66	6653	-2-5	3333	-2-2	---3	-568	-6-5	
--MM	SMRT	-L-R	TTTT	-L-L	---T	-RMS	-M-R	
----	---5	-555	-5-5	-2-2	---3	--65	35-6	
----	---R	-RRR	-R-R	-L-L	---T	--MR	TR-M	
----	-5-8	--22	3216	----	---5	6586	-5-3	
----	-R-S	--LL	TLSM	----	---R	MRSM	-R-T	
----	----	-5-5	---8	----	---6	3936	-5-3	
----	----	-R-R	---S	----	---M	SLSM	-R-T	
----	2356	8986	-5-3	-986	-5-3	--22	1321	
----	LTRM	SLSM	-R-T	-LSM	-R-T	--LL	STLS	
----	----	-5-5	---3	----	2123	5653	-2-1	
----	----	-R-R	---T	----	LSLT	RMRT	-L-S	
// ----	----	-5-5	---6	--22	3216	5356	-8-9	
----	----	-R-R	---M	--LL	TLSM	RTRM	-S-L	
----	----	2356	-8-9	-5-6	-5-3	--22	1321	//
----	----	LTRM	-S-L	-R-M	-R-T	--LL	STLS	

ภาพ (2)

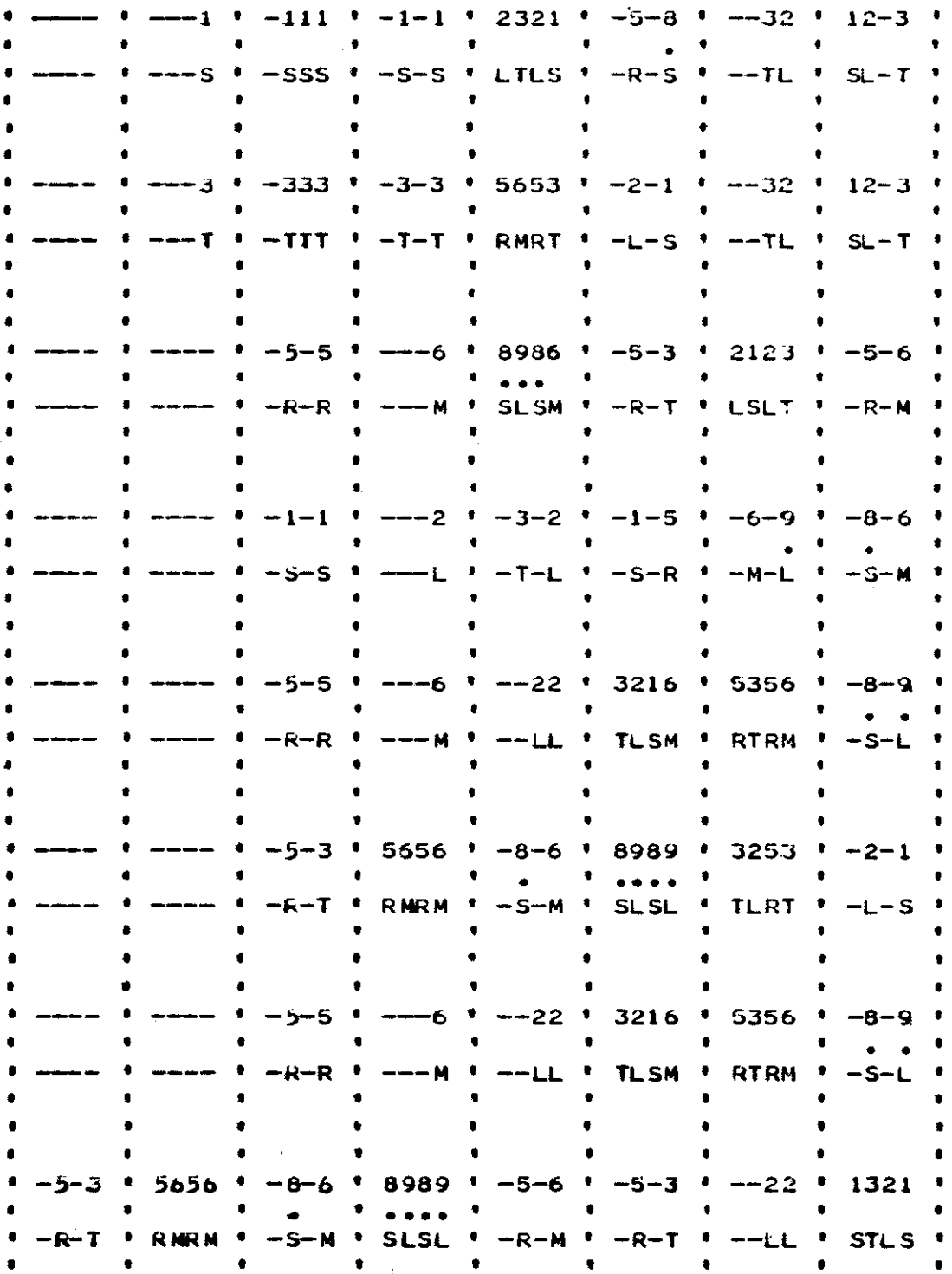
——— ---1 -111 -1-1 2321 -5-8 --32 12-3
——— ---S -SSS -S-S LTLS -R-S --TL SL-T
——— ---3 -333 -3-3 5653 -2-1 --32 12-3
——— ---T -TTT -T-T RMRT -L-S --TL SL-T
——— ——— -5-5 ---6 8986 -5-3 2123 -5-6
——— ——— -R-R ---M SLSM -R-T LSLT -R-M
——— ——— -1-1 ---2 -3-2 -1-5 -6-9 -8-6
——— ——— -S-S ---L -T-L -S-R -M-L -S-M
——— ——— -5-5 ---6 --22 3216 5356 -8-9
——— ——— -R-R ---M --LL TLSM RTRM -S-L
——— ——— -5-3 5656 -8-6 8989 3253 -2-1
——— ——— -R-T RMRM -S-M SLSL TLRT -L-S
——— ——— -5-5 ---6 --22 3216 5356 -8-9
——— ——— -R-R ---M --LL TLSM RTRM -S-L
-5-3 5656 -8-6 8989 -5-6 -5-3 --22 1321
-R-T RMRM -S-M SLSL -R-M -R-T --LL STLS

บรรเลงเที่ยวที่สองเปลี่ยนบรรทัดสุดท้ายเป็น

-5-5	-2-5	---3	---2	---1	---7	---6	---5
-R-T	-L-R	---T	---L	---S	---F	---M	---R

“ดวงเอ๋ยดวงจิต
เทอดทูนไว้เป็นนิจ
ครูหลวงประดิษฐไพเราะเอย”

อภินันทนาการ

จาก

บริษัท ลัคกี้มิวสิค จำกัด

645/16-17 ถนนเพชรบุรี ระหว่างโรงภาพยนตร์

เมโทรและพาราเม้าท์ กรุงเทพฯ

เป็นผู้แทนจำหน่าย

ออร์แกนไฟฟ้า

"HAMMOND" "LOWREY" "EMINENT"

เปียโน

"BOSENDORFER" "FURSTEIN-FARFISA"

"KIMBALL" "BRINKMANN" "WAGNER"

เป็นศูนย์รวมของเครื่องดนตรีสากลทุกชนิด

ขอขอบคุณ

บริษัท เสริมสุข จำกัด

ขอขอบคุณ

บริษัท การพิมพ์ฮ่องกง

อภินันทนาการ จาก

บริษัท สำนักงานสถาปนิก จุฬดิษฐ์ จำกัด

โทร. 391-2159, 392-6964

อภินันทนาการ จาก

นายแพทย์อนันต์ และ แพทย์หญิงสุจิตรา ประสพสุข

อภินันทนาการ จาก

สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น สยามสแควร์ 2

โทร. 2512342-3

อภินันทนาการ จาก

ห้องเสื้อ "คุณจิ๋ว" 1031/6 ถนนนครไชยศรี ราชวัตร

โทร. 2411476

อภินันทนาการ
จาก
โรงเรียนดนตรีสยามกลการ

อภินันทนาการ จาก

อภินันทนาการ จาก
ห้างดนตรี แต้เซ่งยัง
332-334 เวิ้งนครเกษม โทร.2211618, 2217917
ซูซูกิ เมโลเดี่ยน
เครื่องดนตรีที่หัดง่าย เป็นเร็ว

อภินันทนาการ

จาก

บริษัท พิธานซุปเปอร์มาร์เก็ต

ถนนเพชรบุรีตัดใหม่

ขอขอบคุณ

บริษัท เทยิ่นโพลีเอสเตอร์

บริษัท เอเชียพัทยาโฮเต็ล จำกัด

ร่วมบูชาครูอนุสาวรีย์ไทย

ในโอกาสครบ ๑๐๐ ปี ทหารประชาธิปไตยเรา

กรุงเทพฯ โรงแรมเอเชียมีห้องพัก ๑๗๐ ห้อง
กำลังสร้างขยายเพิ่มเป็น ๒๐๐ ห้อง
อยู่ถนนพญาไท ใจกลางเมือง
มีห้องประชุมใหญ่ จุได้ถึง ๑,๐๐๐ คน
มีอาคารจอดรถใหญ่ จุได้ถึง ๘๐๐ คัน
มีบริการอาหารจีนเลิศรส

พัทยา โรงแรมเอเชียพัทยามีห้องพัก ๓๒๐ ห้อง
อยู่บนเนินเขา ริมทะเล ทัศนียภาพสวยงาม
มีห้องประชุม สนามกอล์ฟ, เทนนิส และสระน้ำ
มีหาดทรายไปรเวท บาร์ และไนท์คลับ
มีบริการอาหารทะเลสดๆ

รับรองแขกต่างประเทศ จัดการประชุมสัมนา
หรือ งานปาร์ตี้
เลือกใช้ **เอเชียพัทยา และ เอเชียกรุงเทพฯ**
เหมาะสมทุกโอกาส

เชิญติดต่อ โรงแรมเอเชีย ถนนพญาไท โทร.๒๑๕๑-๑๔๓๓
โทร.๓๙๗๐-๐๑๒๑-๙

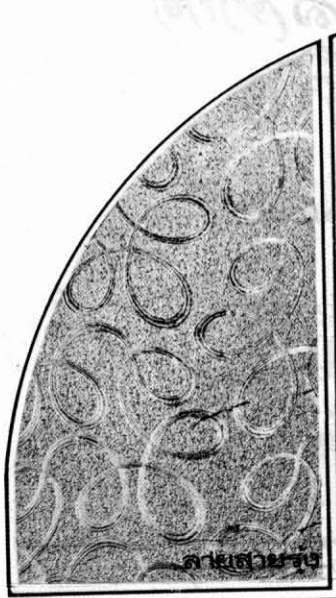

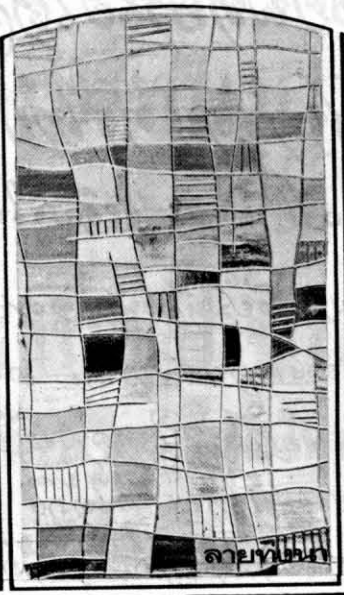

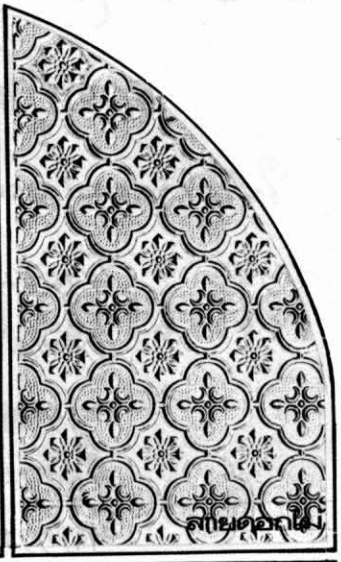

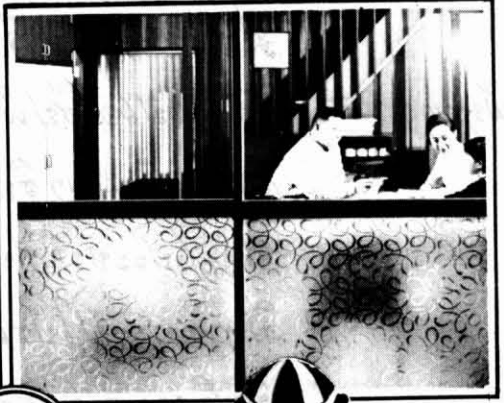

สบายตา สบายใจ กระจกไทย อาซาฮี

กระจกดอกออกแบบสำหรับใช้ได้ทั้งภายในและภายนอก เหมาะที่จะใช้ทำประตู หน้าต่าง ฝาห้อง ฉากกั้นห้องฯลฯ กระจกดอกให้ความงามจากลวดลาย บนแผ่นกระจกให้ความมิดชิด แต่ยังให้ความรู้สึกที่ต่อเนื่อง เป็นวัสดุก่อสร้างที่ทันสมัย มีให้เลือกหลายลวดลาย คือ ลายทุ่งนา ลายสายรุ้ง ลายผ้า และลายดอกขาว ซึ่งท่านสามารถทำบ้านของท่านให้งดงามดุจวิมาน ตั้งใจนิก

TAG

บริษัทกระจกไทย-อาซาฮี จำกัด

ชั้น 3 อาคารคาเธ่ย์ทรัสต์ 1016 ถนนพระราม 4 กรุงเทพฯ

โทร. 233-0571

ยันม่าร์
เครื่องยนต์ดีเซล

YANMAR DIESEL ENGINE

ใหม่ล่าสุด...ยันม่าร์เครื่องยนต์ดีเซลขนาดเล็ก ออกแบบเพื่อให้เหมาะกับการใช้งานในประเทศไทยโดยเฉพา โดยผู้ผลิตเครื่องยนต์ดีเซลชั้นนำของโลก

30 ปีที่ผ่านมา ยันม่าร์ได้กลายเป็นผู้นำด้านการจำหน่ายเครื่องยนต์ดีเซลขนาดเล็กในเมืองไทยมาโดยตลอด และยังนำหน้าผู้ผลิตเครื่องยนต์ประเภทเดียวกันทั่วโลก นับตั้งแต่ บริษัทฯ ได้ริเริ่มผลิตเครื่องยนต์ดีเซลขนาดเล็กเมื่อปี พ.ศ. 2476

จากความพยายามในการค้นคว้าปรับปรุงส่วนประกอบต่างๆ ของเครื่องยนต์ดีเซลขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพดีเด่นเสมอมา ยันม่าร์ จึงนำหน้าคู่แข่งขันอื่นอยู่เสมอ ด้วยการผลิตเครื่องยนต์ดีเซลขนาดเล็กรุ่นล่าสุดที่ใหม่หมดทั้งด้านรูปแบบมีไฟหน้าคู่ และระบบระบายความร้อนด้วยหม้อน้ำรังผึ้งพัดลมและถังน้ำสำรองที่ทำให้เครื่องยนต์มีพลังสำรองสูงใช้งานต่อเนื่องกันได้นานเครื่องยนต์ติดง่ายใช้งานคล่องและเป็นเครื่องยนต์ที่มีความแข็งแรงทนทาน ประหยัด กินน้ำมันน้อย ใช้เป็นเครื่องทุ่นแรงกับกลไกอื่นๆ ได้เอนกประสงค์

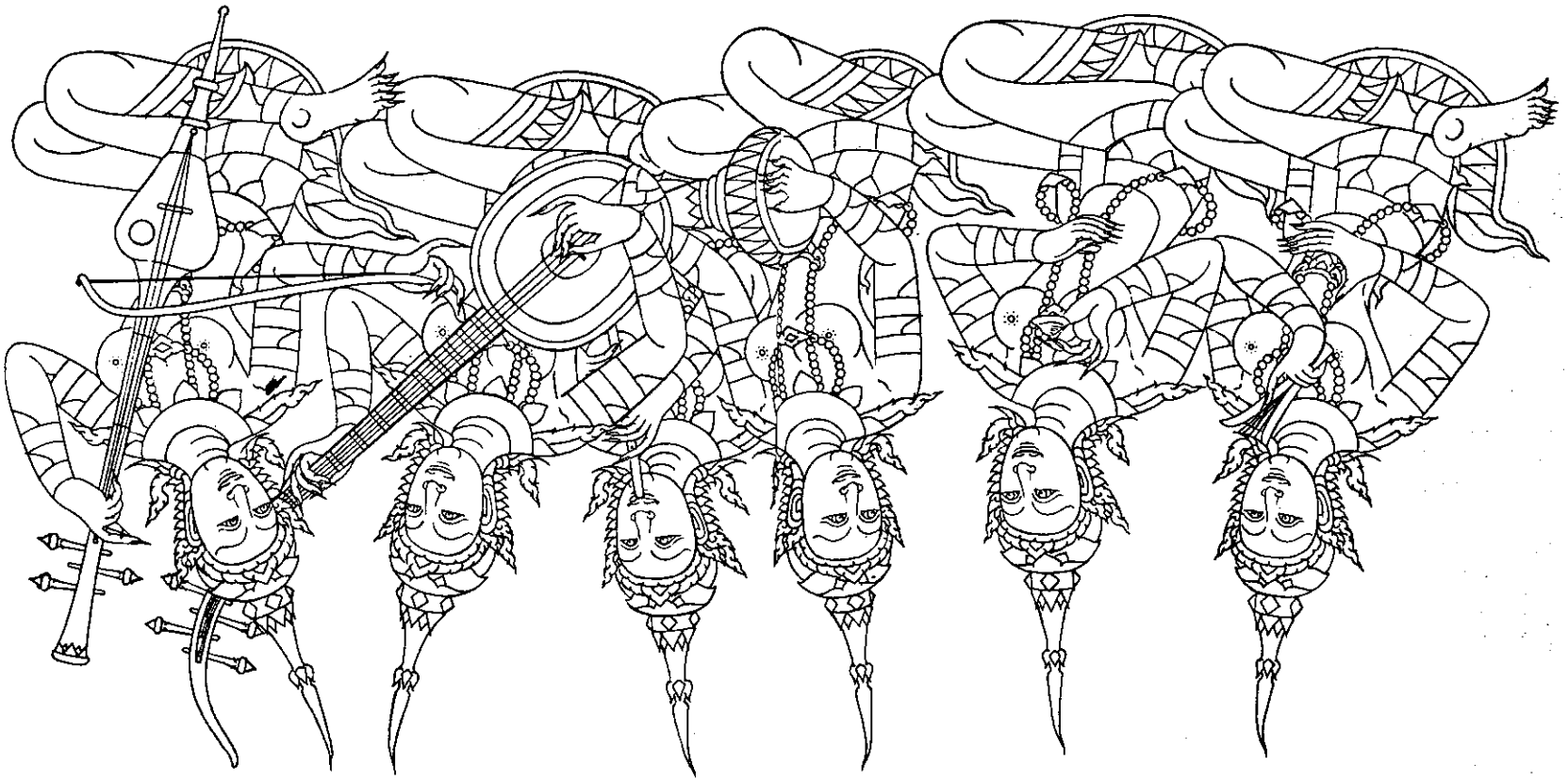

รายนามคณะกรรมการมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

ประธานกรรมการ	คุณหญิงชั้น ศิลปบรรเลง
รองประธานฯ คนที่ 1	ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์
รองประธานฯ คนที่ 2	นาวาเอกสมภพ ภิรมย์ ร.น.
เหรัญญิก	ชัชวาลย์ จันทร์เรือง
ผู้ช่วยเหรัญญิกคนที่ 1	ไพศาล อินทวงศ์
ผู้ช่วยเหรัญญิกคนที่ 2	วิยะดา มหาสันทนะ
เลขาธิการ	มาลินี สาคริก
ผู้ช่วยเลขาธิการคนที่ 1	ชนก สาคริก
ผู้ช่วยเลขาธิการคนที่ 2	สันธวิทย์ อุณหสุวรรณ์

กรรมการ นางมหาเทพกษัตรสมุห์ ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ภัลลิกา ศิลปบรรเลง น.อ.(พิเศษ) สมชาย ศิลปบรรเลง ร.น. สนั่น ศิลปบรรเลง จันทนา พิจิตรคุรุการ ประสิทธิ์ ถาวรบุญยงค์ เกตุคง อดิศักดิ์ เศวตนันท์ สรวง อักษรานุเคราะห์ ดร. โกวิท ขันธศิริ อรวรรณ บรรจงศิลป ประทีป เล้ารัตนอารีย์ สุรชัย เครือประดับ มธุรส วิสุทธกุล นิคม สาคริก ดร. กุลธร ศิลปบรรเลง พงษ์ศิริ ศิลปบรรเลง ร.อ. ดร. วิษณุเทพ ศิลปบรรเลง ร.น.

งานบูชาคุณ ... และมหากรรมกุศลทรัพย์ศุภมงคล
เนื่องในโอกาสครบรอบปีเกิดของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ
(ศร ศิลปบรรเลง) สำเร็จลุล่วงลงได้ ก็เพราะความร่วมมือ
ร่วมใจ จากทั้งทางราชการอันได้แก่กรมศิลปากรเป็นอาทิ
และคณะศิษย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน

ดิฉันในนามของทายาท และมูลนิธิหลวงประดิษฐ์-
ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จึงขอขอบพระคุณมาด้วยความ
จริงใจ และขอให้กำลังใจ กำลังกายทั้งปวง ที่ท่าน
ทั้งหลายทุ่มเทให้แก่งานมหากรรมบูชา ครั้งนี้ จง
เป็นกุศลบารมีอำนวยพรให้ท่านประสบแต่ความสุข
ความเจริญตลอดไป

ชื่น ศิลปบรรเลง

(คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง)

มูลนิธิหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
๔๗ เศรษฐศิริ สามเสนใน พญาไท กรุงเทพฯ ๑๕
โทร. ๒๗๙-๑๕๐๙

สาราณียกร : สุรชัย เครือประดับ
ผู้ช่วยสาราณียกร : สันธวิทย์ อุณหสุวรรณ์
: สชาติ ศรีสารักษ์
ศิลปกร

0059 ฉ.3

อศ ประดิษฐไพเราะ, หลวง,
ป267อ (ศร ศิลปบรรเลง).
อนุสรณ์คำนึงในวาระฉลอง
รอบร้อยปีเกิด หลวงประดิษฐไพเราะ
(ศร ศิลปบรรเลง).

พิมพ์ที่ : บัวหลวงการพิมพ์ 89 ซอยเนตรประสม(18) ลาดพร้าว กรุงเทพฯ โทร. 5110478

BOON RAWD BREWERY CO., LTD.
BANGKOK

เบียร์สิงห์
บูชาครูดนตรีไทย

บริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด